

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

BİRLEŞME SEBEBİYLE BORCUN SONA ERMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Zehra AYÇİÇEK

Ankara,2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

BİRLEŞME SEBEBİYLE BORCUN SONA ERMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Zehra AYÇİÇEK

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hasan AYRANCI

Ankara,2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

BİRLEŞME SEBEBİYLE BORCUN SONA ERMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hasan AYRANCI

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Prof. Dr. Hasan AYRANCI
- 2- Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Umut ERKAN
- 3- Dr. Öğr. Üyesi Elif ŞEN BOYNUEĞRİ

Tez Savunması Tarihi

23.08.2022

T.C. ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Hasan Ayrancı danışmanlığında hazırladığım “Birleşme Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (Ankara,2022)” adlı yüksek lisans tezimideki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Zehra AYÇİÇEK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR CETVELİ.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ KAVRAMLARI, BİRLEŞMENİN TANIMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE BENZER HUKUKİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

§1. BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ KAVRAMLARI	4
I. Genel Olarak.....	4
II. Borç Kavramı	7
III. Borç İlişkisi Kavramı	8
IV. Borç ve Borç İlişkisi Arasındaki Farklar	10
A. Doğum Anı Yönünden Farklar	11
B. Kapsam Yönünden Farklar	12
C. Devir Yönünden Farklar	13
D. Sona Erme Yönünden Farklar	14
§2. BİRLEŞMENİN TANIMI	15
I. Alacaklı ve Borçlu Kavramlarının Tanımı	15
A. Alacaklı.....	15
B. Borçlu	18
II. Birleşme Kavramı.....	20
A. Genel Olarak Birleşme Kavramı	20
B. Gerçek Birleşme ve Gerçek Olmayan Birleşme.....	24

1. Gerçek Birleşme	24
a. Borçların Birleşmesi.....	25
b. Aynı Hakların Birleşmesi	26
2. Gerçek Olmayan Birleşme.....	28
III. Birleşmenin Tanımı.....	30
IV. Birleşmenin Hukuki Niteliği.....	31
V. Birleşmeye İlişkin Hükümün Uygulama Alanı.....	33
§3. BİRLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ ve MODERN HUKUK	
SİSTEMLERİNDE DÜZENLENİŞİ	36
I. Birleşmenin Tarihsel Gelişimi	36
A. Roma Hukukunda	36
B. İslam Hukukunda.....	43
II. Birleşmenin Modern Hukuk Sistemlerinde Düzenlenişi	48
A. Türk Hukuku.....	48
B. İsviçre Hukuku.....	49
C. Alman Hukuku.....	52
§4. BİRLEŞMENİN BENZER HUKUKİ KURUMLARLA	
KARŞILAŞTIRILMASI	55
I. Takas	55
II. Birden Fazla Borcun Aynı Kişide Birleştiği Durumlar	59
III. İfa İmkânsızlığı.....	60
IV. Eksik Borç	62
İKİNCİ BÖLÜM	
BİRLEŞMENİN ŞARTLARI VE SONUÇLARI	
§5. BİRLEŞMENİN ŞARTLARI	64

I. Genel Olarak	64
II. Geçerli Bir Borcun Bulunması ve Borcun Özdeşliği	65
A. Geçerli Bir Borcun Bulunması	65
B. Borcun Özdeşliği	68
III. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Aynı Kişide Bir Araya Toplanması	71
IV. Birleşmenin Borcun Doğumundan Sonra Gerçekleşen Birleştirici Olaya Dayanması.....	72
V. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Aynı Malvarlığı Kesimi İçerisinde Birleşmesi.....	77
A. Genel Olarak Aynı Malvarlığı Kesimi İçerisinde Birleşme	77
B. Aynı Malvarlığı Kesiminde Birleşmeye İlişkin Durumlar	80
1. Resmi Tasfiye	80
2. Mirasçının Mirasbırakana Borçlu veya Alacaklı Olması	81
a. Mirasçının Mirasbırakana Borçlu Olması.....	81
b. Mirasçının Mirasbırakandan Alacaklı Olması	82
§6. BİRLEŞMENİN SONUÇLARI.....	85
I. Genel Olarak	85
II. Kural Olarak Borcun Sona Ermesi	86
A. Genel Olarak Borcun Sona Ermesi.....	86
B. Üçüncü Kişilerin Alacak Üzerindeki Hakları.....	88
C. Sona Erme Sonucunun Tarafların Anlaşmasıyla Ortadan Kaldırılması	90
III. Birleşme Sebebiyle Sona Ermeye İlişkin Bazı Özel Durumlar	91
A. Müteselsil Borçlarda ve Alacaklarda Birleşme Sebebiyle Sona Erme.....	91
B. Kefaletin Birleşme Sebebiyle Sona Ermesi	93
1. Genel Olarak	93
2. Alacaklı ve Kefil Sıfatlarının Birleşmesi.....	94

3. Asıl Borçlu ve Kefil Sıfatlarının Birleşmesi.....	95
C. Sigorta Tazminatı Davaları Açısından Birleşme	96
D. Alacağın Borçluya Teminat Amaçlı Temlikinde Birleşme	100
IV. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflaması ve Birleşmeye Rağmen	
Borcun Sona Ermediği Durumlar	104
A. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflaması	106
1. Genel Olarak.....	106
2. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflaması Halinde Zamanaşımı	
Süresi.....	110
B. Birleşmeye Rağmen Borcun Sona Ermediği Durumlar.....	111
1. Genel Olarak.....	111
2. Taşınmaz Rehni	113
3. Kıymetli Evrak	118
V. Birleşmenin Fer'i Haklar Üzerindeki Etkisi.....	122
A. Birleşme Sebebiyle Sona Ermenin Fer'i Haklar Üzerindeki Etkisi	123
B. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflamasının Fer'i Haklar	
Üzerindeki Etkisi	124
VI. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesinde İspat.....	126
SONUÇ	129
KAYNAKÇA.....	135
ÖZET	151
ABSTRACT	152

KISALTMALAR CETVELİ

Art.:	Artikel
AÜHFD:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD:	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
Bd.:	Band (Cilt)
BGB:	Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medenî Kanunu)
BGE:	Bundesgerichtsentscheidungen (İsviçre Federal Mahkemesi Kararları)
BGH:	Bundesgerichtshof (Federal Adalet Mahkemesi)
Bkz.:	Bakınız
C.:	Cilt
c.:	Cümle
Çev.:	Çeviren
D.:	Diegsta
dn.:	Dipnot
E.:	Esas
Ed.:	Editör
E.T.:	Erişim Tarihi
f.:	Fıkra
HD.:	Hukuk Dairesi
HMK:	6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Inst.:	Institutes
İBBGK:	İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İBK:	İçtihadı Birleştirme Kararı
İÜHFM:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.:	Karar

KTK:	2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu
KZMSSGŞ:	Karayolları Motorlu Taşıtlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
m.:	Madde
OR:	Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
s.:	Sayfa
T.:	Tarih
TBK:	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK:	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK:	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.:	ve devamı
Y.:	Yargıtay
YHGK:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YIBBGK:	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu
YIBHGK:	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Borç, tek bir edimi içeren hukuki ilişkidir. Tek bir edimden yahut alacak hakkından ibaret olan bu kavram, “*dar anlamda borç*” olarak nitelendirilmiştir. Geniş anlamda borç, taraflar arasında bir veya birden çok alacak hakkı ve yükümlülüğü içeren hukuki ilişkidir. Buna göre borç ilişkisi, borcu da içerisinde barından daha kapsamlı bir kavramdır.

Borç ilişkisi gibi borç da sonsuz bir hukuki ilişki değildir. Her borç mutlaka bir şekilde sona erer. Borç, genel olarak en önemli sona erme sebebi olan ifa ile son bulur. Taraflar, emredici hükümlerin dikkate alınması suretiyle, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde aralarında anlaşarak da borcun sona ermesini kararlaştırabilirler. Sözleşmesel sona ermenin dışında kanunda düzenlenen sona erme sebepleri de bulunmaktadır. Türk Borçlar Kanunu’nda bir sözleşme tipine dair düzenlenmiş olan özel sona erme sebepleri ile genel sona erme sebepleri yer almaktadır. Genel sona erme sebepleri Türk Borçlar Kanunu’nun üçüncü bölümünde “*Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı*” başlığı altında yer almaktadır. Genel sona erme sebepleri; ibra (TBK m. 132), yenileme (TBK m. 133 vd.), birleşme (TBK m. 135), ifa imkânsızlığı (TBK m. 136 vd.), aşırı ifa güçlüğü (TBK m. 138) ve takastır (TBK m. 139 vd.). Çalışmanın konusunu Türk Borçlar Kanunu’nun 135’inci maddesinde düzenlenen ve borca ilişkin genel bir sona erme sebebi olan “*birleşme*” oluşturmaktadır.

Birleşme ile borç kural olarak sona erer. Sona erme sonucu ilk olarak “*Hiç kimse kendisinin borçlusu veya alacaklısı olamaz*” varsayımına dayandırılmıştır. Bu hususta kişinin kendisine karşı alacaklı yahut borçlu hallerde borcun devam etmesinin mantık kurallarının sınırlarını zorlamaktan ibaret olacağı ifade edilmiştir. Birleşme ile borcun unsurlarında yaşanan eksiklik de sona erme sonucunun bir diğer dayanağıdır. Borç;

alacaklı, borçlu ve edim olmak üzere üç ana unsurdan meydana gelmektedir. Birleşme ile alacaklı veya borçlu sıfatlarından biri ortadan kalkar ve böylece borç sona erer.

Her ne kadar madde metninde açıkça borcun sona ereceği ifade edilmiş olsa da öğretide birleşmenin bir sona erme sebebi olmasından ziyade borca ilişkin bir imkânsızlık hali veya borcun eksik borca dönüşme sebebi olduğu ifade edilmiştir. Yine birleşmenin istisnaları ile hangi hükümlerin saklı tutulduğu hususunda öğretide bir görüş birliği bulunmamaktadır. Birleştirici olayın geçmişe etkili bir şekilde ortadan kalkması halinde borcun akıbetinin ne olacağı da tartışmaya konu olan hususlar arasındadır. Çalışmada mevcut tartışmalar ayrı ayrı değerlendirilerek bu tartışmalara ilişkin görüş ve öneriler kaleme alınmıştır.

Birleşmeye ilişkin TBK m. 135 hükmü, konuya dair düzenlenmiş genel nitelikte bir hükümdür. Ancak farklı hukuk sistemlerinde birleşmeye dair farklı düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. Bazı sistemlerde birleşme sebebiyle borcun sona erdiği durumlar özel hükümler şeklinde düzenlenmiştir. Bu sebeple çalışmada birleşme sebebiyle borcun sona ermesine dair kapsamlı bilgiler verilerek birleşmeye dair hükmün genel olarak mı yoksa özel hüküm şeklinde mi düzenlenmesi gerektiği hususu tartışılacaktır.

Birleşme sebebiyle borcun sona ermesini konu edinen bu çalışma iki bölümden ve sonuç kısmından meydana gelmektedir. Birinci bölümde ilk olarak çalışmaya ilişkin temel kavramlar incelenmiştir. Bu kavramlar borç ve borç ilişkisi, alacaklı ve borçlu ile birleşme kavramlarıdır. Hükmün uygulama alanı borca ve kıyasen borç ilişkisine ilişkin olduğundan, borçlar hukukunun temel kavramlardan olan borç ve borç ilişkisinin açıklanması konunun izahı açısından önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesinin tarihsel gelişimi ve modern hukuk sistemlerindeki düzenleniş şekli de ilk bölümde kaleme alınmıştır. Birleşme sebebiyle borcun sona ermesinin Roma hukukunda ve İslam hukukunda düzenleniş

şekillerini incelemekteki maksat, bu hukuk sistemlerinin günümüze yansımalarını, modern hukuk sistemleri ile ortak ve farklı yönlerini tespit etmektir. Modern hukuk sistemlerinin incelemesi ise Türk, İsviçre ve Alman hukuk sistemleri üzerinden yapılmıştır. Bu bölümde birleşmenin hukuki niteliği, birleşmeye ilişkin hükmün uygulama alanı ve birleşmenin benzer hukuki kurumlarla karşılaştırılmasına da yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde esas olarak birleşmenin şartları ve sonuçları inceleme konusu yapılmıştır. Birleşmenin sonuçları değerlendirilirken Türk Borçlar Kanunu m. 135'in sistematiği dikkate alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle kural olarak borcun sona ermesi sonucu ve devamında birleşmeye ilişkin sona erme sonucunun zayıfladığı haller ile birleşmeye rağmen borcun sona ermediği haller değerlendirilmiştir. Birleşmenin borcu sona erdirici etkisinin gerekliliği ile birleşmeye dair düzenlenmiş olan istisnai hükümlerin fazlalığına yönelik getirilen eleştiriler de bu başlık altında incelenmiş olup bu hususlar hakkında bir fikre varılmaya çalışılmıştır. Borcun sona ermesi halinde üçüncü kişilerin alacak üzerindeki haklarının akıbeti ile tarafların sona erme sonucunun ortadan kaldırılmasına dair anlaşma yapmaları yine birleşmenin sonuçları başlığı altında ayrı ayrı ele alınmıştır.

Çalışmanın son kısmında sonuç başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında çalışma boyunca ele alınan konulara ilişkin genel bir değerlendirme yapılmış ve konuya dair görüşlerimiz ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ KAVRAMLARI, BİRLEŞMENİN TANIMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE BENZER HUKUKİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Ş1. BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ KAVRAMLARI

I. Genel Olarak

Kişiler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen borçlar hukukunun temel kavramlarından biri olan borcun, öğretilerde iki farklı anlama¹ geldiği kabul edilmektedir². Bu ayrım uyarınca “*dar anlamda borç ilişkisi*”, bir borç ilişkisine ait her bir borcu (*Schuld*) ayrı ayrı ifade ederken; “*geniş anlamda borç ilişkisi*”, taraflar arasında bir veya

¹ Ancak yapılan bu ikili ayrımın dışında, borcu üçlü tasnife tabi tutan görüşler de vardır. Bu görüşler uyarınca borç; “*dar anlamda borç*”, “*dar anlamda borç ilişkisi*” ve “*geniş anlamda borç ilişkisi*” olarak üçe ayrılmaktadır. En dar anlamda borç ile ifade edilmek istenen ise para borcudur. Bkz.: **Erdoğan**, İhsan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2017. s. 14; **Eren**, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2021. s.22; **Feyzioğlu**, Feyzi Necmeddin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul, 1977. s. 15; **İnan**, Ali Naim ve Özge **Yücel**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2014. s. 65.

² **Antalya**, O. Gökhan. *Marmara Hukuk Yorumu - Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ed. O. Gökhan **Antalya**. C. V/1,1, Ankara, 2019. s. 57; **Ataay**, Aytekin. *Borçlar Hukukunun Genel Teorisi*. C. 1, İstanbul, 1986. s. 31; **Oğuzman**, M. Kemal, **Öz M. Turgut**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. I, İstanbul, 2021. s. 3; **Tunçomağ**, Kemal. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. I, İstanbul, 1976. s. 27; **von Tuhr**, Andreas. *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı*. Çev. Cevat **Edege**. C. 1-2, Ankara, 1983. s.10.

daha fazla borcu meydana getiren ve borçlu tarafı, alacaklı tarafa karşı ifada bulunmakla yükümlü kılan hukuki ilişkiyi, borç ilişkisini (*Schuldverhältnis*) ifade etmektedir³. Her iki kavram da Türk Borçlar Kanunu'nda pek çok kez kullanılmış ancak bilinir oldukları kabul edilerek kanunda bu kavramlara ilişkin bir tanıma yer verilmemiştir⁴.

Roma hukukunda borç ilişkisi (*obligatio*) kavramı, hem hak ve yükümlülüğü hem de alacaklı ile borçlu arasındaki alacak ve borcu içerisinde birleştiren bir hukuki ilişkiyi (*iuris vinculum*) ifade etmektedir⁵. Romalılar, *obligatio* kavramını, borçlunun alacaklısına bağımlı kıldığı ve borç ile alacağı içeren bu ilişkiyi taraflarının birbirlerine bağlandığı bir zincire benzetmişlerdir⁶.

³ **Resioğlu**, Sefa. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul, 2014. s. 33; **Antalya**, s. 57; **Ataay**, s. 32; **Oğuzman/Öz**, s. 3; von **Tuhr**, s. 10-11.

⁴ **Ayrancı**, Hasan. *Sözleşmenin Yüklenilmesi (Devri)*. Ankara, 2003. s. 87; **İnal**, H. Tamer. *Borca Aykırılık Dönme ve Fesih*. Ankara, 2018. s.57; **Tümerdem**, Murat. *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü Ve Sonuçları (TBK md. 126)*. Ankara, 2018. s. 23; **Ataay**, s. 32; **Eren**, Borçlar Genel, s. 22; **İnan/Yücel**, s. 65; **Reisoğlu**, Borçlar Genel, s. 33.

⁵ **Berki**, Şakir. *Borçlar Hukuku "Umumi Hükümler"*. Ankara, 1962. s. 323; **Honig**, Richard. *Roma Hukuku*. İstanbul, 1938. s. 201; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, Hüseyin **Hatemi**, Rona **Serozan** ve Abdülkadir **Arpacı**. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. Birinci Cilt, İstanbul, 2017. s. 5; **Oğuzoğlu**, Hüseyin Cahit. *Roma Hukuku*. Ankara, 1959. s. 195; **Seliçi**, Özer. *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*. İstanbul, 1976. s. 1; **Umur**, Ziya. *Roma Hukuku Lügati*. İstanbul, 1975. s. 142; **Ataay**, s. 32.

⁶ **Arsebük**, Esat. *Borçlar Hukuku*. C. 2., İstanbul, 1943. s. 16; **Erdoğan**, Belgin. *Roma Borçlar Hukuku Dersleri*. İstanbul, 2011. s. 1; **Ataay**, s. 32; **Seliçi**, s. 1.

Roma hukukunda borç ilişkisi kavramı dar anlamı ile kullanılırken Alman hukukunda aynı kavram (*Schuldverhältnis*) geniş anlamı ile kullanılmıştır⁷. Nitekim *Schuldverhältnis* ifadesi ile yalnızca münferit bir alacak veya borç değil, aksine taraflar arasında sözleşmeden doğan hukuki ilişkiler ifade edilmektedir⁸. Bu farklılıklar, borç ve borç ilişkisi kavramlarının, farklı şeyleri kapsayacak şekilde kullanılmasına sebep olmuştur. Her ne kadar kaynak İsviçre Borçlar Kanunu (OR) ve Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK), Roma hukukunun etkileri görülse de, her iki ülke öğretisinde de Alman hukukunun etkisi daha yoğun şekilde hissedilmektedir. Bahsedilen kavramların hukuk sistemlerinde farklı şekillerde kullanılması ve Türk hukukunun her iki sistemden de etkilenmiş olması sebebiyle Türk hukukunda, borç ilişkisi kavramının bazı durumlarda dar, çoğu durumda ise geniş anlamda kullanıldığı görülmektedir⁹.

⁷ **Oğuzman/Öz**, s. 4; **Seliçi**, s. 1; **von Tuhr**, s. 11.

⁸ **Seliçi**, s. 3; **von Tuhr**, s. 11.

⁹ **Seliçi**, s. 1; Örneğin, kesin hükümsüz hallerine ilişkin hükümler (TBK m. 27) geniş anlamda borç ilişkisi kavramı dikkate alınarak düzenlenirken, borcun üstlenilmesine ilişkin hükümler (TBK m.195 vd.) dar anlamda borç ilişkisi kavramı dikkate alınarak düzenlenmiştir. Bkz.: **Oğuzman/Öz**, s. 4.

II. Borç Kavramı

Borç kavramı, dar anlamda borç ilişkisini ifade etmektedir¹⁰. Dar anlamda borç, bir borç ilişkisi sebebiyle alacaklının, borçludan edimin yerine getirilmesini istemeye yetkili olduğu, borçlunun da bu edimi yerine getirmek zorunda olduğu tek bir alacak hakkı veya borcu içeren hukuki bağıdır¹¹. Tanımdan anlaşılacağı üzere, bu hukuki ilişkinin bir tarafını alacaklı, diğer tarafını ise borçlu oluşturmaktadır. Söz konusu hukuki ilişki, borç ilişkisinden kaynaklanan yalnızca tek bir edim yükümlülüğünü yahut alacak hakkını içermektedir.

Edim, borcun konusunu oluşturur¹². Borçlu, alacaklıya karşı bu edimin ifası ile yükümlüdür. Borç, borçlu yönünden bir şeyi vermeye, yapmaya veya yapmamaya ilişkin edim yükümlülüğünü yerine getirmeye mecbur kılan; alacaklı yönünden ise edimin ifasını talep yetkisine sahip kılan hukuki bağıdır¹³.

¹⁰ **Furrer**, Andreas, Markus **Muller-Chen** ve Bilgehan **Çetiner**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul, 2021. s. 18; **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 88; **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 57; **Ataay**, s. 31; **Eren**, Borçlar Genel, s. 22; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 5.

¹¹ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 58; **Ataay**, s. 31; **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 22; **Feyzioğlu**, s. 15; **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s. 18; **İnan/Yücel**, s. 66; **Oğuzman/Öz**, s. 3; **Tunçomağ**, s. 27; **von Tuhr**, s. 10.

¹² **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 57; **Ataay**, s. 40; **Feyzioğlu**, s. 18; **İnal**, s. 59; **Oğuzman/Öz**, s. 6; **Reisoğlu**, Borçlar Genel, s. 34; **Tümerdem**, s. 87.

¹³ **Gauch**, Peter, Walter R. **Schlupe**, Jörg **Schmid** ve Susan **Emmenegger**. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil Ohne Ausservertragliches Haftpflichtrecht*. C. I, Zürich, 2008. s. 22; **Hatemi**, Hüseyin ve K. Emre **Gökyayla**.

Bir reklam yapım sözleşmesinde reklam ajansının reklam içeriğini hazırlama borcu; satış sözleşmesinde, alıcının satıcıya şeyi teslim etme borcu¹⁴ veya kira sözleşmesinde kiraya verenin kiralananı kiracıya teslim borcu¹⁵ dar anlamda borca örnek oluşturur.

III. Borç İlişkisi Kavramı

Borç ilişkisi, alacaklı ve borçlu taraf arasında çeşitli borçlar meydana getiren ve bu karşılıklı yükümlülüklerin tümünü ihtiva eden hukuki ilişkidir¹⁶. Bu ilişki neticesinde borçlu alacaklıya karşı bir şeyi vermek, yapmak veya yapmamak ile yükümlü olacakken alacaklı da bu edimin ifasını talep etmeye yetkili olacaktır¹⁷. Yapılan tanımda da görüldüğü üzere, her bir borç ilişkisi, alacaklı, borçlu ve edim olmak üzere üç temel unsurdan meydana gelmektedir¹⁸. Alacaklı ve borçlu tarafa ilişkin unsuru oluştururken edim, borcun konusuna ilişkin unsuru oluşturur.

Borçlar Hukuku Genel Bölüm. İstanbul, 2021. s.18; **Antalya**, *Borçlar Hukuku*, s. 57; **Ataay**, s. 40; **İnan/Yücel**, s. 66; **Oğuzman/Öz**, s. 6; **Reisoğlu**, *Borçlar Genel*, s. 34.

¹⁴ **İnan/Yücel**, s. 66; **Oğuzman/Öz**, s. 4; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, s. 10.

¹⁵ **Antalya**, *Borçlar Hukuku*, s. 57; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, s. 10.

¹⁶ **Antalya**, *Borçlar Hukuku*, s. 58; **Ataay**, 32; **Ayrancı**, *Sözleşmenin Devri*, s. 86; **Eren**, *Borçlar Genel*, s. 23; **Feyzioğlu**, s. 15; **İnan/Yücel**, s. 66; **Oğuzman/Öz**, s. 3; **von Tuhr**, s. 11; **Tunçomağ**, s. 27.

¹⁷ **Ataay**, s. 32; **Erdoğan**, *Borçlar Genel*, s. 15.

¹⁸ **Kılıçoğlu**, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2021. s. 1; **Feyzioğlu**, s. 16; **Reisoğlu**, *Borçlar Genel*, s. 33. Belirtmek gerekir ki öğretilerde borç ilişkisinin dört unsurdan meydana geldiğini kabul eden görüşler de mevcuttur. Bu görüşler uyarınca, sayılan alacaklı, borçlu ve edim unsurları, bir borç ilişkisinin zorunlu unsurları olarak kabul edilirken bunların yanı sıra zaruri olmayan bir diğer unsur daha vardır. Bu unsur,

Borç ilişkisinin içerdiği haklar, alacaklı ve borçlu arasında bir veya birden fazla asıl ve yan alacak hakları ile bazı ikincil haklardır¹⁹. Borç ilişkisinin içerdiği yükümlülükler ise asli ve yan edim yükümlülükleri, koruma yükümlülükleri ve ifaya yardımcı yükümlülüklerdir²⁰. Borç ilişkisinin sayılan hak ve yükümlülüklerin dışında bazı külfetleri de içermesi mümkündür²¹. Geniş anlamda borç ilişkisi sayılan tüm hak ve yükümlülüklerden bağımsız bir varlığa sahiptir. Borç ilişkisini meydana getiren borçlardan biri yerine getirilse dahi borç ilişkisinin varlığını sürdürmesi, diğer bir ifadeyle borç ilişkisinin kaderinin borca bağlı olmayışı da bundan kaynaklanmaktadır²². Borca nazaran daha kapsamlı olan borç ilişkisinin, hukuki ilişkinin tarafları arasında “*sürekli bir çerçeve ilişkisi*” olarak ifade edilmesi mümkündür²³. Bu kapsamda borç ilişkileri “*hukuki bir organizmaya*” benzetilmiş, dar anlamda borcu meydana getiren bir “*kaynak*”, “*kök hak*” olarak nitelendirilmiştir²⁴. Dar anlamda borçlar, bu kaynağın meyveleri bir diğer ifade ile semereleri gibidir²⁵.

taleptir. Talep unsurunun zorunlu olmamasının sebebi, talep unsurundan yoksun borç ilişkilerinin de bulunmasıdır. Bkz. **Ataay**, s. 38; **İnan/Yücel**, s. 81.

¹⁹ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 58; **Ataay**, s. 33; **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 22; **Tümerdem**, s. 25.

²⁰ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 58; **Ataay**, s. 33; **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s.88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 24; **Oğuzman/Öz**, s. 5.

²¹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 24; **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s. 26; **von Tuhr**, s. 12.

²² **Eren**, Borçlar Genel, s. 24; **Tümerdem**, s. 25.

²³ **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 24, **Tümerdem**, s. 24.

²⁴ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 88; **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 24; **İnal**, s. 64; **Seliçi**, s. 3; **Tümerdem**, s. 24.

²⁵ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 6

Geniş anlamda borç ilişkilerinin genellikle sözleşmelerden kaynaklandığı görülse de, haksız fiilden, hukuki işlemde, vekâletsiz iş görmeden, kusursuz sorumluluk hallerinden ve bunlara benzeyen başka sebeplerden de doğması mümkündür²⁶.

Borç ilişkisi, belirli bir sonucu meydana getirmeyi amaçlamaktadır²⁷. Bu sonuç, borç ilişkisinden doğan borçların tam ve doğru bir şekilde ifa edilerek alacaklının tatmin edilmesidir. Böylece amacıyla sınırlı olan borç ilişkisinin ebedi bir ilişki olmadığını, diğer bir ifade ile amacını gerçekleştirdiği takdirde sona ereceği anlaşılmaktadır²⁸. Ancak, dar anlamda borçların oluşumuna kaynaklık eden ve sürekli bir nitelik taşıyan borç ilişkisinin içerdiği yükümlülüklerden birinin ifa edilmiş olması, borç ilişkisinin sona ermesine sebep olmaz²⁹. Zira borç ilişkisi, ihtiva ettiği edimlerden bağımsız bir varlığa sahiptir³⁰. Örneğin bir kira sözleşmesinde bir aylık kira bedelinin ödenmesi veya borca ilişkin bir def'i hakkının ileri sürülmesi halinde borç ilişkisi sona ermez. Borç ilişkisi, borç ilişkisinden doğan borçların tam ve doğru olarak yerine getirilmesi ve bu suretle alacaklının tatmin edilmesi halinde sona erer³¹.

IV. Borç ve Borç İlişkisi Arasındaki Farklar

Yukarıda tanımları yapılmış olan borç ve borç ilişkisi kavramları, birbirlerinden farklı kavramlardır. Bu kavramlar arasındaki fark özellikle doğum anı, kapsam, devir ve sona erme hususlarında ortaya çıkmaktadır.

²⁶ **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 88; **Hatemi/Gökyayla**, s. 8; **Tunçomağ**, s. 27.

²⁷ **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 89; **Eren**, Borçlar Genel, s. 24; **Tümerdem**, s. 25.

²⁸ **Eren**, Borçlar Genel, s. 23; **Tümerdem**, s. 25.

²⁹ **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 90; **Eren**, Borçlar Genel, s. 24.

³⁰ **Ayrancı**, Sözleşmenin Devri, s. 90; **Tümerdem**, s. 25.

³¹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 23; **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s. 670.

A. Doğum Anı Yönünden Farklar

Borç ilişkisi, kural olarak sözleşmenin kurulmasıyla doğar³² Borcun, borç ilişkisi ile aynı anda veya ondan daha sonra doğması mümkündür³³. Örneğin haksız fiillerde borç, borç ilişkisi ile aynı anda doğmaktayken bir kira sözleşmesinde kira bedeli, kural olarak belirlenmiş olan sürenin geçmesiyle doğar³⁴.

Borcun, borç ilişkisinin devamı esnasında veya başka bir unsurun eklenmesi ile ortaya çıkması da mümkündür³⁵. TBK m. 510/I uyarınca, vekâlet verenin, vekilin, vekâletin gereği gibi ifası için yaptığı masrafları ödemesi başka bir unsur eklenmesine örnek oluştururken³⁶ kira sözleşmesinin kurulması anında borç ilişkisi meydana gelmesine rağmen kira ödeme borcunun sonradan doğması, borcun borç ilişkisinin devamı esnasında ortaya çıkmasına örnek oluşturur³⁷.

Son olarak, borcun, borç ilişkisinin sona ermesi anında doğması da mümkündür³⁸. Örnek olarak kira sözleşmesinde, kiracının kiralanan şeyi iade borcu, kira sözleşmesi

³² **Eren**, Borçlar Genel, s. 23; **Tunçomağ**, s. 28.

³³ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 58; **Ataay**, s.34; **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **İnan/Yücel**, s. 68; **Oğuzman/Öz**, s. 6; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, s. 11.

³⁴ **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 14.

³⁵ **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **İnan/Yücel**, s. 68; **Oğuzman/Öz**, s. 6; **Tunçomağ**, s. 28.

³⁶ **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **İnan/Yücel**, s. 68; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, 11.

³⁷ **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **Tunçomağ**, s. 28

³⁸ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 58; **Ataay**, s. 34; **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **İnan/Yücel**, s.68; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s.6; **Oğuzman/Öz**, s. 6; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, 11.

sona erdiği anda doğar³⁹. Belirtmek gerekir ki, tek bir borç için dahi, doğmuş bir borç ilişkisinin bulunması gerekmektedir.

B. Kapsam Yönünden Farklar

Borç ilişkisinin, borçtan çok daha geniş bir muhtevaya sahip olduğuna yukarıda işaret edilmişti. Nitekim borç, tek bir edim yükümlülüğü ve alacak hakkından ibaretken; borç ilişkisi, kural olarak birden çok alacak hakkını ve edim yükümlülüğünü içermektedir⁴⁰. Bu kapsamda borç ilişkisi, en az tek bir çekirdeğe sahip olan bir meyveye benzetilmiştir⁴¹. Bu metaforunda borç ilişkisi bir meyveye benzetilirken içerisindeki çekirdek de borca benzetilmiştir. Borç, tek bir edim yükümlülüğünden yani tek bir çekirdekten ibaretken, borç ilişkisi, bir veya çok çekirdekten oluşan yani birden çok hak ve yükümlülüğü içerisinde barındıran bir meyve gibidir. Borç ilişkisi, hukuki ilişkiyi olası bütün bileşenleriyle beraber bir bütün olarak kapsar. Ancak borç ilişkisinin de bazı hallerde tek bir alacak hakkı ve dolayısıyla tek bir edim yükümlülüğünden ibaret olması mümkündür⁴². Bağışlama vaadi ve haksız fiiller bu istisnai hallere örnektir⁴³. Bu noktada, edim yükümünden bağımsız borç ilişkilerini de değerlendirmek gerekmektedir. Edim yükümünden bağımsız borç ilişkilerinde, yüküm ihlal edilene kadar, borç ilişkisi edim

³⁹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **İnan/Yücel**, s. 68; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 6

⁴⁰ **Ataay**, s. 33; **Eren**, Borçlar Genel, s. 23.

⁴¹ **Gauch/Schluep/Schmid**, s. 26.

⁴² **Ataay**, s. 33; **Eren**, Borçlar Genel, s. 25; **İnan/Yücel**, s.68; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 6; **Oğuzman/Öz**, s. 4; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, s. 11.

⁴³ **Ataay**, s. 33; **Eren**, Borçlar Genel, s. 26.

yükümünden ve bu bağlamda borç unsurundan mahrumdur⁴⁴. Yükümün ihlal edilmesi, beraberinde tazminat borcunun doğmasına sebebiyet verir.

Borç ilişkisinin kapsamı, hukuki ilişkinin taraflarına tanınan haklar bakımından da borca nazaran daha geniştir. Borç ilişkisi, alacak hakkı gibi asli hakların yanında, def'i hakları, yenilik doğuran haklar gibi bazı ikincil nitelikteki hakları da kapsayabilir⁴⁵. Yine borç ilişkisi, edim yükümlülüklerinin yanı sıra yan yükümlülükleri ve koruma yükümlülüklerini de ihtiva etmektedir⁴⁶. Dar anlamda borç ilişkisi ise, taraflardan birinin diğerine karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu tek bir edimi yahut taraflardan birinin sahip olduğu alacak hakkını ihtiva eder.

C. Devir Yönünden Farklar

Borç ilişkisi kural olarak kimler arasında doğduysa, yine o kişiler arasında devam eder⁴⁷. Bu durum, borç ilişkisinin nispi nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır⁴⁸. Bu sebepten dolayı, karşı tarafın iradesi olmaksızın borç ilişkisinin, özellikle bu kapsamda

⁴⁴ **Serozan**, Rona. ““Culpa in Contrahendo”, “Akdin Müsbet İhlali” Ve “Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme” Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi.” *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 2, 3 (1968): 108-29. s. 124, **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 8; **Oğuzman/Öz**, s. 14.

⁴⁵ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 59; **Ataay**, s. 33; **Eren**, Borçlar Genel, s. 26; **İnan/Yücel**, s. 67; **Oğuzman/Öz**, s. 5; **Tunçomağ**, s. 28; **von Tuhr**, s. 11.

⁴⁶ **Eren**, Borçlar Genel, s. 23; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 12.

⁴⁷ **Eren**. Borçlar Genel, s. 26; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 15; **Tunçomağ**, s. 31.

⁴⁸ **Nomer**, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul, 2021. s. 9; **Ataay**, s. 35; **İnan/Yücel**, s. 85; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan**, s. 15; **Reisoğlu**, Borçlar Genel, s. 34; **Tunçomağ**, s. 31.

sözleşmelerin, devri mümkün değildir. Bu husus TBK m.205'te "Sözleşmenin Devri" başlığında düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca sözleşmenin devri ancak sözleşmeyi devreden, devralan ve sözleşmede kalan taraf arasında sözleşme yapılmasıyla veya devralan ve devreden arasında yapılan sözleşmeye, sözleşmede kalan tarafın izin veya onay vermesiyle gerçekleşir.

Borç ilişkisinin karşı tarafın iradesi olmaksızın devredilememesine karşılık, dar anlamda borcun, karşı tarafın rızasına gerek duyulmaksızın devredilmesi mümkündür⁴⁹. Bu durum TBK m. 138/I'de "... *alacaklı, borçlunun rızasını armaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir.*" şeklinde düzenlenmiştir. Bir kira sözleşmesine ilişkin olan kira bedeli alacağının başkasına devri buna örnek oluşturmaktadır⁵⁰.

D. Sona Erme Yönünden Farklar

Borç ve borç ilişkisi, son olarak, sona erme yönünden de farklılık gösteren kavramlardır. Sona erme bakımından meydana gelen bu fark iki yönlüdür. Zira borç ilişkisini sona erdiren bir sebep her zaman için bir borcu sona erdirmezken, borcu sona erdiren bir sebep de her zaman borç ilişkisini sona erdirmez⁵¹. Örneğin, bir hizmet sözleşmesi sona ermiş olsa dahi işverenin son aya ilişkin ücret ödeme borcu devam eder⁵². Bu durum, borcu ve borç ilişkisini sona erdiren sebeplerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır⁵³.

⁴⁹ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 59; **Ataay**, s. 34; **Eren**, Borçlar Genel, s. 26; **Tunçomağ**, s. 35; **von Tuhr**, s. 11.

⁵⁰ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s.59; **Tunçomağ**, s. 29.

⁵¹ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 59; **Eren**, Borçlar Genel, s. 27; **İnan/Yücel**, s. 68; **Tunçomağ**, s. 29; **von Tuhr**, s. 12.

⁵² **Eren**, Borçlar Genel, s. 27; **İnan/Yücel**, s. 68.

⁵³ **Ataay**, s. 34; **İnan/Yücel**, s. 68; **Tunçomağ**, s. 29.

Borcu sona erdiren sebepler; ibra, ifa, takas, ifanın sonradan imkânsız hale gelmesi, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi ile yenilemedir⁵⁴. Zamanaşımı ise borcu doğrudan doğruya sona erdiren bir sebep olmayıp alacak hakkını zayıflatan bir sebeptir⁵⁵. Zira zamanaşımı süresinin dolması halinde borç varlığını korumakta ancak alacaklı tarafından takip ve tahsil edilmesi imkânı kalmamaktadır. Borç ilişkisini sona erdiren sebepler ise ikale sözleşmesi, taraflardan birinin ölmesi, dönme, fesih, taraflardan birinin ayırt etme gücünü kaybetmesi veya iflas etmesi, iptal, cayma, geri alma, sözleşme süresinin sona ermesi ve borç ilişkisinin içerdiği bütün borçların ifa edilmesidir⁵⁶.

§2. BİRLEŞMENİN TANIMI

I. Alacaklı ve Borçlu Kavramlarının Tanımı

A. Alacaklı

Borç ilişkisinin üç unsurundan birini oluşturan alacaklı (*Gläubiger*), borç ilişkisinin aktif tarafını (öznesini) oluşturmaktadır⁵⁷. Borç ilişkisinin aktif tarafı olmaktan kasıt ise alacaklı tarafın, borç ilişkisinin bir diğer unsurunu oluşturan edimin ifasını talep etme yetkisini haiz olmasıdır⁵⁸. Alacaklı tarafın malvarlığının aktif kısmında, borç ilişkisinden kaynaklanan bir alacak hakkı mevcuttur⁵⁹.

⁵⁴ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 59; **Ataay**, s. 34; **Eren**, Borçlar Genel, s. 27; **İnan/Yücel**, s. 68; **Tunçomağ**, s. 29; **von Tuhr**, s. 12.

⁵⁵ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 243; **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 84.

⁵⁶ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 60; **Ataay**, s. 34; **Eren**, Borçlar Genel, s. 27; **Hatemi/Gökyayla**, s. 10; **İnan/Yücel**, s. 68; **Tunçomağ**, s. 29; **von Tuhr**, s. 12.

⁵⁷ **Ataay**, s. 39; **Feyzioğlu**, s. 16; **İnan/Yücel**, s. 81; **Kılıçoğlu**, s. 1.

⁵⁸ **Arsebük**, s. 16; **Feyzioğlu**, s. 16; **Kılıçoğlu**, s. 1.

⁵⁹ **Ataay**, s. 39; **İnan/Yücel**, s. 81.

Alacaklı, borç ilişkisinin zorunlu, olmazsa olmaz bir unsurudur⁶⁰. Ancak bu, her borç ilişkisinin taraflarının yalnızca alacaklı veya yalnızca borçlu olabileceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira bilhassa tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde olduğu gibi, alacaklı tarafın aynı zamanda borçlu, borçlu tarafın ise aynı zamanda alacaklı olması mümkündür⁶¹.

Alacaklı kavramının, TBK m. 207 ve devamında düzenlenmiş olan satış sözleşmesinin alıcı tarafıyla karıştırılmaması gerekir. Zira alıcı satım sözleşmesine özgü bir kavramken; alacaklı kavramı genel bir kavramdır. Bu sebeple, borcun veya borç ilişkisinin satıştan, kiradan, hizmetten, sebepsiz zenginleşmeden veya haksız fiilden kaynaklanıyor olması halinde de mutlaka alacaklı bir taraf var olacaktır⁶². Alacaklı tarafı, kişiler oluşturmaktadır. Bu kapsamda, gerçek kişiler⁶³ ile kuruldukları andan itibaren tüzel kişilerin⁶⁴ alacaklı taraf olmaları mümkündür⁶⁵.

⁶⁰ **Ataay**, s. 38; **Kılıçoğlu**, s. 2.

⁶¹ **Furrer / Muller–Chen / Çetiner**, s. 31; **Kılıçoğlu**, s. 2; **Oğuzman /Öz**, s. 48.

⁶² **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 16; **Kılıçoğlu**, s. 2.

⁶³ “*Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar...*” (TMK m. 28)

Akipek, Jale, Turgut **Akıntürk** ve Derya **Ateş**. *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku*. Birinci Cilt, İstanbul, 2021. s. 241; **Dural**, Mustafa ve Tufan

Öğüz. *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku*. İstanbul, 2021. s. 17; **Öztañ**, Bilge. *Kişiler Hukuku - Gerçek Kişiler*. Ankara, 2021. s. 43.

⁶⁴ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, *Kişiler Hukuku*, s. 540; **Dural/Öğüz**, s. 241.

⁶⁵ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 16; **Kılıçoğlu**, s. 2.

Borç ilişkisinin alacaklıya, borçlu taraftan, borçlanılan edimi talep yetkisini⁶⁶ verdiği belirtilmişti. Talep, borç ilişkisinde alacaklının, borçluya karşı edimin ifasını isteme hususunda sahip olduğu haktır⁶⁷. Alacaklının, talep hakkını ihtarla veya dava yoluyla kullanması mümkündür⁶⁸. Bu yetki, borç ilişkisinin alacaklıya sağladığı asli hak olan alacak hakkından kaynaklanmaktadır⁶⁹. Talep yetkisi, alacak hakkının, alacaklıya

⁶⁶ Belirtmek gerekir ki, öğretide, talep hakkı ve alacak hakkını birbirlerini karşılayan kavramlar olup olmadığına dair bir görüş birliği yoktur. Bazı yazarlar talep hakkı ve alacak hakkının özellikle, doğuş anları ve kapsadıkları yetkiler yönünden farklılık gösterdiğini ve bu sebeple aynı kavramlar olmadığını savunmaktadırlar. Zira alacak hakkı borçlanma anından itibaren doğduğu halde talep hakkı, ancak alacağın muacceliyet kazanmasıyla doğar. Yine, alacak hakkı yalnızca talep yetkisini değil bu yetki dışında başka birçok yetkiyi de kapsamaktadır. Bunlara örnek olarak, icra yoluyla takip yetkisi, tazminat isteme hakkı veya yenilik doğuran haklar verilebilir. Bkz.: **Arsebük**, s. 22; **Ataay**, s. 46; **Eren**, Borçlar Genel, s. 77 vd.; **Feyzioğlu**, s. 17; **Tunçomağ**, s. 29; **von Tuhr**, s. 16 vd.. Bir diğer görüş ise alacak ve talep haklarının aynı anlama geldiğini kabul etmektedir. Zira alacak hakkının, talep hakkı dışında alacaklıya bahsettiği diğer hak ve yetkiler de talep hakkının içerisinde değerlendirilmektedir. Muaccel olmayan bir alacağın talep edilmesi noktasında ise muaccel alacak hakkı ile talep hakkı arasında ayrım yapmamakla yetinmişlerdir. Bkz.: **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s. 27; **Kocayusufpaşaoğlu/Serozan/Hatemi**, s. 43.

⁶⁷ **Ataay**, s. 45; **Kocayusufpaşaoğlu/Serozan/Hatemi**, s. 43.

⁶⁸ **Ataay**, s. 46; **Tunçomağ**, s. 29.

⁶⁹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 28; **İnan/Yücel**, s. 81.

sağladığı en önemli yetkidir⁷⁰. Kural olarak alacaklı bu hakkını yalnızca borçluya karşı yöneltebilir. Zira alacak hakkı, niteliği itibariyle nispi bir haktır⁷¹.

B. Borçlu

Borç ilişkisinin bir diğer unsurunu oluşturan borçlu (*Schuldner*), borç ilişkisinin pasif tarafında yer almaktadır⁷². Borçlu, kendisinden, edimin ifasının yerine getirilmesini istenilen ve o edimi ifa ile yükümlü olan taraftır⁷³. Borç ilişkisinin pasif tarafını oluşturan borçlunun malvarlığının pasif kısmında ifa etmekle yükümlü olduğu borç bulunmaktadır.⁷⁴ Borçlunun ifa etmekle yükümlü olduğu borç, alacaklının talep etme yetkisine sahip olduğu alacağının izdüşümüdür⁷⁵.

Borç ilişkisinin borçlu tarafını, alacaklı tarafta olduğu gibi, gerçek veya tüzel kişiler oluşturabilir⁷⁶. Ancak bu noktada, borçlu taraf olabilme ile borç ilişkisi meydana getirme ehliyetlerini birbirinden ayırmak gerekir. Zira borç ilişkisinde borçlu taraf olmak hak ehliyeti ile alakalı iken, borç ilişkisi meydana getirmek fiil ehliyeti ile alakalıdır⁷⁷. Hak ehliyeti, kişinin iradesine ve fiillerine bağlı olmaksızın, salt kişi olma vasfından

⁷⁰ **Ataay**, s. 45; **Eren**, Borçlar Genel, s. 77; **Tunçomağ**, s. 29; **von Tuhr**, s. 15.

⁷¹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 28; **Furrer/ Muller-Chen/Çetiner**, s. 19; **Hatemi/Gökyayla**, s. 15.

⁷² **Ataay**, s. 39; **Feyzioğlu**, s. 16; **İnan/Yücel**, s. 81; **Kılıçoğlu**, s. 3.

⁷³ **Arsebük**, s. 16; **Feyzioğlu**, s. 16; **İnan/Yücel**, s. 81; **Kılıçoğlu**, s. 3.

⁷⁴ **Ataay**, s. 39; **İnan/Yücel**, s. 81.

⁷⁵ **Arsebük**, s. 17; **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s.19; **von Tuhr**, s. 15.

⁷⁶ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 16; **Kılıçoğlu**, s. 3.

⁷⁷ **Hatemi**, Hüseyin. *Kişiler Hukuku*. İstanbul, 2021. s. 4; **Helvacı**, Serap. *Gerçek Kişiler*. İstanbul, 2016. s. 43; **Öztan**, *Kişiler Hukuku*, s. 120.

kaynaklanan ve genellik ilkesi uyarınca her insanın sahip olduğu bir ehliyetir⁷⁸. Fiil ehliyeti ise kişinin kendi iradesi ve fiilleri ile hak sahibi olması veya borç altına girebilmesidir⁷⁹. Bu açıklamalar göz önüne alındığında, hak ehliyetine sahip olan herkes borç ilişkisinde alacaklı veya borçlu taraf olabilir ancak bir borç ilişkisi meydana getirmek için hak ehliyetinin varlığı yeterli olmayıp, kişinin fiil ehliyetinin⁸⁰ de bulunması gerekmektedir.

Son olarak, borçlu başlığı altında bu kavramla son derece ilgili olan sorumluluk kavramına da değinmek gerekir. Borçlanılan edimin ifası ile yükümlü olan borçlu, bu edimi gereği gibi ifa etmediği takdirde, alacaklının, icra yoluyla takip yetkisi bulunmaktadır⁸¹. Bu hak, alacak hakkına dayanmaktadır. Borcun yaptırımını olan sorumluluk ile edimin ifasını garanti altına almak ve alacaklının borç ilişkisinden doğan haklarını korumak amaçlanmaktadır⁸².

⁷⁸ **Hatemi**, s. 4; **Helvacı**, s. 43.

⁷⁹ **Helvacı**, s. 50; **Öztan**, Kişiler Hukuku, s. 114.

⁸⁰ Gerçek kişilerde fiil ehliyetinin şartları, ergin olma, ayırt etme gücüne sahip olma ve kısıtlı olmamadır. Bkz.: **Dural/Öğüz**, s. 52; **Hatemi**, s. 18; **Öztan**, Kişiler Hukuku, s. 132. Tüzel kişiler için fiil ehliyetinin şartları ise TMK m. 49 uyarınca “*kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmak*” tır. Bkz.: **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 548; **Dural/Öğüz**, s. 249.

⁸¹ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 17; **Eren**, Borçlar Genel, s. 83.

⁸² **Eren**, Borçlar Genel, s. 83; **Feyzioğlu**, s. 18.

II. Birleşme Kavramı

A. Genel Olarak Birleşme Kavramı

Türk hukukunda birleşme kavramının, farklı hukuk dallarında farklı durumlar için kullanıldığı görülmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan şirket birleşmeleri (TTK m. 136 vd.) ve Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan taşınır malların emek ve para harcamadan ayrılmayacak şekilde birleşmeleri veya taşınırın birinin diğerinin bütünleyici parçası olacağı şekilde birleşmesi (TMK m. 776/I-II) bu kullanımlara örnek oluşturur⁸³. Hukukumuzda oldukça az olsa da, birleşmeyi ifade etmek için “*tevhid*” ve “*mecz*” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir⁸⁴. Ancak bu ifadeler özel olarak TBK m. 135 kapsamındaki birleşme için değil, genel anlamda birleşme için kullanılmıştır.

⁸³ 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 708. maddesinde de birleşme kavramının kullanıldığı görülmektedir. Anılan hükümde, irtifak hakkına konu olan taşınmazların bir kimsenin mülkiyetinde birleşmesi düzenlenmiştir. Ancak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda “Gayrimenkullerin bir kimsenin mülkünde birleşmesi” kenar başlığı yanlış anlaşılmalara mahal verilmemesi adına “ Her iki taşınmaza aynı kimsenin malik olması” şeklinde değiştirilmiştir. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere bu kullanım daha isabetlidir. Zira burada düzenlenen iki taşınmazın birleşmesi değil, iki taşınmaza aynı kişinin malik olmasıdır. Madde gerekçesi için bkz.: www.lexpera.com.tr, E. T.: 14.07.2022.

⁸⁴ **Saraç**, Tahir. “Derneklerin Birleşmesi.” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* I, I(1996): 151-70. s. 153.

Birleşme (*Confusio*) kelimesi, “con” ve “fundere” köklerinden ve “konfus” sıfatından meydana gelmiştir⁸⁵. Bu kelime Roma hukukunda, esasında katıların veya sıvıların birbirlerine karşmasını belirtmek için kullanılmıştır. Ancak öğretilerde bu kavramın zaman içinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesini ifade etmek için kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

Birleşme kavramı, tek bir anlam ifade etmemektedir. Kaynaklarda bu kavram, birden fazla durumun ifadesi için kullanılmıştır. Bu farklı kullanımlarından ilki, iki farklı sıvının dökülerek veya birlikte eritilen iki farklı metalin (katının) erimeyle birbirine ayrılamayacak şekilde karışması ve bu karışma neticesinde bileşenlerin değeri oranında ortak mülkiyetin elde edilmesidir⁸⁶. Bu kullanım, TMK m. 776’da “*Karışma ve Birleşme*” kenar başlığı ile düzenlenmiş olan birden çok kişinin taşınır mallarının ayrılamayacak şekilde birbirleriyle karışması veya birleşmesi sebebiyle, o kişilerin, yeni şey üzerinde kendi taşınırlarının birleşme ve karışma zamanındaki değeri oranında paylı mülkiyete sahip olmalarına benzemektedir. TBK m. 135’te ise alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi düzenlenmektedir. TBK m. 776’da söze konu olan hal ile TBK m. 135 arasında bir benzerlik bulunmadığı aşikârdır⁸⁷. Birleşme

⁸⁵ **Wacke**, Andreas. “Die Konfusion: Schuldtilgungsgrund oder Bloßer Wegfall Der Klagbarkeit? Zur Vornahme Der Erfüllung Mit Sich Selbst.” *Perspektiven Des Privatrechts Am Anfang Des 21. Jahrhunderts. Festschrift Für Dieter Medicus Zum 80. Geburtstag Am 9. Mai 2009*, 543-88. Köln, 2009, s. 555; **Willi**, Philipp. *Über Konfusion Bei Obligationen Nach Römischen Rechte*. Zürich, 1857. s. 3.

⁸⁶ **Sachs**, Eduard. *Die Wirkungen Der Konfusion Nach Römischen Rechte und Dem Rechte Des Bürgerlichen Gesetzbuches*. Berlin, 1898. s. 9; **Stein**, Peter. “Roman Law in the Commercial Court.” *Cambridge Law Journal* 46, 3 (1987): 369-71. s. 369.

⁸⁷ **Tunçomağ**, s. 1195.

kavramı, şeylerin birleşmesi ile mülkiyet kazanımının dışında, karşılıklı hak ve yükümlülüklerin bir kişide, tek bir elde toplanması sebebiyle borcu sona ermesi hali için de kullanılmıştır⁸⁸. Bu kullanımın, birleşme kavramının mecazi anlamda bir kullanımı olduğu söylenebilir⁸⁹. Kavramın özünde şeylerin birbirine karışmasıyla mülkiyet edinimi söz konusuysen, mecazi kullanımda, şeylerin değil, kişilere ait olan sıfatların birbirine karışması ve bunun sonucunda borcun sona ermesi söz konusudur.

Birleşme (*Konfusion, Vereinigung*), bir borca ilişkin olarak, bir kişide, birbiriyle uyuşmayan bir başka deyişle birine sahip olunca diğerini barındıramayacak nitelikte olan zıt hallerin bir araya gelmesi sebebiyle ortaya çıkan bir durumdur⁹⁰. Bu husus, birleşmenin hemen hemen her izahında “*Hiç kimse kendisinin borçlusunu veya alacaklısı olamaz*” şeklinde ifade edilerek⁹¹ birleşmenin, şeyin tabiatından kaynaklandığı

⁸⁸ **Gernhuber**, Joachim. *Die Erfüllung Und Ihre Surrogate Sowie Das Erlöschen Der Schuldverhältnisse Aus Anderen Gründen*. Tübingen, 1994. s. 416; **Saymen**, Ferit H. ve Halid K. **Elbir**. *Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler*. C. II, İstanbul, 1958. s. 866; **Becker**, Hermann. *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler*. Çeviren Saim **Özkök**. C. VI., Ankara, 1972. s. 840; **Honig**, s. 301; **Umur**, Lügat, s. 45; **Willi**, s. 3.

⁸⁹ **Sachs**, s. 9; **Wacke**, s. 555.

⁹⁰ **Kretschmar**, Paul. *Die Theorie Der Confusion*. Leipzig, 1899. s.88; **Saymen/Elbir**, s. 866.

⁹¹ “*Niemand kann sein eigener Schuldner oder Gläubiger sein.*”; **Gümüş**, Mustafa Alper. “Alacaklı ve Borçlu Sıfatının Birleşmesi (BK m. 116).” *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* VII, 2 (2008): 25-59. s. 25; **Arsebük**, s. 907; **Becker**, s. 87; **Kılıçoğlu**, s. 826; **Sachs**, s. 36; **Saymen/Elbir**, s. 866; **Tunçomağ**, s. 1195; **von Tuhr**, s. 660.

vurgulanmıştır⁹². Bir borçtan söz edebilmek için, iki farklı kişinin varlığı gerekmektedir⁹³. Taraflardan biri üzerinde her iki sıfatın birleşmesi halinde, borcun asli unsurlarından olan alacaklılık veya borçluluk tek bir kişi üzerinde toplanacağından, borç ortadan kalkacaktır⁹⁴. Özetle birleşme, bir kişinin, aynı borcun hem alacaklısı hem de borçlusu haline gelmesidir⁹⁵.

Birleşmenin, yalnızca birleşme olgusunu mu, yoksa bununla beraber normun hukuki sonucunu mu ifade ettiği nadiren de olsa öğretilerde tartışılan bir konudur. Roma Hukukunda, birleşme (*confusio*) kavramı alacaklılık ve borçluluğun taraflardan birinde toplanması için kullanılırken, birleşmenin sonucu olan sona ermeyi ifade etmek için kavrama, *extinguere*, *tollere* veya *perimere* gibi fiiller eklemiştir⁹⁶. Modern hukuk sistemlerinde ise birleşme, yalnızca hak ve yükümlülüklerin birleşmesi anlamında değil, aynı zamanda bunun etkisini de kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Bunun sebebi, birleşme ve sona ermenin hukukta bir sürecin parçaları şeklinde algılanması ve sona ermenin mecburi bir sonuç olarak kabul edilmesidir⁹⁷. Kanaatimizce, birleşme, yalnızca birleşme olgusunu yansıtmakta olup, sona erme etkisini kapsamamaktadır. Zira her ne kadar sona ermenin mecburi bir sonuç olduğundan bahisle birleşme kavramının hukuki sonucu da kapsadığı ifade edilse de, ikinci bölümde de izah edileceği üzere, gerek birleşmeye ilişkin çok fazla istisna olması gerekse birleşme etkisinin zayıflama ihtimali

⁹² **Willi**, s. 3.

⁹³ **Berki**, Borçlar Hukuku, s. 358; **Kılıçoğlu**, s. 825; **Tunçomağ**, s. 1195; **Willi**, s. 3.

⁹⁴ **Feyzioğlu**, s. 452; **Kılıçoğlu**, s. 826.

⁹⁵ **Oser**, Hugo ve Wilhelm **Schönenberger**. *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*. Çeviren Ferid **Ayiter**. Ankara, 1950. s. 840; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1436.

⁹⁶ **Kretschmar**, s. 6; **Wacke**, s. 555.

⁹⁷ **Sachs**, s. 12.

düşünüldüğünde birleşme kavramının, sona etkisini kapsamadığını söylemek daha isabetli olur. Birleşme ile ifade edilmek istenen, birleştirici olayın meydana gelmesi halinde gerçekleşen durumdur.

B. Gerçek Birleşme ve Gerçek Olmayan Birleşme

Birleşme kavramı, öğretide gerçek birleşme (*echte Konfusion*) ve gerçek olmayan (sahte) birleşme (*unechte Konfusion*)⁹⁸ şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur⁹⁹. Gerçek birleşme ise borçların birleşmesi (*Die Obligationconfusion*) ve aynı hakların birleşmesi (*Die Confusion dinglicher Rechte*) olarak iki başlıkta incelenmiştir¹⁰⁰.

1. Gerçek Birleşme

Gerçek birleşme, aynı hukuki ilişkiye ait tamamen zıt iki kutbun, birleştirici olayın meydana gelmesiyle taraflardan biri üzerinde toplanmasıdır¹⁰¹. Tamamen zıt iki kutup, hukuki ilişkinin alacaklı ve borçlu taraflarıdır. Gerçek birleşme olarak adlandırılan hakların ve yükümlülüklerin birleşmesi, borçlar ve aynı haklar için değerlendirilmektedir.

⁹⁸ Öğretide, “gerçek olmayan (sahte)” birleşme ifadesinin isabetli olmadığı, bunun yerine, atipik, mecazi veya teknik olmayan birleşme ifadelerinin kullanılması gerektiği hakkında bkz.: **Wacke**, s. 555.

⁹⁹ **Kretschmar**, s. 7; **Sachs**, s. 9; **Wacke**, s. 555.

¹⁰⁰ Her ne kadar **Kretschmar** birleşmeyi; gerçek birleşme, gerçek olmayan birleşme ve kefil ile sıfatların birleşmesi şeklinde üç ayrı başlıkta incelemiş olsa da, kefalete ilişkin hükümlere borçların birleşmesi başlığı ile birleşmenin şartları ve hükümleri başlığında bahsedileceğinden böyle bir ayrıma yer verilmemiştir.

¹⁰¹ **Sachs**, s. 11.

a. Borçların Birleşmesi

Borçların birleşmesi, bir borç doğduktan sonra, bu borca ilişkin alacak hakkı ve edimsel yükümlülüğün aynı kişide birleşmesidir¹⁰². Birleşmenin gerçekleşmesiyle, öğretide sıklıkla ifade edildiği üzere, borç zorunlu ve doğal bir sonuç olarak sona erer¹⁰³. Sona erme, hak ve yükümlülük kavramı çerçevesinde temellendirilmektedir. Borç, taraflardan birine yerine getirilmesi gereken bir edim yükümlülüğünü yüklerken, diğerine bu edimin yerine getirilmesini talep hakkını vermektedir. İfade edildiği üzere her borcun en az iki veya daha fazla tarafı vardır ve taraflara tanınmış olan hakkın ve yükümlülüğün ilişkinin bir tarafında toplanması halinde, borç için kavramsal bir gereklilik, diğer bir deyişle ön koşul olan taraflar arasındaki farklılıktan kaynaklanan dinamik ortadan kalkar¹⁰⁴.

Bir borç ilişkisinde, alacaklı ve borçlu, tamamen zıt menfaatlerle karşı karşıyadır. Bir bakıma borcun veya borç ilişkisinin dinamiğini bu zıtlık oluşturmaktadır ve bu zıtlığın ortadan kalması, borcun temelini de ortadan kalkması anlamına gelir. Borçların birleşmesine örnek olarak, alacaklının, borçlunun borcunu üstlenmesi veya alacağın devri yoluyla borçlunun alacaklı haline gelmesi verilebilir. Doğası gereği bağımsız ve ayrı iki iradede devam etmesi gereken borç ilişkisinin iradi veya iradi olmayan bir şekilde tek

¹⁰² **Gümüş**, s. 27; **Sachs**, s. 32.

¹⁰³ **Aeppli**, Viktor. *Das Erlöschen Der Obligationen, Art. 114-126 OR Kommentar Zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar Zur 1. Und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR)*. Zürich, 1991. s. 76; **Atamutlu**, İsmail ve Emre **Köroğlu**. “Türk Borçlar Hukukunda Alacaklı ve Borçlu Sifatının Birleşmesi Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (TBK m.135).” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, 1 (2018): 149-181. s. 162; **Gümüş**, s. 28; **Oser/Schönenberger**, s. 841.

¹⁰⁴ **Kretschmar**, s. 37; **Sachs**, s. 58.

kişide toplanması, borç ilişkisi tek kişide varlığını sürdüremeyeceğinden, borcun sona ermesine sebep olacaktır¹⁰⁵.

b. Aynı Hakların Birleşmesi

Aynı hak, bir şeye ilişkin olarak kişiye doğrudan doğruya hâkimiyet sağlayan ve bu hâkimiyetin doğal bir sonucu olarak herkese karşı ileri sürülebilen haktır¹⁰⁶. Sınırlı aynı haklar ise mülkiyet hakkının kişiye bahsetmiş olduğu kullanma, yaralanma ve tasarrufta bulunma yetkilerinden yalnızca bazılarının sağlandığı haklardır¹⁰⁷. Sınırlı aynı haklarda, kişinin, mülkiyet hakkına nazaran sahip olduğu haklar sınırlı olduğundan, eşya üzerinde sağladığı hâkimiyet de bu oranda sınırlanmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda üç çeşit sınırlı aynı hakka yer verilmiş olup bunlar; irtifak hakları, rehin hakları ve taşınmaz yüküdür.

Türk Borçlar Kanunu m. 135'in uygulaması, borç ve kıyasen borç ilişkisi ile sınırlandırılmıştır. Bu sebeple, aynı haklar söz konusu olduğunda TBK m. 135'in uygulama alanı bulması mümkün değildir¹⁰⁸. Ancak öğretilerde, aynı haklarda da TBK m. 135 anlamında birleşmenin mümkün olduğunu kabul eden görüşler vardır¹⁰⁹. Her ne

¹⁰⁵ **Sachs**, s. 33.

¹⁰⁶ **Akipek**, Jale G., Turgut **Akıntürk** ve Derya **Ateş**. *Eşya Hukuku*. Ankara, 2018. s. 7; **Oğuzman**, M. Kemal, **Özer** Seliçi ve Saibe **Oktay-Özdemir**. *Eşya Hukuku*. İstanbul, 2021. s. 4; **Sirmen**, A. Lale. *Eşya Hukuku*. Ankara, 2021. s. 3.

¹⁰⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 879; **Sirmen**, s. 559.

¹⁰⁸ **Gonzenbach**, Rainer. "Das Erlöschen Der Obligationen." *Basler Kommentar Obligationenrecht I Art. 1-529 OR*, ed. Heinrich Honsell, Nedim Peter **Vogt** and Wolfgang Wiegand. Zürich, 2008. s. 693; **Gümüş**, s. 31; **Sachs**, s. 12.

¹⁰⁹ **Feyzioğlu**, s. 454; **Saymen/Elbir**, s. 866. Öğretilerde, aynı hakların birleşmesinde, taşınırlar ve taşınmazlar arasında ayırım yapıldığı da görülmektedir. Buna göre, taşınır bir

kadar aynı taşınmaz üzerinde bir kimsenin hem mülkiyet hem de sınırlı ayni hak sahibi olması halinde birleşme olgusunun gerçekleşmesinden yola çıkılarak böyle bir sonuca varılsa da, bu halde TBK m. 135 anlamında bir birleşme gerçekleşmemektedir.

Ayni haklarda TBK m. 135 anlamında bir birleşmenin gerçekleşmesini savunan görüşlerin bir diğer dayanağı, sınırlı ayni hakkın ancak farklı kişilere ait olduğu halde sonuç doğuracak olması ve tek bir kişide toplanması halinde birleşmenin gerçekleşmesidir¹¹⁰. Buna göre, sınırlı ayni hak sahibinin, sonradan, söz konusu mülke malik olması veya malikin sonradan irtifak hakkına sahip olması halinde irtifak hakkının kurucu unsuru ortadan kalkar. Bu durumda irtifak hakkı ile sınırlanmış olan mülkiyet eski haline döner ve irtifak hakkı tamamen ortadan kalkar.

eşya üzerinde intifa hakkı bulunan kimsenin o şeyin mülkiyetini kazanması halinde intifa hakkı sona erecekken, taşınmazlar üzerindeki ayni haklar söz konusu olduğunda, bunlar ancak tapu sicilindeki kaydın silinmesiyle son bulacağından sona erme gerçekleşmeyecektir. Bkz. **Tunçomağ**, s. 1195.

¹¹⁰ **Sachs**, s. 13; **Tunçomağ**, s. 1994. Ayrıca bkz.: “*Ea, quae initio recte constiterunt, resolvuntur, cum in eum casum reciderunt, a quo non potuissent incipere.*” (Hak, gerçekleşmeyecek bir duruma ulaştığında sona erer.) Bkz.: **Salcedo**, Carmen Jiménez. “The Principle “*Ea Quae Initio Recte Constiterunt, Resolvuntur, Cum in Eum Casum Reciderunt a Quo Non Potuissent Consistere*”: A Brief Reflection on the Basis of the Extinctive Effect of the Confusion of Obligations.” In *Rights of Citizens and Their Protection*, Ed.: New Bulgarian University, 229 - 38. Bulgaria, 2019. s. 229: **Kretschmar**, s. 52.

Belirtmek gerekir ki sınırlı aynı haklar, kural olarak, ancak tapu kaydından silinmekle son bulur¹¹¹. TBK m. 135'in uygulanma ihtimali kabul edilse dahi bu haklara ilişkin olarak birleşmenin gerçekleşmesi, bu haklar tapu sicilinden terkin edilmedikçe sona ermeyeceği için sona erme sonucunu doğurmaz. Ancak öğretide, TBK m. 135'te yapılacak bir çıkarım ile yapılacak bir uygulamanın ihtiyatlı davranılması kaydıyla mümkün ve makul olduğunu kabul eden görüşler mevcuttur¹¹².

Özetle, aynı haklarda birleşme olgusunun meydana gelmesi mümkün olsa da, TBK m. 135 hükmünün uygulama alanı borç ve kıyasen borç ilişkisi ile sınırlı tutulduğundan aynı haklarda birleşme sebebiyle sona ermenin mümkün olmadığını söyleyebilir.

2. Gerçek Olmayan Birleşme

Gerçek olmayan birleşmede, gerçek birleşmede olduğu gibi yükümlülüğün ortadan kalkması söz konusu değildir. Bu sebeple öğretide, gerçek olmayan birleşmenin kendi kriterleri olduğu ve bunun, teknik anlamdaki birleşmeyle herhangi bir ilgisi olmadığı vurgulanmıştır. Gerçek olmayan birleşmede yalnızca hukuksal ilişkinin borçlu veya alacaklı tarafında yer alan sükûletlerin sayısı azalmaktadır¹¹³. Diğer bir ifadeyle, gerçek birleşmede olduğu gibi zıt kutupların bir araya gelmesi değil, benzer ve eşit statüdeki birkaç sükûletlerin bir araya gelmesi söz konusudur¹¹⁴.

¹¹¹ **Tekinay**, Selahattin Sulhi, Sermet **Akman**, Haluk **Burcuoğlu** ve Atilla **Altop**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. 1-2, İstanbul, 1988. s. 1337; **Saymen/Elbir**, s. 866; **Tunçomağ**, s. 1196.

¹¹² Bkz.: **Tunçomağ**, s. 1195.

¹¹³ **Gernhuber**, s. 416; **Wacke**, s. 555.

¹¹⁴ **Gernhuber**, s. 416; **Sachs**, s. 59.

Gerçek olmayan birleşmeye, asıl borç ve bu borç için gösterilen kefaletin birleşmesi örnek verilebilir¹¹⁵. Bu halde asıl alacak ile asıl yükümlülüğün değil, farklı sebeplere dayanan iki yükümlülüğün aynı kişide birleşmesi söz konusudur¹¹⁶. Kefaletin, alacaklıya karşı bir anlam ifade etmesi için, kefilin, borçlunun dışında bir kimse olması gerekmektedir. Aksi takdirde, borçlunun, kendi yükümlülüğüne kefil olması ve bu böylece kefaletin amacına hizmet edememesi söz konusu olur¹¹⁷. Kefalet borçlusunu ile esas borçlunun birleşmesi halinde, alacak bu birleşmeden etkilenmez ve varlığını korumaya devam eder. Diğer bir ifade ile alacaklının karşısında yer alan kefil ilişkiden çıkmış olmasına rağmen, asıl borç sona ermemekte, sadece ilişkinin taraflarında eksilme yaşanmış olmaktadır. Bu durumda sona eren, kefalet borcudur¹¹⁸. Her ne kadar kefalet borcu sona ermiş olsa da TBK m. 598/II gereğince alacaklı açısından kefaletten doğan özel yararların saklı kalacağı unutulmamalıdır.

Roma hukukunda gerçek birleşme ve gerçek olmayan birleşme kavramlarının uzun uzadıya ele alınmasının sebebi, muhtemelen, iki kurum arasındaki temel farkın

¹¹⁵ **Özkan Şahin**, Gizem. “Kefalet Sözleşmesinin Sona Ermesi” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, 2(2019):1288-1336. s. 8; **Tandoğan**, Haluk. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. C. II, İstanbul, 2010. s.700; **Sachs**, s. 62.

¹¹⁶ **Taşatan**, Caner. “Kefalet Sözleşmesinin Geçerliliği ve Sona Ermesi Bakımından Asıl Borç.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XXV, 2(2021): 341-369. s. 365; **Özkan Şahin**, s. 1309; **Tandoğan**, s. 793.

¹¹⁷ **Özen**, Burak. *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi*. İstanbul, 2017. s. 68.

¹¹⁸ **Çınar**, Ömer. *Türk Borçlar Kanununa Göre Kefilin Sorumluluğunun Sona Ermesi*. İstanbul, 2013. s.22; **Reisoğlu**, Seza. *Türk Kefalet Hukuku*. Ankara, 2013. s. 266.

oldukça geç farkına varılmasıdır¹¹⁹. Hâlbuki gerçek olmayan birleşmede gerçek birleşmeye nazaran çok daha basit ve az hukuk kuralı söz konusudur.

III. Birleşmenin Tanımı

Birleşme, kişinin kendisinin borçlusu veya alacaklısı olmasının imkânsızlığının doğal bir sonucu olarak TBK'nın 135. maddesinde düzenlenmiş bir sona erme sebebidir. Bu sona erme sonucu, birleşmenin gerçekleşmesi ile borcun ifasının imkânsız hale gelmesi ve borç ilişkisinin gerçekleşmesinden beklenen amacın ortadan kalması olgularına dayanmaktadır¹²⁰. Bu halde borçlu, üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmemiş olmasına rağmen borç sona erer¹²¹.

Birleşme sebebiyle borç, kural olarak sona ermektedir¹²². Bu kuralın istisnası TBK m. 135/III'te düzenlenmektedir. Anılan istisnalar, kıymetli evraka ve taşınmaz rehnine ilişkindir. Borcun, ipotekli borç senedi veya irat senedine bağlanmış olması halinde, alacaklı ve borçlu sıfatı tek bir tarafta toplansa, bir diğer deyişle rehinle temin edilen alacağı borçlu edinse dahi borç sona ermez¹²³. Yine TTK m. 593/III hükmü gereğince bir kıymetli evrakın borçlusuna ciro edilmesiyle alacaklı ve borçlu sıfatı bir araya gelmesine rağmen borç sona ermeyecek ve borçlu ciro edilen kıymetli evrakı bir başkasına yeniden ciro etmeye yetkili olur¹²⁴.

¹¹⁹ **Sachs**, s. 59.

¹²⁰ **Gonzenbach**, s. 693; **Gümüş**, s. 25; **Oser/Schönenberger**, s. 840.

¹²¹ **von Büren**, Bruno. *Schweizerisches Obligationrecht Allgemeiner Teil*. Zürich, 1964. s. 495.

¹²² **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Furrer/Muller–Chen/Çetiner**, s. 683; **Hatemi/Gökyayla**, s. 354; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **von Tuhr**, s. 662.

¹²³ **Erdoğan**, Borçlar Genel, 242; **Tunçomağ**, s. 1201.

¹²⁴ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Kılıçoğlu**, s. 827; **Tunçomağ**, s. 1201.

Birleşme sebebiyle borcun sona ermesi halinde, yalnızca asıl borç değil, TBK m. 131'deki genel kural gereği asıl borca bağlı hak ve borçlar da sona erer¹²⁵. Bu kapsamda borca ilişkin faiz, rehin ve ceza koşulu gibi borca bağlı haklar da sona erer.

IV. Birleşmenin Hukuki Niteliği

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, borcu, tarafların iradelerine gerek olmaksızın sona erdiren bir sona erme sebebidir¹²⁶. Bir başka deyişle borcun doğumundan sonra gerçekleşen birleştirici olay sebebiyle edim yükümü ve alacak hakkının aynı kişide bir araya geldiği takdirde borç, zorunlu olarak, kendiliğinden sona erer¹²⁷. Bu sebeptendir ki, borçlunun veya alacaklının, birleştirici olay neticesinde borcun sona erdiğinden haberdar olmalarına gerek yoktur¹²⁸. Sonuç, iradelerden bağımsız bir şekilde kendiliğinden meydana gelir.

Birleşme, alacaklının tatmin edilerek borcun sona erdiği hallerdendir¹²⁹. Ancak alacaklı, yükümlülüğün gereklerinin yerine getirilmesiyle değil, zorunlu bir sürecin gerçekleşmesiyle tatmin edilmiştir¹³⁰. Bir diğer ifadeyle, birleşme ile yükümlülük ortadan kalkmış ve bu sebeple ifa edilecek bir edim kalmamasına rağmen alacaklının tatmini gerçekleşmiştir. Bu hususta öğretide, birleşme ile borcun sona ermesini, borcun ifa ile

¹²⁵ **Hatemi/Gökyayla**, s. 354; **Tunçomağ**, s. 1201.

¹²⁶ **İnan**, Ali Naim. *Borçlar Hukuku Notları Genel Hükümler Birinci Cüz.* Ankara, 1965-1966. s. 525, **Gümüş**, s. 40.

¹²⁷ **Gauch/Aepli**, s. 80; **Gümüş**, s. 27.

¹²⁸ **Gauch/Aepli**, s. 80; **Gümüş**, s. 40.

¹²⁹ **Berki**, Şakir. "Borçların Sukutu." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 1-2 (1955): 216-267. s. 233; **Birsen**, Kemaleddin. *Borçlar Hukuku Dersleri Borçların Genel Hükümleri.* İstanbul, 1967. s. 524; **von Büren**, s. 495.

¹³⁰ **von Büren**, s. 495.

sona ermesiyle eşdeğer olduğunu ifade edilmiştir. Eşdeğerlilik, alacaklının birleşme sebebiyle de olsa, talep hakkı olan her şeye sahip olmasına dayandırılmıştır. Bu durum, tazminat alacağına, alacaklının herhangi bir eylemde bulunmadan alacağına sahip olmasına benzetilmiştir¹³¹. Baskın görüş birleşme ile alacaklının tatmin edileceği yönünde olsa da aksi yönde görüşler de mevcuttur¹³². Buna göre birleşme sonucunda gerçekleşen alacaklının tatmini ancak yasal bir dayatmanın sonucudur. Yoksa birleşmenin, borcun ifa edilmesi gibi sonuç doğurması mümkün değildir. Zira yükümlülük birleşmenin gerçekleşmesiyle ortadan kalkmıştır. Aksine edimin yerine getirilmesi birleşme tarafından engellenir, ortada ifası mümkün bir edimsel yükümlülük kalmaz ve alacaklı hiçbir şekilde maddi olarak tatmin olmaz.

Birleşmenin hükmü kural olarak kesindir¹³³. Bunun istisnasını sona eren borcun yeniden canlanması oluşturur¹³⁴. Bu husus TBK m. 135/II’de düzenlenmiş olup, TMK m. 605 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan mirasın reddi, birleşmeyi meydana getiren olayın ortadan kalkmasına örnek oluşturmaktadır. Zira TMK m. 611’de düzenlendiği üzere, mirasçılardan biri mirası reddettiği takdirde, miras, miras açıldığı zaman mirası reddeden kişi sağ değilmiş gibi paylaşılacaktır. Hükümden mirasın reddinin, mirasçılık sıfatını

¹³¹ **von Büren**, s. 497.

¹³² **Guhl**, Theo, Alfred **Koller**, Anton K. **Schnyder** ve Jean Nicolas **Druey**. *Das Schweizerische Obligationenrecht Mit Einschluss Des Handels- Und Wertpapierrechts*. Zürich, 2000. s. 308; **Becker**, s. 615; **Sachs**, s. 38.

¹³³ **Tunçomağ**, s. 1200; Birleşmenin kesin bir sona erme sebebi olmaması yönünde bkz.: **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438.

¹³⁴ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Kılıçoğlu**, s. 828.

“geçmişe etkili” bir şekilde mirisin ölüm anından itibaren sona erdireceği çıkmaktadır¹³⁵. Böylece, mirasbırakanın ölmesinden önce mirasbırakana borcu olan tek mirasçı, mirasçı sıfatını kazandığı takdirde, alacaklı ve borçlu sıfatının tek mirasçı üzerinde birleşmesi sebebiyle borç sona ermiş olur¹³⁶. Ancak bu mirasçının mirası reddetmesi halinde, birleştirici olay olan mirasçılık geçmişe etkili olarak ortadan kalkar ve TBK m. 135/II gereği borç varlığını sürdürmeye devam eder.

Türk Borçlar Kanunu m. 135 hükmünün niteliği öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş uyarınca hüküm, emredici nitelikte değildir¹³⁷. Buna göre, taraflar, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde birleştirici olay meydana gelse dahi borcun bu birleştirici olay sebebiyle sona ermeyeceğini kararlaştırabilirler. Ancak öğretilerde, birleşme gerçekleştiği takdirde tarafların borcun devam edeceği yönünde anlaşmalarının mümkün olmadığı da savunulmuştur¹³⁸. Bu görüş, tarafların sona ermeme hususunda anlaşması halinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmeyecek olmasıyla gerekçelendirilmiştir. Zira tarafların borca ilişkin hakları ve borçları varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Kanaatimizce, tarafların birleştirici olay meydana gelmeden önce birleşme sebebiyle borcun sona ermeyeceğini kararlaştırmaları mümkün olsa da birleşmenin meydana gelmesiyle bu imkân ortadan kalkar.

V. Birleşmeye İlişkin Hükümün Uygulama Alanı

Birleşme, Türk Borçlar Kanunu m. 135. maddesinde borcu sona erdiren hallerden biri olarak düzenlenmiştir. Bu husus kanunda “*Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide*

¹³⁵ **Ayan**, Mehmet. *Miras Hukuku*. Ankara, 2020. s. 332; **Dural**, Mustafa ve M. Turgut **Öz**. *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*. İstanbul, 2021. s. 423.

¹³⁶ **von Tuhr**, s. 663, **Gümüş**, s.43.

¹³⁷ **Kocaman**, s. 1004.

¹³⁸ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 153, dn. 3.

birleşmesiyle borç sona erer.” şeklinde ifade edilmiştir. Her ne kadar kanun hükmünde, birleşmenin borcu sona erdirdiği düzenlenmiş olsa da öğretide, birleşmenin gerçekleşmesiyle borç ilişkisinin de sona ermesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir¹³⁹. Bir diğer deyişle, birleşme yalnızca borç üzerinde sonuçlarını doğurabileceği gibi daha karmaşık ve borca göre daha geniş niteliği haiz olan borç ilişkisi üzerinde de doğurabilir. Zira birleşme, borç ilişkisinin tamamına etkili olacak şekilde gerçekleşirse, üçüncü kişilerin borç ilişkisi üzerindeki hakları hariç, ancak fer’i haklar dâhil borç ilişkisi sona erer¹⁴⁰. Birleşme sebebiyle borç ilişkisinin sona ermesine, bir dairede kiracı olarak oturan kişinin, daireyi satın almasıyla, alacaklı ve borçlu sıfatı kiracı üzerinde birleşmesi ve böylece kira sözleşmesinden doğan tüm hak ve borçların sona ermesi hali örnek olarak verilebilir¹⁴¹. Belirtmek gerekir ki öğretide TBK m. 135/I

¹³⁹ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 242; **Gernhuber**, s. 416; **Gonzenbach**, s. 644.

¹⁴⁰ **Becker**, s. 615; **Oser/Schönenberger**, s. 840; **Saymen/Elbir**, s. 869; **Tunçomağ**, s. 1105.

¹⁴¹ **Gernhuber**, s. 416; **Saymen/Elbir**, s. 866. Ancak öğretide Gümüş, böyle bir durumda ihtimalleri ayrı ayrı değerlendirmek gerektiğini savunmuştur. Görüş uyarınca, 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun kapsamına giren taşınmaz kiralarında malik olma durumunun gerçekleşmesi bir yasal sözleşme devrine yol açar (m. 7). Bu halde borçlar ve borç ilişkisi beraber sona erer. TBK’ya tabi olan kira sözleşmelerin de ise taşınır kiralarında kabulle, taşınmaz kiralarında kendiliğinden gerçekleşen yasal borca katılma (TBK m. 310) sebebiyle gerçekleşen kiralanan şeyin mülkiyetinin iktisabı, imkânsızlık sonucunu doğurur. Böylece hem borç hem de borç ilişkisi imkânsızlık sebebiyle sona erer. Bkz. **Gümüş**, s. 31.

hükümünün borç ilişkisi bakımından kıyasen uygulanabileceğini kabul eden görüşler de vardır¹⁴².

Birleşmenin, yalnızca borcu son erdireceğini savunan görüşler de mevcuttur¹⁴³. Yalnızca borç üzerinde sonuçlarını doğurmasının gerekçesi ise TBK m. 135/II'de düzenlenmiş olan birleşmeye sebep olan olayın ortadan kalkmasıyla birleşme etkisinin zayıflaması ve böylece borcun yeniden canlanmasıdır. Böyle bir durum yalnızca borç için mümkündür. Zira borç ilişkisi sona erdiğinde tekrar canlanması mümkün değildir. Borç ilişkisi sona erdiği takdirde tarafların bu borç ilişkisine ilişkin olan alacaklılık ve borçluluk sıfatlarını tekrar haiz olmayı istemeleri halinde, yapılacak tek şey bu hukuki işlemin yeniden yapılmasıdır.

Borç ilişkisinin tarafları arasında gerçekleşmiş olan birleşme, her durumda borç ilişkisinden doğan bir borcun sona ermesine sebep olmayabilir¹⁴⁴. Sürekli borç doğuran bir borç ilişkisinde, alacaklının, yalnızca dönemsel bir borcu, birleşmeden önce üçüncü bir kişiye devretmesi halinde durum böyledir. Zira borç, üçüncü bir kişiye temlik edilmiştir ve birleşme ile yalnızca alacaklı ve borçlu taraflar arasındaki borç sona erecektir. Böylelikle, devredilen borç, sürekli borç ilişkisinin tarafı olan borçlu ile devredilen üçüncü kişi arasında varlığını sürdürecektir. Bu halde borç ilişkisi sona ermişken, bu borç ilişkisinden doğan bir alacak hakkının varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

Birleşme ile borcun sona ermesi, bazı hallerde kendiliğinden borç ilişkisinin sona ermesi sonucunu da doğurabilir. Örneğin bağışlama vaadinde, bağışlananın, bağışlama

¹⁴² **Huguenin**, Clarie. *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Zürich, 2008. s. 305; **Becker**, s. 615; **Gümüş**, s. 31.

¹⁴³ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 152, dn.2.; **Hatemi/Gökyayla**, s. 354.

¹⁴⁴ **Gümüş**, s. 30.

alacağını, bağışlayana temlik etmesi halinde durum böyledir¹⁴⁵. Zira bağışlama sözü verme, bağışlayanın, sağlığında sonuçlarını doğurmak üzere, bağışlanana karşılıksız bir kazandırma yapmayı borçlandığı tek bir borçtan oluşan bir borçlandırıcı işlemdir¹⁴⁶. Böyle bir durumda, bağışlama alacağının temlikiyle beraber, tek olan borç sona ereceği için eş zamanlı olarak borç ilişkisi de sona erecektir.

Belirtildiği üzere hükmün uygulama alanı, borç ve kıyasen borç ilişkisi ile sınırlıdır. Bu sebeple hükmün, aynı hak sahibi bir kimsenin aynı zamanda o şey üzerinde sınırlı aynı hak sahibi olması halinde uygulanması mümkün değildir¹⁴⁷.

Ş3. BİRLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ ve MODERN HUKUK SİSTEMLERİNDE DÜZENLENİŞİ

I. Birleşmenin Tarihsel Gelişimi

A. Roma Hukukunda

Roma borçlar hukukunda borçların sona erme nedenleri ikiye ayrılmaktadır: hukuken sona erme nedenleri (*ipso iure*) ve def'i yoluyla sona erme nedenleri (*ope exceptionis*)¹⁴⁸. Borcu sona erdiren bu sebeplerin bir kısmı *ius civile* tarafından tanınırken; bir kısmı *Praetor* hukuku (*ius honorarium*) tarafından tanınmıştır.¹⁴⁹ *Praetor* hukuku

¹⁴⁵ **Gümüş**, s. 30.

¹⁴⁶ **Eren**, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara, 2021. s. 290.

¹⁴⁷ **Gonzenbach**, s. 645; **Gümüş**, s. 31.

¹⁴⁸ **di Marzo**, Salvatore. *Roma Hukuku*. Çev. Ziya **Umur**. İstanbul, 1959. s. 38; **Rado**, Türkan. *Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku*. İstanbul, 2021. s.174; **Tahiroğlu**, Bülent. *Roma Borçlar Hukuku*. İstanbul, 2021. s. 68; **Umur**, Ziya. *Roma Hukuku Ders Notları*. İstanbul, 2010. s.321.

¹⁴⁹ **Söğütlü**, Özlem. *Roma Özel Hukuku Ders Kitabı*. Ankara, 2021. s. 419; **Rado**, s.176.

tarafından, hakkaniyet gereğince tanınan sona erme sebepleriyle, *ius civile* ile tanınan ve sınırlı sayı ilkesine tabi olan sona erme sebeplerinin genişletilmesi söz konusu olmuştur¹⁵⁰. *Ius civile* tarafından tanınan sona erme hallerinde borç ilişkisi hukuken (*ipso iure*) ve doğrudan doğruya sona ererken¹⁵¹, *Praetor* hukuku tarafından tanınan sona erme sebeplerinde borç, *ius civile* açısından devam etmektedir. Ancak *Praetor*'un tanıdığı def'i yolu (*ope exceptionis*) ile dava hakkı etkisiz hale getirilmiştir¹⁵². Böylece borçluya, ifa için dava açan alacaklıya karşı yargılama sırasında def'i yolunu kullanarak borcundan kurtulma imkânı tanınmıştır.

Borcu hukuken (*ipso iure*) ortadan kaldıran ve *Ius Civile* tarafından tanınmış olan sebepler, ifa (*solutio*), ibra (*acceptilatio*), yenileme (*novatio*), alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi (*confusio*), takas (*compensatio*) ve kusursuz sonraki imkânsızlıktır (*impossibillium nulla obligatio*)¹⁵³. Def'i yolu (*ope exceptionis*) ile sona ermeye sebep olan ve *Praetor* hukuku tarafından tanınan haller ise borcun istenmeyeceği anlaşması (*pactum de non petendo*) ve uzun zaman (*praescriptio longi temporis*) def'ileridir¹⁵⁴.

Confusio, Roma Hukuku'nda iki farklı anlamı haizdir. Bunlardan ilki, farklı maliklere ait sıvı veya katı maddelerin birbirlerine karışmasıdır¹⁵⁵. Karışan bu maddelerin

¹⁵⁰ **Marzo**, s. 381; **Rado**, s. 174; **Tahiroğlu**, s. 68.

¹⁵¹ **Özer Sarıtaş**, Duygu. *Roma Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları*. İstanbul, 2016. s. 93; **Rado**, s. 175.

¹⁵² **Rado**, s. 175; **Söğütlü**, s. 420; **Umur**, Roma Hukuku, s. 322.

¹⁵³ **Özer Sarıtaş**, s. 92; **Tahiroğlu**, s. 69.

¹⁵⁴ **Özer Sarıtaş**, s. 92; **Tahiroğlu**, s. 79; **Umur**, Roma Hukuku, s. 330.

¹⁵⁵ **Lee**, James. "Confusio: Reference to Roman Law in the House of Lords and the Development of English Private Law." *Roman Legal Tradition* 5, 1 (2009): 24-66. s. 44; **Umur**, Lügat, s. 45.

yeni bir madde meydana getirmesi ve birbirlerinden ayrılamamaları halinde, malları karışan malikler arasında iştirak halinde mülkiyet hakkı doğmaktadır¹⁵⁶. Bu durum, *Confusio* terimi ile ifade edildiği gibi *Commixtio* terimiyle de ifade edilmiştir¹⁵⁷. “*Confusio*”nun diğer anlamı ise, borçlu ve alacaklı sıfatlarının birbirlerine karışmasıdır¹⁵⁸. Bir diğer ifadeyle *Confusio*, aynı şahsın bir borcun hem aktif hem de pasif tarafını oluşturmasıdır. Birleşme, *Digesta*'da şu şekilde tarif edilmiştir: “*Alacaklının hakkı ve borçlunun borcu aynı kişide birleştiğinde borç sona erer.* (D.46.3.107)¹⁵⁹”

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi (*confusio*); borcu doğrudan doğruya, hukuken (*ipso iure*) sona erdiren, *ius civile* tarafından tanınan ve irade dışı bir sona erme sebebidir¹⁶⁰. Roma hukukunda birleşmeye, özellikle alacaklının borçluya veya borçlunun alacaklıya mirasçı olduğu hallerde, diğer bir deyişle miras yoluyla halefiyette

¹⁵⁶ **Umur**, Lügat, s. 45.

¹⁵⁷ **Lee**, s. 61; **Umur**, Lügat, s. 45.

¹⁵⁸ **Tahiroğlu**, s. 79; **Umur**, Roma Hukuku, s. 328.

¹⁵⁹ “*Verborum obligatio resolvitur . . . civiliter . . . cum in eandem personam jus stipulantis promittentisque devenit*” ; *The Digest of Justinian*. Çev. Alan **Watson**. C. 4, Philadelphia, 1998. s. 235; **Tahiroğlu**, s. 79.

¹⁶⁰ **Berki**, Şakir. *Roma Hukuku*. Ankara, 1949. s. 323; **Buckland**, William Warwick. *Text-Book of Roman Law from Augustus to Justinian*. Cambridge England, 1921. s. 560; **Morey**, William C. *Outlines of Roman Law, Comprising Its Historical Growth and General Principles*. New York, 1906. s. 372; **Honig**, s. 301; **Oğuzoğlu**, s. 277; **Sachs**, s. 36; **Tahiroğlu**, s. 68; **Umur**, Roma Hukuku, s. 328.

rastlanılmaktadır¹⁶¹. Miras yolu ile birleşme, *Diegsta*'da “*Borçlunun mirasçısı olunca confusio gereğince kişi alacaklı olmaktan çıkar*¹⁶². (D. 18.4.2.18)” şeklinde tarif edilmiştir. Nitekim bir borcun alacaklısı, o borcun borçlusuna mirasçı olursa, alacağa sahip olur ve bu durumun gerçekleşmesi halinde tek ve aynı yükümlülüğe ilişkin alacaklı ve borçlu sıfatları aynı şahısta toplanır. Böylece bir hukuki ilişkinin en az iki farklı tarafının olması gerekliliğinin yerine getirilememesi sebebiyle borcun ifa edilmesi mümkün olmaz¹⁶³.

Birleşme, asıl borçlu ile kefil sıfatının aynı kişide toplanması halinde de görülebilir¹⁶⁴. Bu durumda kefaletten doğan teminatın sona ermesi söz konusu olur. Zira bu halde borçlu kendi kefil konumuna gelmektedir¹⁶⁵. Belirtmek gerekir ki, kefil sıfatı ile alacaklı sıfatının birleştiği hallerde de kefaletten doğan teminat sona erer¹⁶⁶.

¹⁶¹ **Zimmermann**, Reinhard. *The Law of Obligations Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York, 1996. s. 759; **Berki**, Roma Hukuku, s.323; **Honig**, s. 301; **di Marzo**, s. 392; **Morey**, s. 372; **Oğuzoğlu**, s. 278; **Rado**, s. 186; **Söğütü**, s. 422.

¹⁶² “*Cum quis debitori suo heres exstitit, confusione creditor esse desinit*”; **di Marzo**, s. 392.

¹⁶³ **Salmond**, John W. *Jurisprudence or the Theory of the Law*. London, 1907. s. 282; **Sohm**, Rudolf. *Institutes of Roman Law*. Çeviren Crawford **Ledlie**. Oxford, 1892. s. 347; **di Marzo**, s. 932; **Oğuzoğlu**, s. 278; **Rado**, s. 186; **Umur**, Roma Hukuku, s. 328; **Zimmermann**, s.759.

¹⁶⁴ **Tahiroğlu**, s. 80.

¹⁶⁵ D. 46.1.5; *Diegst*, s.200; **Rado**, s.186; **Tahiroğlu**, s. 80; **Umur**, Roma Hukuku, s. 329.

¹⁶⁶ D. 46.3.93.3; *Diegst*, s. 230; **di Marzo**, s. 392; **Rado**, s. 186; **Tahiroğlu**, s. 80 **Umur**, Roma Hukuku, s. 328.

Roma Hukuku'nda alacaklı ve borçlu sıfatının birleştiği bir başka durum ise haksız fiili ile birine zarar veren kölenin veya aile evladının haksız fiili işlediği kişinin egemenliği altına girmesidir¹⁶⁷. Zira bu halde zarar gören ve haksız fiil davasını *actio noxalis* şeklinde açma hakkı bulunan kişi dava açtığı takdirde borç köleyi takip edeceğinden ve bu sebeple dava onun efendisine karşı açılacağından¹⁶⁸, zarar gören ve dava açılan kişi aynı kişi olacaktır¹⁶⁹. Ancak böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde borcun sürekli olarak sona mı ereceği, yoksa yalnızca kölenin, efendinin hâkimiyeti altında bulunduğu süre için davanın askıda mı olacağı tartışma konusu olmuştur. Böyle bir durumda *Proculiani*'ler, kölenin, efendisinin egemenliğinden çıkması halinde, *actio noxalis* ile talep edilecek alacak hakkının canlanacağını söylerken, *Sabiniani*'ler, borcun doğrudan doğruya sona erdiğini ve tekrar dava açılmasının mümkün olmadığını söylemişlerdir¹⁷⁰. Bahsi geçen tartışma *Gaius* tarafından “*Bizim üstatlarımız davanın sona erdiği fikrindedirler çünkü öyle bir durum söz konusudur ki başlangıçta olsa idi dava doğmayacaktı. Bu sebeple köle benim hâkimiyetimden çıksa bile dava açamam. Muhalif okulun üstatları ise benim hâkimiyetimde kaldığı müddetçe kendi kendime dava açamayacağımdan davanın muallakta kaldığını fakat kölenin hâkimiyetimden çıkınca*

¹⁶⁷ **Buckland**, s. 560; **Rado**, s. 186; **Söğütlü**, s. 423; **Zimmermann**, s. 124.

¹⁶⁸ Haksız fiil işleyen köleye karşı açılacak olan davanın, efendisine karşı açılması, “*Noxa caput sequitur (Zarar, suçlunun şahsını, başını izler.)*” kuralından kaynaklanmaktadır. Bu halde köle, kimin mülkiyetindeyse dava ona karşı açılacaktır. **Söğütlü**, s. 423.

¹⁶⁹ **Söğütlü**, s. 423.

¹⁷⁰ **Rado**, s. 186.

*davanın tekrar canlanacağı görüşündedirler.*¹⁷¹ (Gai. Inst. 4.78)” şeklinde ifade edilmiştir.

Son olarak, Roma Hukukunda birleşmenin, rehin hakkı üzerindeki etkileri ele alınmalıdır. Rehın hakkı sahibi alacaklı ile rehinli borçlunun aynı kişide toplanması halinde borcun sona ermesinin yanında, rehin hakkının da sona ereceği kabul edilmiştir¹⁷². Zira bu halde, “hiç kimse kendi malı üzerinde rehin hakkına sahip olamaz (*rei suae pignus non consistit*)” kuralı uygulamayı alanı bulmaktadır¹⁷³. Ancak, kural her ne kadar borçla birlikte rehın de sona ereceği olsa da, bu hususta karar verilirken rehın alacaklısının menfaatlerinin gözetildiği ve pragmatik hukuk metotlarına başvurulduğu görölmektedir¹⁷⁴. Borcunu rehinle güvence altına almış olan bir borçlunun, alacaklısını varisi olarak atamak suretiyle, ondan, mirası reddeden kızına devretmesini istemesi hali buna örnektir¹⁷⁵. Bu halde, alacaklı her ne kadar, iflas şüphesi olmasından bahisle bunu

¹⁷¹ “*Nostrı praeceptores intercidere putant, quia in eum casum deducta sit in quo actio consistere non potuerit; ideoque, licet exierit de mea potestate, agere me non posse. Diversae scholae auctores, quamdiu in mea potestate sit, quiescere actionem putant, cum ipse mecum agere non possum; cum vero exierit de mea potestate, tunc eam resuscitari*”; **Rado**, 186’ dan naklen.

¹⁷² **Ünal**, Mehmet. “Malik Lehine Sınırlı Ayni Hak Kavramı” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XII, 1-2 (2008): 223-36. s. 231; **Söğütlü**, s. 718.

¹⁷³ **Ankum**, Hans. “Consequences of a Pledge Extinguished by Merger in Classical Roman Law” *Fundamina: A Journal of Legal History* 2005, 1 (2005): 1-18. s. 1; **Söğütlü**, s. 718.

¹⁷⁴ Konu ile alakalı olarak bkz.: Diegst 44.2.30.1; Codex 8.19(20).1; Diegst 36.1.61(59)pr.; **Ankum**, s. 2; s. 10; s. 15.

¹⁷⁵ D. 36.1.61(59)pr.; **Ankum**, s. 11.

kabul etmek istemese de, *Praetor* emriyle kabul etmiş ve mirası kızı devretmiştir. Nitekim muris tarafından, rehinli alacaklının *aditio hereditatis*'e¹⁷⁶ mecbur bırakılması, borcun ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Ancak rehin hakkının, murisin kızına yapılan *restitutio hereditatis*'in sonucu olarak mirasın kabul edilmesiyle, oldukça kısa ve geçici bir mülkiyet edinimi süresince uykuda olduğu ve terekenin devriyle beraber tekrar aktif hale geleceği kabul edilmiştir¹⁷⁷. Zira aksinin kabulü, kısa süreliğine mirasçı olmak zorunda kalan rehin alacaklısı için haksız ve makul olmayan sonuçlara yol açacaktır. Böylece, rehin alacaklısına, rehne konu şeyin zilyetliği elindeyse bunu tutma ve zilyetliğe sahip değilse de *fideicommissary* aleyhine *actio serviana*¹⁷⁸ hakkı tanınmıştır¹⁷⁹.

¹⁷⁶ Mirastan yararlanması söz konusu olan kişi tarafından, açık veya örtülü olarak bu mirasçılığı ve mirasçılığın hukuki neticelerini kabul ettiğini beyan etmesidir. Mirasın, ihtiyari mirasçılar (*heredes voluntarii*) tarafından iktisap edilebilmesi için de bu işlemin yapılması zorunluydu. Bkz. **Günel**, Nadi. "Roma Miras Hukukuna Genel Bir Bakış ve Vasiyet Yolu ile Miras." *AÜHFD* 44, 1 (1995): 425-442. s. 429; **Umur**, Lügat, s. 5.

¹⁷⁷ **Ankum**, s. 13; **Ünal**, s. 227.

¹⁷⁸ Hasılat kirasında, vermekle mükellef olunan kira bedelinin ödenmesini hususunda, kiraya verene teminat olarak, kiracının getirdiği malzemeler üzerinde, zilyetliği kendinde kalacak şekilde, rehin hakkı verilirdi. Kiracının, bu malları üçüncü bir kişiye vermesi halinde, üçüncü kişi zilyet olacağından, kiraya verene, *praetor* tarafından, getirilen eşyalar üzerindeki haklarını dermeyan edebileceği bir dava hakkı tanınmıştır. Bu, *actio Serviana* olarak isimlendirilmiştir. Ancak bu müessese, zaman içerisinde, alacak hakkının garanti edilmesine ilişkin bütün hallerde uygulanmaya başlamıştır. bkz. **Honig**, s. 354; **Umur**, Lügat, s. 12.

¹⁷⁹ **Ankum**, s. 14.

B. İslam Hukukunda

İslam Hukuku literatüründe, borç ilişkisi yönünü de kapsayacak şekilde borç kavramını ifade eden yerleşmiş bir terim bulunmamaktadır¹⁸⁰. Zira Roma Hukuku ve bu hukuktan türeyen diğer batı hukuklarının aksine İslam Hukuku kazuistik bir metotla gelişmiştir ve kendine özgü bir yapıya sahiptir¹⁸¹. Borç kavramını tam manasıyla karşılamasa da *iltizam* (hukuki işlemde doğan borç ilişkisi), *daman* (kefalet), *vacib*, *hukuku'l akd*, *ayn* (belirli bir eşya üzerinde kurulan borç ilişkisi – parça borcu) ve *deyn* (vasfen belirli mallar üzerinde kurulan borç ilişkisi – cins, para ve yapma borçları) kelimeleri, çağdaş İslam hukukçuları tarafından borç kavramını ifade etmek için kullanılmaktadır¹⁸². Deyn, Mecelle'nin 158. maddesinde, en geniş anlamıyla “*zimmetde sabit olan şey*” şeklinde tanımlanmıştır¹⁸³. Bu kapsamda yapılan çeviriler de dikkate alındığında deyn, ödeme sorumluluğu sabit olan ve yükümlülüğü borçlunun zimmetiyle ilgili olan şeydir¹⁸⁴.

¹⁸⁰ **Aybakan**, Bilal. “İslam Hukukunda Borçların İfası”. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1996. s. 18.

¹⁸¹ **Birsin**, Mehmet. *İslam Eşya ve Borçlar Hukuku*. İstanbul, 2019. s. 104; **Çolak**, Abdullah. *İslam Borçlar Hukuku*. İstanbul, 2020. s. 19; **Aybakan**, s. 18.

¹⁸² **Erdoğan**, Suat. *İslam Borçlar Hukuku*. Ankara, 2020. s. 7; **Kurtoğlu**, Serda. *İslam Hukuku Dersleri*. C. II, İstanbul, 1972. s. 138; **Aybakan**, s. 18 vd.; **Birsin**, s. 105; **Çolak**, s. 20.

¹⁸³ “*Deyn, zimmetde sabit olan şeydir. Mesela, bir kimsenin zimmetinde şu kadar kuruş borcu ve meydanda mevcut olmayan şu kadar kuruş ve meydanda mevcut olan akçenin yahut bir yığın buğdayın kabl-el-ifraz bir mikdar-ı muayyeni hep deyn kabilindedir.*” (Mecelle m. 158); **Güçlü**, Yaşar. *Mecelle-I Ahkam-ı Adliyye*. Ankara, 2021. s. 74.

¹⁸⁴ **Aybakan**, s. 22; **Erdoğan**, s. 7.

Borç kavramının tam manasıyla karşılığı bulunmasa da İslam Hukuku ile Türk Hukuku arasında borcun sona erme sebepleri açısından benzerlikler bulunmaktadır. İslam Hukuku'nda borcu sona erdiren sebepler; ifa, ifa yerini tutan eda (*İstibdal*), takas, tecdid, ifa imkânsızlığı, ibra, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi ve zamanaşımıdır¹⁸⁵.

İslam hukukunda alacaklı (*dain*) ve borçlu (*medin*) arasında meydana gelen bir hukuki ilişki sebebi ile borçlu, alacaklı haline gelirse, bir başka deyişle borçlu üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatı birleşirse borç, birleşmenin borcun ifasını engellediği miktarda, kendiliğinden sakıt olacaktır¹⁸⁶.

Mecelle'de alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesine ilişkin örnek hükümler bulmak mümkündür. Nitekim 667. maddede, borçlunun alacaklıya tek başına mirasçı olması halinde, kefilin kefaletten kurtulacağını ve alacaklının başka mirasçısı da varsa kefilin yalnız borçlunun payından kurtulup diğer mirasçının payından kurtulamayacağı düzenlenmiştir¹⁸⁷. Yine 700. maddede yararına

¹⁸⁵ **Akgündüz**, Ahmed. *İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyatı Özel Hukuku II (Miras-Borçlar-Eşya-Ticaret Ve Devletler Hususi Hukuku)*. C. III, İstanbul, 2012. s. 260 vd.; **Çiğdem**, Recep. *Mukayeseli Hukuk (İslam-Türk Borçlar Hukuku)*. İstanbul, 2016. s. 198; **Ekinci**, Ekrem Buğra. *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*. İstanbul, 2017. s. 514 vd.; **Karaman**, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. C. 2, İstanbul, 2009. s. 538 vd.; **Birsin**, s. 105 vd.; **Çolak**, s. 61.

¹⁸⁶ **Karaman**, s. 561; **Kurtoğlu**, s. 174.

¹⁸⁷ “*Dayin fevt olup da medyun ana münhasıran varis olsa kefil kefaletten beri olur. Ve eğer dainin başka varisi dahi var ise kefil yalnız medyunun hissesinden beri olup varisinin hissesinden beri olmaz.*” (Mecelle m.667); **Çiğdem**, s. 201; **Ekinci**, s. 515; **Güçlü**, s. 208; **Karaman**, s. 561; **Kurtoğlu**, s. 174.

havale (borcu bir sorumludan başka bir sorumluya nakletme¹⁸⁸) yapılanın vefat etmesi halinde havaleyi kabul edenin ona mirasçı olursa, havalenin hükmünün kalmayacağı belirtilmiştir¹⁸⁹. Görüldüğü üzere, Mecelle’de alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesine ilişkin genel nitelikte bir hüküm bulunmamaktadır. Birleşmenin gerçekleşeceği haller ayrı ayrı, ilgili başlıklarda düzenlenmiştir¹⁹⁰.

Bu başlıkta, Mecelle’nin giriş kaidelerinden ikisine değinmek gerekmektedir. Bu kaidelerden ilki, 50. maddede¹⁹¹ düzenlemiş olup, asıl ortadan kalktığında fer’inin de ortadan kalkacağına ilişkindir. Hüküm uyarınca birinin varlığı diğerine bağlı olan borçlar, bağlı olunan borç var oldukça devam edecek ve yine bağlı olunan borcun sona ermesi halinde sona erecektir¹⁹². TBK m. 131, bu hükümlerle benzerlik arz etmektedir. Bu kapsamda, İslam hukukunda, birleşme sebebiyle borç sona erdiği takdirde buna bağlı olan fer’lerinin de, tıpkı Türk hukukunda olduğu gibi, sona ereceği söylenebilir.

¹⁸⁸ “*Havale: Deyni bir zimmetden diğer zimmete nakletmektir.*” (Mecelle m. 673), **Güçlü**, s. 213.

¹⁸⁹ “*Muhalün leh fevt olup da muhalün ‘aleyh ana varis olsa havalenin hükmü kalmaz.*” (Mecelle m. 700) ; **İlhan**, Cengiz. *Günümüz Türkçe’siyle Mecelle (Mecelle-I Ahkam-ı Adliye)* Ankara, 2011. s. 212; **Karaman**, s. 561.

¹⁹⁰ Mecelle’nin 442. maddesi ise bir diğer örneği oluşturmaktadır. “*Müstecir irs ya hibe gibi veçhile ayn-ı me’cure malik olıcak icarenin hükmü kalmaz.*” (“*Kiracının miras veya bağış gibi herhangi bir şekilde kiralananana sahip olması durumunda kira sözleşmesinin hükmü kalmaz.*”) **İlhan**, s. 138.

¹⁹¹ “*Asıl sâkıt oldukda fer’ dahi sâkıt olur.*” (Mecelle m. 50); **Güçlü**, s. 57.

¹⁹² **Kurban**, Yasin. *Mecelle ve Günümüz Hukuku (Hukukun Doksan Dokuz İlkesi)*. Ankara, 2020. s. 115; **Güçlü**, s. 57.

Bir diğer kaide ise 51. maddede¹⁹³, yok olan, düşen şeyin geri dönmeyeceği, yani gidenin geri gelmeyeceği şeklinde düzenlenmiştir. Anılan madde ile borcun sona ermesi veya hakkın düşmesi halinde bunun bir daha talep edilmesi mümkün olmayacaktır. Malın satışının duyulması ve bilinmesine rağmen ön alım hakkının kullanılmaması veya sona erme sebeplerinden birinin gerçekleşmesi sonucunda borcun sona ermesinde durum böyledir. Buna ilişkin talepleri mahkeme, sakıt olan şey avdet etmez ilkesi gereğince reddeder¹⁹⁴. Madde uyarınca, İslam hukukunda, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalktığı hallerde, borcun, Türk hukukunda olduğu gibi borcun devam etmesi söz konusu olmayacaktır. Türk hukukunun, bu noktada İslam hukukundan farklı bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Roma hukuku ile İslam hukuku ise yeniden canlanma hususunda benzer bir tutum benimsemektedir.

Son olarak, İslam hukukunda akitlerin birleşmesinin (*safkateyn*), alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinden farklı bir kavram olduğunu belirtmek gerekir. Akitlerin birleşmesi, aynı anda meydana gelecek olan birden çok akdin, bir sözleşme içerisinde karşılıklı yahut bir arada olmak suretiyle, hüküm ve sonuçlarını, ilişkinin taraflarının irade beyanıyla, tek bir akdin sonucuymuş gibi doğuracak şekilde birleştirmeleridir¹⁹⁵. Buna göre akitlerin birleşmesinde, bir akitte birden fazla akit veya tasarruf

¹⁹³ “Sakıt olan şey ‘avdet etmez. Ya’ni giden geri gelmez.” (Mecelle m. 51); **Güçlü**, s. 57.

¹⁹⁴ **Kurban**, s. 116.

¹⁹⁵ **Azzam**, Hamed Fahri. “Bir Akidde Akidlerin Birleşmesinin Hükümü “Çağdaş Uygulamalara Temel Bir Yaklaşım” *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2015): 299-328. s. 328; **Samar**, Mahmut. “İslam Hukukunda Akitlerin Birleştirilmesi (Safkateyn) Yasağı ve Günümüz Finans Uygulamalarına Etkisi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018. s. 16.

bulunmaktadır¹⁹⁶. Banka teminat mektubu ve mülkiyet devriyle sonuçlanan kiralama (leasing), akitlerin birleşmesinin somut örneği ve çağdaş hukuk sistemlerinde görülen bir yansımasıdır¹⁹⁷. Teminat mektubu, lehtarın, muhatap ile yaptığı sözleşmeye ilişkin bankadan bir teminat istemesi ve bankanın da bu talep üzerine yapılan sözleşmeye ilişkin lehtar lehine düzenlediği mektuptur¹⁹⁸. Teminat mektubu üçlü bir yapıdadır ve bu yapı, banka, lehtar ve muhataptan oluşmaktadır. Lehtar, edimi üstlenilen üçüncü kişi; banka, lehtarın edimini üstlenen tüzel kişi; muhatap ise edimin yerine getirilmemesi halinde zararı garanti altına alınan kişidir¹⁹⁹. İslam hukuku açısından teminat mektubu hem kefalet²⁰⁰ hem de vekâlet akdini içermektedir²⁰¹. Üç köşeli bu hukuki ilişkide, lehtar ile banka arasında vekâlet sözleşmesi niteliğinde bir ilişki kurulmaktayken, muhatap ile

¹⁹⁶ **Azzam**, s. 324.

¹⁹⁷ **Azzam**, s.325; **Samar**, s. 231.

¹⁹⁸ **Doğan**, Vahit. *Teminat Mektupları*. Ankara, 2015. s. 43; **Önder**, Bengisu. *Banka Teminat Mektupları*. Ankara, 2020.s. 23; **Yener Coşkun**, Hilal. *Banka Teminat Mektuplarında İlgililerin Hak ve Borçları*. İstanbul, 2012. s. 11.

¹⁹⁹ **Doğan**, s. 62; **Önder**, s. 24.

²⁰⁰ Banka teminat mektuplarının hukuki niteliği, pozitif bir düzenleme olmaması sebebiyle, Türk hukukunda uzun yıllar boyunca tartışılmıştır. Bu tartışmalar genellikle, kefalet sözleşmesi, garanti sözleşmesi, karma nitelikli sözleşme ve sui generis sözleşme görüşleri etrafında şekillenmiştir. Yargıtay'ın bu husustaki içtihadı birleştirme kararlarında ise banka teminat mektuplarının üçüncü kişinin fiilini üstlenme niteliğindeki garanti sözleşmesi niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. (YIBHGK. T. 13.12.1967, E. 1966/16, K. 1967/7) Erişim Adresi: <https://www.lexpera.com.tr>; E.T.: 06.08.2022. Açıklamalar, İslam hukukunun kabullerine göre yapılmıştır.

²⁰¹ **Azzam**, s. 325.

banka kefalet sözleşmesi niteliğinde bir ilişki kurulmaktadır. Burada, bir akitte birden fazla akidin (vekâlet sözleşmesi ile kefalet sözleşmesi) birleştiği bileşik akdin (banka teminat mektubu) doğurduğu sonuçlar ve hükümler bakımından tek akit gibi olduğu görülmektedir²⁰². Banka her iki ilişkide de yer almakta ancak karşısında farklı kişiler bulunmaktadır. Bu sebeple her ne kadar kavramlar kısmen benzerlik gösterse de, iki farklı sözleşmenin bulunması ve ortak unsur olarak kabul edilen bankanın karşısındaki tarafların farklı olması sebebiyle akitlerin birleşmesi halinde, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi söz konusu olmaz.

II. Birleşmenin Modern Hukuk Sistemlerinde Düzenlenişi

A. Türk Hukuku

Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinde düzenlenmiş olan alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 116. maddesini karşılamaktadır. Hüküm, kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun 118. maddesi dikkate alınarak düzenlenmiştir²⁰³. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda, hükmün kenar başlığı, sadeleşme amacı ile "*Birleşme*" şeklinde ifade edilmiştir. Eski Borçlar Kanunu'nda ise hükmün kenar başlığı "*Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi*" şeklinde düzenlenmiştir.

²⁰² **Azzam**, s. 338.

²⁰³ **Kocaman**, Arif Burhanettin. "Birleşme Suretiyle Borcun Sona Ermesi ve Borçluya Temlik." *Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu: 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku*, Editörler: Şebnem **Akipek Öcal**, Özge **Uzun Kazmacı**, Ahmet **Ayar**, Zeliha Gizem **Sayun** ve Nesli **Şen Özçelik**, 1003-1021. Ankara, 2017. s. 1003; **Gümüş**, s. 25.

Yapılan bir diğerk değişiklik hükmün ilk fıkrasına ilişkindir. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 116. maddesinin ilk fıkrasında, yalnızca alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin borcu sona ereceğı düzenlenmiştir. Yapılan değişiklik ile hükme, üçüncü kişilerin alacak üzerinde önceden mevcut olan haklarının birleşmeden etkilenmeyeceğine ilişkin bir cümle eklenmiştir. Bu düzenlemenin amacı, borcun sona ermesi sebebiyle üçüncü kişilerin öncesinde kazanmış oldukları hakların kaybının önlenmesidir²⁰⁴.

Son olarak, hükmün “*Bu içtimanın zevaliyle borç avdet eder.*” şeklinde düzenlenmiş olan ikinci fıkrası, “*Birleşme, geçmişe etkili olarak ortadan kalkarsa, borç varlığını sürdürür.*” şeklinde değiştirilmiştir. Birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması, eski Borçlar Kanunu'nun ifadesi ile “*birleşmenin bozulması, içtimanın zevali*” demektir. Yine, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalmasına bağlanan sonuç da farklılık arz etmektedir. Zira eski Borçlar Kanunu'muzda böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde borcun “*varlığını sürdüreceğinden*” değil, borcun “*borcun avdet edeceğinden, evvelce bulunduğu duruma geri döneceğinden, yeniden doğacağından*” bahsedilmektedir. Borcun geri dönmesi yerine varlığını sürdürmesi ifadesi kullanılarak hükme açıklık kazandırılmıştır²⁰⁵.

B. İsviçre Hukuku

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi, kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun 118. maddesinde düzenlenmiştir. Madde şu şekildedir: “*Alacaklı ve borçlu sıfatlarının bir şahısta birleşmesi takdirinde alacak, birleşme dolayısıyla sakıt olmuş sayılır. Birleşmenin tekrar zail olmasıyla alacak tekrar meydana*

²⁰⁴ *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu.* (1/499) Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 321, 2008. s. 76; Erişim Adresi: <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>; E.T.: 01.08.2022.

²⁰⁵ *Adalet Komisyonu Raporu*, s. 76.

gelir. Gayrimenkul rehniyle kıymetli evraka ait hususi hükümler mahfuzdur²⁰⁶.” Maddede, birleşme ile alacağın (*Forderung*) sona ereceği, birleşmenin tekrar zail olmasıyla canlanacağı ve gayrimenkul rehni ve kıymetli evraka ait hükümlerin saklı kalacağı hükme bağlanmıştır. Öğretide, madde metninde geçen alacak (*Forderung*) kavramının, İtalyanca²⁰⁷ ve Fransızca²⁰⁸ metinlerde olduğu gibi borç (*l'obligation*, *l'obbligazione*) olarak okunması gerektiği savunulmaktadır²⁰⁹. Zira sona erme, yalnızca borca dâhil olan alacak için değil, borcun tamamı, tüm muhtevası için geçerlidir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, İsviçre Borçlar Kanunu'nun Fransızca metni esas alınarak düzenlenmiş olan Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesi, İsviçre Borçlar

²⁰⁶ **Oser/Schönenberger** s. 840'tan naklen. İsviçre Borçlar Kanunu'nun 118. maddesinin Almanca metni şu şekildedir: “*Wenn die Eigenschaften des Gläubigers und des Schuldners in einer Person zusammentreffen, so gilt die Forderung als durch Vereinigung erloschen. Wird die Vereinigung rückgängig, so lebt die Forderung wieder auf. Vorbehalten bleiben die besondern Vorschriften über das Grundpfandrecht und die Wertpapiere.*”

²⁰⁷ İsviçre Medeni Kanunu'nun 118/I hükmünün İtalyanca metni şu şekildedir: “*Quando le qualità di creditore e di debitore si riuniscono nella stessa persona, l'obbligazione si ritiene estinta per confusione.*”

²⁰⁸ İsviçre Medeni Kanunu'nun 118/I hükmünün Fransızca metni şu şekildedir: “*L'obligation est éteinte par confusion, lorsquw les qualités de créancier et de débiteur se trouvent réunies dans la même personne.*”

²⁰⁹ **Gauch**, Peter ve Viktor **Aepli**. *Kommentar Zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch: Obligationenrecht*. Bd. V, Zürich, 1991. s. 76; **Arsebük**, s. 907; **Gümüş**, s. 27.

Kanunu'nun 118. maddesinin Almanca metnine kıyasla daha doğru ifadelerle hazırlandığı söylenebilir²¹⁰.

İsviçre Borçlar Kanunu m. 118'de düzenlenmiş olan birleşmeye dair bu hüküm, öğretide, kanun koyucunun kişinin kendisine bir şeyi borçlu olması fikrinden kaçınmak için yer vermiş olduğu bir hüküm olmakla eleştirilmiştir²¹¹. Kanunda hükme estetik gayelerle yer verilmiştir. Zira birleşme sonucu borcun sona ermesi doğal ve kendiliğinden gerçekleşen bir sonuçtur ve hükümde de herhangi bir normatif içerik bulunmamaktadır²¹². Her ne kadar estetik gayelerle hükmün kabul edildiği eleştirilse de, borcun yeniden canlandığı hale ilişkin bir hükme yer verilmiş olmasının önem arz ettiği ifade edilmiştir²¹³.

²¹⁰ **Gauch/Aepli**, s. 76; **Gümüş**, s. 27.

²¹¹ **Bucher**, Eugen. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil Ohne Deliktsrecht*. Zürich, 1979. s. 364. Yargıtay'ın da bu yönde kararları bulunmaktadır. Bkz.: "TBK 135/1.maddesi alacaklı ve borçlu sıfatının aynı mal varlığı kesimi içinde, aynı kişide birleşmesinin yarattığı "borcun sona ermesi" sonucu artık ifadan beklenen amaca ulaşılmasının imkansız oluşu olgusuna dayalıdır. Yani kişi kendisinin hem alacaklısı hemde borçlusunu olamaz. Yasal düzenleme olmasaydı bile böyle bir ilişkinin doğal sonucu olarak borcun sona erdiği kabul edilebilirdi." Y. 17. HD. E. 2014/24502, K. 2015/3471, T. 26.02.2015, www.lexpera.com.tr, E.T. 28.07.2022.

²¹² **Gauch/Aepli**, s. 75; **Gonzenbach**, s. 644. Hüküm her ne kadar birleşme sebebiyle sona erme hususunda normatif bir düzenleme olarak değerlendirilmese de istisnalara dair düzenlenen hükmün normatif bir düzenleme ifade edilmiştir. Bkz.: **Gauch/Schluep/Schmid**, s. 203.

²¹³ **Bucher**, s. 364.

Son olarak, Avrupa Hukuku'ndaki ve başka ülke hukuklarındaki düzenlemeler dikkate alınarak yapılan, amacı yürürlükteki kuralların pratik ve bilimsel olarak doğan ihtiyaçları karşılamak olan İsviçre Borçlar Kanunu 2020 Tasarısı'ndaki duruma değinilecektir²¹⁴. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, tasarıda 138. Maddede düzenlenmiş olup yapılan düzenlemede bir hüküm değişikliği bulunmamakta, yalnızca dilde düzeltmeler yapılarak aynı kural benimsenmektedir²¹⁵.

C. Alman Hukuku

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi, Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) birinci tasarısında, hemen her alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi tanımında kullanılan “*Kimse kendisinin borçlusunu ve alacaklısı olamaz.*” açıklamasıyla yer almıştır²¹⁶. Birinci tasarımın 291. maddesi “*Alacak ve borç aynı şahısta birleştiği takdirde, borç sona erer*”²¹⁷.” şeklindedir. Ancak yürürlükteki kanunda, birçok

²¹⁴ **Yağcıoğlu**, Ali Haydar. *Model Bir Kanun Tasarısı Niteliğindeki İsviçre Borçlar Kanununun Genel Hükümleri Hakkındaki 2020 Tasarısı (OR 2020) Hükümlerine İlişkin Açıklamalar*. Ankara, 2021. s. 417.

²¹⁵ **Yağcıoğlu**, s. 417.

²¹⁶ **Gebauer**, Martin ve Jens **Haubold**. “BGH 3. 12. 1999 — V Zr 329/98. Durch Vormerkung Gesichertes Vorkaufsrecht Desalleinerben und Konfusion.” *JuristenZeitung* 55, 13 (2000): 679-83. (Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/20825468> ; E.T. 15.07.2022.) s. 680; *Motive Zu Dem Entwurfe Eines Bürgerlichen Gesetzbuches Für Das Deutsche Reich: Recht Der Schuldverhältnisse*. C. II, Berlin, 1888. (Erişim Adresi: <https://rwi.app/iurisprudencia/de/bgb/documents/static/358128>, E.T. 30.05.2022) s. 128.

²¹⁷ “*Das Schuldverhältnis erlischt, wenn Forderung und Verbindlichkeit in derselben Person sich vereinigen.*”

ülke kanununda bu hususa ilişkin düzenleme bulunmasına rağmen, birleşmeye ilişkin genel bir düzenleme bulunmamaktadır²¹⁸.

Birinci tasarıda bulunan bu düzenlemeye kanunda yer verilmemesinin sebebi, kanun koyucunun, bu şekilde yapılacak genel bir düzenlemenin, her durumda uygulama alanı bulamayacağını bilincinde olmasıdır²¹⁹. Yine, kural her ne kadar doğru olsa da, sonucun niteliği gereği doğal olarak meydana gelmesi, diğer bir ifade ile sonucun aşikâr olması ve istisnalardan kolayca çıkarılabilmesi hükmün kanuna alınmama nedenlerindedir²²⁰.

BGB'nin birinci tasarısında, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesine ilişkin istisna hükümlere de yer verilmiştir. Örneğin 1032. maddesinde²²¹ intifa hakkına, 1223. maddesinde²²² ise rehne ilişkin istisnalar bulunmaktadır. Ancak, konuya ilişkin genel

²¹⁸ **Kocaman**, s. 1003; **Gauch/Aepli**, s. 75; **Gebauer/Haubold**, s. 680; **Wacke**, s. 563.

²¹⁹ **Kocaman**, s. 1003.

²²⁰ **Gauch/Aepli**, s. 76; **von Tuhr**, s. 660; **Wacke**, s. 563.

²²¹ “*Vereinigen sich die dem Nießbrauche unterliegende Forderung und die Verbindlichkeit in derselben Person, so wirkt die Vereinigung nicht gegen den Nießbraucher.*” (İntifa hakkının ait olduğu alacak ile yükümlülüğün aynı kişide birleşmesi, intifa hakkı sahibine karşı hüküm ifade etmez.) **Achilles**, Albrecht, Albert **Gebhard** ve Peter **Spahn**. *Protokolle Der Kommission Für Die Zweite Lesung Des Entwurfs Des Bürgerlichen Gesetzbuch: Sachenrecht*. C. III, Berlin, 1899. s.422.

²²²“*Vereinigen sich die dem Pfandrechte unterliegende Forderung und die Verbindlichkeit in derselben Person, so wirkt die Der einigung nicht gegen den Pfandgläubiger.*” (Rehin konusunun dayandığı alacak ile yükümlülüğün aynı kişide birleşmesi, rehin alacaklısına karşı hüküm ifade etmez.)

hükme kanunda yer verilmemesi sebebiyle istisnai hükümler de kanun metnine alınmamıştır²²³.

Alman öğretisinde, hükme kanunda yer verilmemiş olmasının avantajları ve dezavantajları beraberinde getirdiği ancak yer verilmemesinin faydalarının ağır geldiği ifade edilmiştir. Bu dezavantajlardan birisi, hükmün kanunda bulunmaması, bir diğer ifade ile biçimseliktir. Zira hükmün kanunda yer alması, mahkemelerin yükünü hafifletmekte, hükme atıf yaparak, mahkemeleri kapsamlı bir açıklama yapmaktan kurtarmaktadır²²⁴. Mahkeme, önüne gelen somut olay karşısında, hükmü doğrudan üzerine kuracağı bir madde olmaması sebebiyle, birleşmeye ilişkin açıklamalar yapmak ve hükmü gerekçelendirmek durumunda kalır. Ancak bu dezavantaj, konunun gelişiminin normatif hükümlerce sınırlandırılmaması gibi mühim bir avantajla dengelenmiştir²²⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiş olan, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalması halinde borcun varlığını sürdüreceği hususu da birinci tasarıda reddedilmiştir. Reddedilmenin sebebi şu şekilde izah edilmiştir: *“Şayet birleşme kanun gereğince özel bir durum sebebiyle kesin olmadığı takdirde, birleşmenin ortadan kalkmasıyla borcun (dolayısıyla alacağın) yeniden geçerlilik kazanacağı hususu, mevcut kanunlarda -çeşitli tarzlarda- ifade edilmiştir. Tasarı, böyle bir hükmü kabul etmemiştir. Zira söz konusu durumlar, genel bir kurala tabi kılınamaz. (bkz. BGB m. 499, m. 1833, m. 2114, m. 2133)”*²²⁶

²²³ **Achilles/Gebhard/Spahn**, s. 422; **Wacke**, s. 563.

²²⁴ **Wacke**, s. 563.

²²⁵ **Wacke**, s. 563.

²²⁶ *Motive*, s. 117.; **Kocaman**, s. 1019'tan naklen.

BGB, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesine ilişkin genel bir hüküm içermese de çeşitli maddelerde konuya ilişkin münferit düzenlemeler bulunmaktadır²²⁷. 2134. , 2175. ve 2377. maddeler bu özel düzenlemelere örnek teşkil eder.

Ş4. BİRLEŞMENİN BENZER HUKUKİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

I. Takas

Türk Borçlar Kanunu'nda tanımına yer verilmemiş olan takas, öğretide, “karşılıklı, muaccel ve aynı cinsten iki borcun, borçlu taraflardan birinin tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilmesi” şeklinde tanımlanmıştır²²⁸. Takas borç ilişkisinin taraflarına yalnızca pratiklik sağlama veya tarafları masraftan kurtarma konusunda etkili değildir. Takas, tarafların alacağının en azından bir kısmını garanti altına almaya da yaramaktadır²²⁹. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi ile takas, karıştırılması mümkün olan sona erme sebepleri oldukları için bu sona erme sebeplerine ilişkin farklılıkların ortaya konması gerekmiştir²³⁰.

²²⁷ **Kocaman**, s. 1004; **Wacke**, s. 563.

²²⁸ **Aral**, Fahrettin. *Türk Borçlar Hukukunda Takas*. Ankara, 2010. s. 21; **Kahveci**, Nalan. “Alacağın Devrinde Takas.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XXIV, 1*(2020): 55-92. s. 69; **Saymen**, Ferit. “Takasa Müteallik İrade Beyanı.” *Journal of Istanbul University Law Faculty 13, 4*(2011), 1433-1450. s. 1433.

²²⁹ **Aral**, Takas, s. 27; **Hatemi/Gökyayla**, s.312; **Saymen**, s. 1434.

²³⁰ Bu hususa Yargıtay’ın 13/6/1955 tarihli ve 3/7 sayılı örnek gösterilebilir. (**Uygur**, Turgut. *Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (m.61-181)*. C. 2., Ankara,1990. s. 988; **Tunçomağ**, s. 1197) Karar, şu şekilde özetlenebilir: “İçtihadı konu karar, Denizcilik Bankası’nın sorumluluğu altındaki malların hasara uğraması halinde

TBK m. 143/I'de de belirtildiği üzere takas, kural olarak, borçlulardan birinin tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmektedir. Takasın sonuç doğurabilmesi için karşı tarafın takasa ilişkin irade beyanını kabul etmesine kural olarak gerek yoktur, beyanın ulaşması gerekli ve yeterlidir²³¹. Ancak belirtildiği üzere birleşme için tarafların irade beyanlarına

Gümrük İdaresi'nin, Denizcilik Bankası'ndan malların bedeli ve rıhtım vergisinin tazminini talep ve dava hakkı olup olmadığına dairdir. 1918 sayılı kanunun 39. maddesinin son fıkrasında, antrepolarda, bekleme yerlerinde tahmil ve tahliyede zayi olan veya değiştirilen mallar hakkında kaçak muamelesi yapılacağı hükme bağlanmıştır. Gümrük resminden başka ithal mallardan alınan diğer vergi ve resimlerin anılan madde uyarınca gümrüklerle alakalı müessese olan Denizcilik Bankasından talep edilebilir. 5842 sayılı kanunun 25. maddesi, gümrük resminin tahsiline dair usullere uygun olarak gümrük resmiyle birlikte rıhtım resminin gümrüklerce tahsil olunarak Denizcilik Bankasına verilmesine ilişkin hüküm bulunması sebebiyle alacaklılık ve borçluluk sıfatlarının bir tarafta toplandığını, borç sona erecektir. Bu sebeple Gümrük İdaresinin, mal bedeliyle rıhtım resmini Denizcilik Bankasından talep ve dava edemeyecektir.” Özetle, İBK, her ne kadar vergileri tahsile yetkili gümrük idaresinin Denizcilik Bankası'ndan tahsil ettiği gümrük ve rıhtım resmini Kanunun 25. Maddesi uyarınca Denizcilik bankasına vereceğinden, borcun alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle sona erdiğine ilişkindir. Ancak yazar, kararda, borcun birleşme sebebiyle sona erdiğinin söylenmesinin isabetli olmadığını zira rıhtım verdiğini talep etmekle yetkili olan Denizcilik Bankası'nın, kendi kusuru ile malın kaybolması halinde bu verginin borçlusu olmayacaktır. Bu durumda bankanın alacağı, birleşme değil, takas yoluyla sona erebilir. **Tunçomağ**, s. 1198.

²³¹ **Berki**, Borçların Sukutu, s. 226-227; **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 236; **Hatemi/Gökyayla**, s. 362.

gerek yoktur. Taraflar irade beyanında bulunsa da bulunmasa da birleşme gerçekleştiği takdirde borç kural olarak sona erecektir. Özetle takas taraf iradeleri olmaksızın sonuç doğuramazken, birleşmede sonucun doğması için taraf iradesi aranmamaktadır. Birleşme, bu noktada takastan farklılık göstermektedir.

Takasın şartları; tarafların birbirinden alacaklı olması, alacakların konusunun aynı türden olması, takas alacağının muaccel ve esas alacağın da ifa edilebilir olması ve takas hakkından feragat edilmemiş olunmasıdır²³². Tarafların birbirlerine karşılıklı olarak alacaklı ve borçlu olmaları, karşılık şartı olarak da nitelendirilmektedir. Bu şartın, takas beyanının yapıldığı sırada mevcut olması yeterlidir²³³. Takas edilecek borçların aynı borç ilişkisinden doğmuş olması da şart değildir²³⁴. Takasta da taraflar birbirlerine karşı hem alacaklı hem de borçludur ancak bu alacaklılık ve borçluluk sıfatları iki farklı borçtan kaynaklanmaktadır. A'nın bir satış sözleşmesi sebebiyle B'ye 30.000 TL borçluyken; B de kira sözleşmesi sebebiyle A'ya 4.500 TL borçlu olması bu duruma örnek olarak verilebilir. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinde ise alacak hakkı ve edim yükümlülüğü aynı borca aittir²³⁵. Birleşmede tek bir borç ve bu tek borcun taraflarının birleşmesi söz konusuysen takasta iki farklı borcun varlığı ve bu borçların birinin alacaklı tarafı ile diğerinin borçlu tarafının birbirlerine karşılıklı alacaklı olması söz konusudur²³⁶.

²³² **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 236 vd.; **Hatemi/Gökyayla**, s. 363 vd.; **Kahveci**, s. 69 vd.; **Oğuzman/Öz**, s. 611 vd..

²³³ **Nomer**, Haluk N. "Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/I Anlamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi" *İÜHFMLVII*, 1-2 (1999): 241-264, s. 249.

²³⁴ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 236; **Hatemi/Gökyayla**, s. 363; **Nomer**, Takas, s. 249.

²³⁵ **Gümüş**, s. 28.

²³⁶ **Gauch/Aeppli**, s. 76; **Gümüş**, s. 28.

Muaccel olsa dahi zamanaşımına uğramış bir borcun ya da eksik bir borcun takas edilmesi kural olarak mümkün değildir²³⁷. Ancak zamanaşımına uğramış olan bir alacağın, TBK m. 139/III uyarınca, takas beyan edildiği sırada henüz zamanaşımına uğramamış olmaması halinde takas mümkündür. Geciktirici şarta bağlı borçlarda, şart gerçekleşmeden önce ifade bulunulamayacağından, takasın ileri sürülmesi mümkün değildir²³⁸. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi ise hem eksik borçlarda hem de geciktirici şarta bağlı borçlarda mümkündür²³⁹. Birleşme ile takas bu noktada da birbirlerinden ayrılmaktadır.

TBK m. 145 uyarınca, borçlunun takastan, takas hakkı doğmadan dahi vazgeçmesi kural olarak mümkündür²⁴⁰. Feragat hakkı, tek taraflı bir irade beyanı ile değil takastan feragat sözleşmesinin yapılmasıyla kullanılır²⁴¹. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinde ise, birleşmenin gerçekleşmesine ilişkin tarafların önceden anlaşma yapmalarının mümkün olup olmadığı, hükmün niteliğinden dolayı, öğretilerde tartışılmıştır²⁴². Bir görüş uyarınca, tarafların, birleşmenin gerçekleşse dahi sonuç doğurmayacağına dair anlaşması mümkünken, diğer görüş uyarınca bu mümkün görünmemektedir. Taraflar ancak birleştirici olay meydana gelmediği müddetçe birleşmenin sonuçlarını doğurmayacağını kararlaştırabilirler.

Şartlar gerçekleştiği takdirde, taraflardan birinin takas beyanında bulunmasıyla beraber, takas hakkının doğduğu tarih itibarıyla, geriye etkili olarak daha az olan borç

²³⁷ **Berki**, Borçların Sukutu, s. 222; **Saymen**, s. 1435.

²³⁸ **Aral**, Takas, s. 81; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1448.

²³⁹ **Becker**, s. 615; **Gauch/Aeppli**, s. 77; **Gonzenbach**, s. 693.

²⁴⁰ **Berki**, Borçların Sukutu, s. 223; **Kahveci**, s. 73.

²⁴¹ **Aral**, Takas, s. 102-103; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1449.

²⁴² Bkz.: **Atamutlu/Köroğlu**, s. 153 dn. 3; **Kocaman**, s. 1004; **Gümüş**, s. 45.

miktarında borç sona erer²⁴³. Görüldüğü üzere, takasta her iki borcun da tamamen sona ermesi şart değildir²⁴⁴. Bu birleşmede de böyledir. Yine her iki sona erme sebebinde de gerçek bir ifanın varlığından bahsedilemese de borç alacaklı tatmin edilerek sona ermiş olacaktır. Her ikisi de borcu sona erdiren sebepler olsa da birleşmede sona eren borç, alacaklının bir başkasına karşı olan alacağına tekabül eden borç değil, borçlunun, alacaklı sıfatını kazanmaması halinde, yerinde getirmekle sorumlu olacağı borçtur²⁴⁵.

Sona erme hususunda önemli olan bir diğer fark, takas neticesinde, sona ermenin geçmişte etkili sonuçlar doğurması noktasında söz konusu olmaktadır. Takas beyanına konu olan borç, takas edilebileceği andan itibaren, geriye etkili olarak sona ermiş sayılacakken, birleşmede borç, birleşmenin gerçekleştiği anda, ileriye etkili olarak sona erer.

II. Birden Fazla Borcun Aynı Kişide Birleştiği Durumlar

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, birden fazla borcun aynı kişide birleştiği halden (Schuldner-eigenschaft) farklılık göstermektedir²⁴⁶. Birden fazla borcun aynı kişide birleştiği hale, kefilin asıl borçluya mirasçı olması veya bunun tam tersi şekilde asıl borçlunun kefile mirasçı olması örnek oluşturur²⁴⁷. Birden fazla borcun aynı kişide birleştiği durumlar, gerçek olmayan birleşmenin örneğidir.

Birden fazla borcun aynı kişide birleşmesinde birbirine yabancı iki borcun aynı kişide toplanması söz konusudur. Bu halde, borçların yarışması söz konusu olur. Her ne

²⁴³ **Aral**, Takas, s. 197; **Berki**, Borçların Sukutu, s. 227.

²⁴⁴ **Berki**, Borçların Sukutu, s. 227; **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 238.

²⁴⁵ **Gauch/Aepli**, s. 76; **Oser/Schönenberger**, s. 840.

²⁴⁶ **Beck**, Emil. *Das Neue Bürgschaftsrecht Kommentar*. Zürich, 1942. s. 308; **Gauch/Aepli**, s. 76; **Gümüş**, s. 28.

²⁴⁷ **Beck**, s. 308; **Gauch/Aepli**, s. 76; **Gümüş**, s. 28.

kadar TBK m. 135/I anlamında bir sona erme gerçekleşmese de biri asli biri fer’i nitelikte olan bu borçların birbirleriyle birleşmeleri halinde fer’i nitelik taşıyan kefalet borcu, asıl borcun içerisinde erir²⁴⁸.

III. İfa İmkânsızlığı

Borcu sona erdiren hallerden bir diğeri, sözleşmenin kurulmasından sonra ve ifasından önce, borcun ifasının borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple sürekli ve kesin olarak imkânsızlaşması, ifa imkânsızlığıdır²⁴⁹. Borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlığın, öğretide “*kusursuz sonraki imkânsızlık*” şeklinde de adlandırıldığı görülmektedir. Edimin sözleşmenin kurulmasından önce imkânsız olması halinde, başlangıçtaki imkânsızlık söz konusu olacaktır. Bu halde ise borç sona ermez, TBK m. 27 uyarınca sözleşme kesin olarak hükümsüz olur.

Borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlığın en önemli sonucu, TBK m. 136/I uyarınca borcun sona ermesidir. Borcun sona ermesiyle beraber borçlu borcundan kurtulmuş olur. Borçlunun, borcun ifa edilmemesinde herhangi bir kusurunun bulunmadığını ispat etmesi halinde, tazminat ödemesi de söz konusu olmaz²⁵⁰. Ancak TBK m. 136/III uyarınca edimin ifasının imkânsızlığını gören borçlunun bunu alacaklıya gecikmeksizin bildirmesi veya zararın artmaması için gerekli önlemleri alması

²⁴⁸ **Beck**, s. 308.

²⁴⁹ **Ercoskun Şenol**, Hatice Kübra. *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*. İstanbul, 2016. s. 7; **Kurt**, Leyla Müjde. *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık* (TBK m. 136). Ankara, 2016. s. 91; **Özçelik**, Ş. Barış. “Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları.” *AÜHFD* 63, 4(2014): 569-621. s. 571; **Şen**, Elif. *Kısmi İfa*. Ankara, 2018. s. 78.

²⁵⁰ **Gündoğdu**, Fatih. *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*. İstanbul, 2014. s. 149; **Şen**, s. 76.

gerekmektedir. Aksi halde borçlu, TBK m. 112'ye göre bundan doğan zararları gidermekle yükümlü olur²⁵¹.

İfade edildiği üzere, borç ilişkisi üç asli unsurdan meydana gelmektedir. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinde bu üç unsurdan alacaklı veya borçlu sıfatlarından birinin ortadan kalkması söz konusuysen ifa imkânsızlığında edim unsurunun ortadan kalması söz konusudur²⁵². Her ikisinde de borç ilişkisinin unsurlarında bir eksilme meydana gelmekte ancak eksilen unsurlar farklılık göstermektedir. Birleşmede taraf unsuruna ilişkin bir eksiklik söz konusuysen imkânsızlığında borcun konusuna, edim unsuruna ilişkin bir eksiklik söz konusudur.

Birleşmeyi, borç kavramının gereklilikleriyle ve borcun hukuken sona ermiş olacağını da bir mantık kuralı olmasıyla açıklayan hâkim görüşün²⁵³ aksine birleşmenin imkânsızlık sebebiyle ortaya çıktığını ve sona erme sonucunu reddeden görüşler de vardır. Bu görüş birleşmenin, ifa imkânsızlığından kaynaklandığını kabul eder²⁵⁴. Zira birleşme gerçekleştiği takdirde, hakkın kullanılması fiilen imkânsız hale gelmektedir.

²⁵¹ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 207; **Gündoğdu**, s. 149.

²⁵² **Feyzioğlu**, s. 452.

²⁵³ **Öz**, Turgut. “Borçların Sona Erme Halleri.” *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu*, ed. Rona Serozan, Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla ve H. Murat Develioğlu. İstanbul, 2018. s. 1063.

²⁵⁴ **Kretschmar**, s. 39; Türk hukuk öğretisinde **Birsen**, birleşme söz konusu olduğunda ifa imkânsızlığının meydana geldiğini ifade etmekle birlikte bunu bir sona erme sebebi olarak kabul etmektedir. Bkz.: **Birsen**, s. 540; **Saymen/Elbir** ise birleşmenin borcu sona erdiren bir sebep olmaktan ziyade borcun ifasını engelleyen bir durum olduğuna işaret etmiştir. Buna göre bu ifa edilememe hali, alacaklı ve borçlu sıfatları aynı kimsede birleştiği müddetçe devam edecektir. Bkz.: **Saymen/Elbir**, s. 868.

Bunun sonucunda borcun sona erdiğini kabul etmek yerine mümkün olduğunca borcun birleşmeden önceki hukuki statüsü değiştirilmemeli, olduğu gibi bırakılmalıdır. Böylece imkânsızlık ortadan kalktığı takdirde borcun hiç sona ermemiş bir şekilde varlığını sürdürmeye devam edecektir. Temel hata, borcun aktif ve pasif sùjelerinin tek bir kişide birleşmesi halinde zorunlu olarak borcun sona ereceğini düşünmekten kaynaklanmaktadır.

IV. Eksik Borç

Alacaklının borçluya karşı talep, dava ve cebri icraya başvurma yetkilerinden tamamen yahut kısmen yoksun bulunduğu borçlar, eksik borç olarak nitelendirilmiştir²⁵⁵. Her ne kadar alacağı ilişkin talep ve dava hakkı bulunmasa da eksik borçların ifası mümkündür. Bu sebeple, eksik borç ifa edildiği takdirde ifa, geçerli bir ifa olarak kabul edilir²⁵⁶.

Borcun, doğuştan eksik borç olması mümkün olduğu gibi sonradan eksik borç haline gelmesi de mümkündür. Doğuştan eksik olan borçlar; kumar ve bahis borçları, ahlaki ödevlerden doğan borçlar ve evlenme simsarlığından doğan borçlar olarak sayılabilir. Sonradan eksik borç haline gelen borçlar ise, doğdukları anda bu özelliğı taşımamakla birlikte kanunun öngördüğü durumların gerçekleşmesiyle eksik borç haline gelen borçlardır. Sonradan eksik borç haline gelen borçların en mühim örneğini zamanaşımına uğramış borçlar oluşturur²⁵⁷. Zira bu halde talep ve dava edilebilir borç söz konusuysen kanunda öngörülen zamanaşımı süresinin dolmasıyla beraber borcun artık talep ve dava edilmesi mümkün olmaz.

²⁵⁵ **Arsebük**, s. 6; **Eren**, Borçlar Genel, s. 91; **Kılıçoğlu**, s. 49-50, **Oğuzman/Öz**, s. 20.

²⁵⁶ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 23; **Eren**, Borçlar Genel, s. 91.

²⁵⁷ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 24; **Hatemi/Gökyayla**, s. 23.

Belirtildiği üzere eksik borçta borç sona ermemekte ancak alacaklı tarafından talep edilememektedir. Birleşmenin neticesinde ise borç kural olarak sona erer. Bu kapsamda eksik borç talep edilemese de birleşmedeki gibi bir sona erme söz konusu olmaz. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle her ne kadar borcun sona ereceği ifade edilse de birleşmenin bir sona erme sebebi olmasından ziyade borcun ifasının talep edilmesini engelleyen bir durum olduğu da ifade edilmiştir²⁵⁸. Bu durum alacaklı ve borçlu sıfatları aynı kimsede birleştiği müddetçe devam eder. Buna göre alacaklı ve borçlu sıfatlarının taraflardan biri yahut üçüncü bir kimse üzerinde toplanmasıyla kişinin kendisinden borcun ifasını talep etmesi mümkün olmayacağından borcun eksik borca dönüştüğü kabul edilmektedir. Bu bağlamda birleşmenin bir sona erme sebebi olmasından ziyade sıfatların birleşmesiyle borç, artık davaya konu olamayan bir borç haline gelmektedir. Buna göre birleşmenin meydana geldiği borç sona ermez, eksik borç olarak kalır²⁵⁹.

²⁵⁸ **Saymen/Elbir**, s. 868.

²⁵⁹ **Wacke**, s. 552.

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMENİN ŞARTLARI VE SONUÇLARI

§5. BİRLEŞMENİN ŞARTLARI

I. Genel Olarak

Hiç kimsenin kendi alacaklısı veya borçlusu olamayacağı varsayımına dayanarak bir sona erme sebebi olarak kabul edilen birleşmenin, genel şartlarını dört başlıkta incelemek mümkündür. Bu şartlar, geçerli bir borcun bulunması ve borcun özdeşliği, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide bir araya toplanması, birleşmenin borcun doğumundan sonra gerçekleşen birleştirici bir olaya dayanması ve alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleşmesidir. Bu şartlar gerçekleştiği takdirde borç, birleşme sebebiyle kural olarak sona erer.

Birleşmenin gerçekleşmesi için aranan bu dört ayrı şart, öğretilerde farklı şekillerde düzenlenmiştir. Bu farklılıklardan biri olan, “*birleşmenin kesin ve devamlı olması*” şartına ise ayrıca değinmek gerekmektedir. Birleşmenin kesin ve devamlı olması şartının dayanağını TBK m. 135/II oluşturmaktadır. Anılan hüküm uyarınca, birleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalktığı takdirde, borç varlığını sürdürmeye devam eder. Bu sebeple, borcun sona erme durumunun devamı, birleşmenin kesin ve devamlı olmasına bağlanmış ve bu durum birleşme sebebiyle sona ermenin şartlarından biri olarak zikredilmiştir²⁶⁰. Buna, alacaklının borçlunun mirasçısı olması sebebiyle sona eren bir alacağın, alacaklının mirası kanuni süresi içerisinde reddetmesiyle tekrar canlanması örnek olarak

²⁶⁰ Feyzioğlu, s. 456; İnan, s. 526; Saymen/Elbir, s. 867.

verilebilir.²⁶¹ Bahsedilen sebepler uyarınca, borcun birleşme sebebiyle sona ermesi için, sona ermenin sürekli olmasının gerekli olduğu ve bu sürekliliğin, birleşmenin kesin ve devamlı olmasıyla sağlanacağı savunulmuştur. Ancak bu her ne kadar sona ermenin sürekli olması hususunda isabetli bir tespit olsa da; bunu birleşmenin şartları başlığı altında zikretmek isabetli değildir. Zira birleşme, kesin ve devamlı olmasa dahi birleştirici olayın bir kez meydana gelmesiyle gerçekleşir ve bu sebeple borç sona erer. Birleşme bir kez gerçekleştiği takdirde tarafların sonradan ayrılması bir diğer ifade ile sona erme sonucunun ortadan kaldırılması da mümkün değildir. Bu sebeplerle, kesinlik ve devamlılığı birleşmenin şartlarından biri olarak değerlendirmemekteyiz. Zira birleşme kesin ve devamlı olmasa da birleşmenin gerçekleşmesiyle borç sona erer. “*Birleşmenin kesin ve devamlı olması*” şartını, yalnızca borcun sonradan tekrar canlanmasına etki eden bir husus olarak değerlendirmek daha yerinde olur.

II. Geçerli Bir Borcun Bulunması ve Borcun Özdeşliği

Birleşme sebebiyle borcun sona ermesi için aranan ilk şart, geçerli bir borcun varlığı ve borcun özdeşliğidir. Aşağıda ilk olarak geçerli bir borcun bulunması, devamında borcun özdeşliği şartı incelenmiştir.

A. Geçerli Bir Borcun Bulunması

Birleşme sebebiyle borcun sona ermesi için aranan ilk şart, geçerli bir borcun bulunmasıdır²⁶². Borç, birleştirici olayın gerçekleştiği anda geçerli bir şekilde var

²⁶¹ Feyzioğlu, s. 456; Saymen/Elbir, s. 868.

²⁶² Aksu, Mustafa. “Asıl Borca Bağlı Hak Ve Borçların Sona Ermesi - İbra - Yenileme - Birleşme.” *Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan*, Ed. Herdem Belen ve İsmail Altay, 206-260. İstanbul, 2014. s. 257; Atamutlu/Köroğlu, s. 156; Gümüş, s. 31.

olmalıdır²⁶³. Zira borcun alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle sona ermesi için bu sıfatların oluşumuna sebebiyet verecek bir borcun varlığı gerekmektedir. Geçerli bir şekilde meydana gelmiş olan bu borç, birleşme sebebiyle sona ermenin kaynağını oluşturur. Açıklanan sebeplerden dolayı, borcun, birleştirici olayın gerçekleşti vakitte, kesin hükümsüz bir sözleşmeden kaynaklanması sebebiyle geçersiz olması yahut ifa veya diğer bir sebeple sona ermiş olması halinde, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi mümkün olmaz²⁶⁴. Belirtmek gerekir ki öğretide, birleşme sebebiyle sona erme için geçerli bir borcun değil, geçerli bir borç ilişkisinin varlığının gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur²⁶⁵. Yargı kararlarında da, birleşme için geçerli bir borç ilişkisinin varlığının arandığı kararlara rastlamak mümkündür²⁶⁶. Birleşme borcu ve kıyasen borç ilişkisini sona erdiren bir sebep olduğundan, kanaatimizce geçerli bir borcun bulunması birleşme sebebiyle sona erme için yeterlidir.

Her ne kadar birleşme için geçerli bir borcun gerekliliği sabit olsa da borcun eksik borç ve bu bağlamda bir eksik borç türü olan zamanaşımına uğramış bir borç olması, müeccel veya muaccel²⁶⁷ bir borç olması veya erteleyici yahut bozucu şarta bağlanmış

²⁶³ Aksu, s. 257; Atamutlu/Köroğlu, s. 156; Gümüş, s. 31.

²⁶⁴ Gauch/Aepli, s. 77; Gümüş, s. 31.

²⁶⁵ Kılıçoğlu, s. 826. Tekinay/Akman/Burcuoğlu, s. 1337.

²⁶⁶ “BK'nın 116. maddesi anlamında sıfatların birleşmesi nedeniyle borcun sakıt olabilmesi için geçerli bir borç ilişkisinin olması ve alacaklı ile borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesi gereklidir.” Y. 17. HD. T. 07.03.2013, E.2012/13313, K.2013/3070. Ancak aksi yönde kararlar da mevcuttur. Bkz.: Y. 17. HD., E. 2013/19791, K. 2014/2988, T. 04.03.2014, Erişim Adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> ; E.T.: 07.08.2022.

²⁶⁷“TBK'nın borcu sona erdiren (sükut ettiren) nedenlere ilişkin anılan 135. maddesinde düzenlenen alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi (birleşme) açısından alacağın ve

olması birleşme sebebiyle sona ermeyi engellemez²⁶⁸. Diğer bir ifade ile borcun modaliteleri birleşmenin sonuçlarını meydana getirmesi noktasında etkili olmaz ve anılan borçlar birleşmenin meydana gelmesiyle sona erer.

Borcu doğuran hukuki sebep de birleşmenin sonuçlarını doğurması açısından önem arz etmemektedir²⁶⁹. Borç, haksız fiilden, sözleşmeden veya sebepsiz zenginleşmeden doğabilir ve her ihtimalde birleşme ile sona erebilir. Edimin türü de tıpkı borcu doğuran hukuki sebep gibi birleşmenin sonuçlarını meydana getirmesi noktasında önemi haiz değildir²⁷⁰. Yine edimin yapma, yapmama ya da verme edimi yahut maddi edim veya iş görme edimi olması fark etmeksizin borcun birleşme sebebiyle sona ermesi mümkündür.

Son olarak, beklenen hak niteliğindeki alacak haklarına değinmek gerekir. Beklenen hak, kişinin henüz kazanmadığı ancak ileride kazanması muhtemel olan haktır²⁷¹. Beklenen alacak hakkına ilişkin hak sahipliği sıfatı ile borçluluk sıfatları birleştiği takdirde, borç birleşme sebebiyle sona erer. Bu sonuç, hukuki sebebi belirli müstakbel alacaklar için de geçerlidir²⁷². Ancak belirtmek gerekir ki henüz beklenen hak

borcun her ikisinin de muaccel olması gerekli olmayıp bu gereklilik ancak TBK'nın 139. maddesinde düzenlenen "takas" kavramı ile ilgilidir." YHGK, E. 2017/2538, K. 2018/440, T. 07.03.2018, www.lexpera.com.tr, E.T. 09.08.2022.

²⁶⁸ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 157; **Becker**, s. 87; **Gauch/Aepli**, s.77; **Gümüş**, s. 32.

²⁶⁹ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 157; **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gümüş**, s. 32.

²⁷⁰ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 157; **Gauch/Aepli**, s. 77; **Gümüş**, s. 32.

²⁷¹ **Nomer**, Haluk. *Beklenen Haklar Üzerindeki Tasarrufların Hukuki Sonuçları*. İstanbul, 2002. s, 1.

²⁷² **Atamutlu/Köroğlu**, s. 156; **Gümüş**, s. 32.

niteliği kazanmamış alacaklar için birleşmenin gerçekleşmesi söz konusu değildir²⁷³. Örneğin, alacaklının borçlusunu mirasçı olarak atamaya veya alacaklının borçlusuna, borçluya karşı olan alacağını vasiyet etmesine ilişkin bir vasiyetname yapması halinde, vasiyeti yapan alacaklı hayatta olduğu müddetçe birleşme gerçekleşmez²⁷⁴.

B. Borcun Özdeşliği

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi için geçerli bir borcun varlığının ve alacaklı ile borçlunun özdeşliğinin yanı sıra borcun da özdeş olması gerekir²⁷⁵. Borcun özdeşliği (*Identität der Obligation*), birleşme öncesi geçerli olarak var olan borç ile birleşme sebebiyle sona erecek borcun aynı olmasıdır²⁷⁶. Bu halde, borçlu alacak hakkını değil, alacak hakkına ilişkin bir sınırlı bir aynı hak iktisap ederse borcun birleşme sebebiyle sona ermesi mümkün olmaz²⁷⁷. Yine sınırlı aynı hak sahibi bir kimsenin borçlu haline gelmesi de birleşme olarak değerlendirilmez. Zira bu hallerde belirtildiği üzere borcun özdeşliği şartı sağlanamamıştır.

Borcunun alacak üzerinde bir rehin veya intifa hakkı sahibi olması bir diğer ifade ile borcun özdeş olmaması halinde her ne kadar borcun sona ermesi söz konusu olmasa

²⁷³ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 157; **Gümüş**, s. 32.

²⁷⁴ **Gümüş**, s. 32.

²⁷⁵ **Aksu**, s. 257; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 161; **Gauch/Schlupe/Schmid**, s. 202; **Gonzenbach**, s. 694; **Gümüş**, s. 33; **Kocaman**, s. 1013. Borcun özdeşliği şartının bazı kaynaklarda, alacağın veya borcun tamamının karşı tarafa geçmesi şeklinde ifade edildiği de görülmektedir. Bkz.: **Becker**, s. 88; **İnan**, s. 526; **Tunçomağ**, s. 1198.

²⁷⁶ **Aksu**, s. 257; **Kocaman**, s. 1013.

²⁷⁷ **Aksu**, s. 257; **Atamutlu / Köroğlu**, s. 161; **Becker**, s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Feyzioğlu**, s. 455; **Gauch/Aepli**, s. 77; **Gauch/Schlupe/Schmid**, s. 204; **Gümüş**, s. 33; **von Tuhr**, s. 661.

da bu hakların iktisap edilmiş olması hasebiyle birtakım hukuki sonuçların doğması mümkündür. Doğacak hukuki sonuçlardan ilki ve en önemlisi, zamanaşımı süresinin durmasıdır²⁷⁸. Bu çerçevede, örneğin borçlu kendisine karşı olan alacak hakkı üzerinde bir rehin hakkı tesis ettiği takdirde zamanaşımı süresi alacaklı lehine durur ve hak üzerinde tesis edilen rehin hakkı sona erene kadar işlemez. Bir diğer sonuç ise borçlunun kendisine karşı olan alacağa ilişkin rehin hakkı sahibi olması halinde TMK m. 961²⁷⁹'in kıyasen uygulama alanı bulmasıdır²⁸⁰. Bu hüküm uyarınca, borçlu, muaccel olan borcunu ödemekle yükümlü olmasa da üçüncü fıkra gereğince borcunu tevdi etmekle yükümlüdür. Borcun tevdi edilmesi, TMK m. 821/II'nin kıyasen uygulanmasıyla, borçlunun alacak üzerindeki eski rehin hakkını tevdi olunan şey üzerindeki bir rehin hakkına tahvil edilmesi sonucunu doğurur²⁸¹.

Zamanaşımı süresinin durması ve TMK m. 961'in kıyasen uygulama alanı bulması dışında borçlunun, alacaklının sahip olduğu alacak hakkı üzerinde intifa hakkına sahibi olduğu hallerde de birtakım hukuki neticeler meydana gelmektedir. Borç üzerinde intifa hakkı sahibi olmanın sonuçlarından ilki, borçlunun, alacaklının sahip olduğu alacak

²⁷⁸ **Gümüş**, s. 33; **von Tuhr**, s. 662.

²⁷⁹“Özenli bir yönetim, rehnedilmiş alacağın ihbarını ve tahsil edilmesini gerekli kılyorsa alacaklı bu işlemleri yapabilir; rehin alacaklısı da alacaklıyı bu işlemlerin yapılmasına zorlayabilir. Rehin kendisine ihbar edilmiş olan borçlu, borcunu asıl alacaklıya veya rehin alacaklısına ancak diğerinin rızasıyla ödeyebilir. Bu rızanın bulunmaması halinde borçlu, borcunu tevdi etmekle yükümlüdür.”

²⁸⁰ **Arsebük**, s. 909; **Gümüş**, s. 33; **von Tuhr**, s. 662.

²⁸¹ **Arsebük**, s. 909; **Feyzioğlu**, s. 455; **Tunçomağ**, s. 1199; **von Tuhr**, s. 662.

hakkı üzerinde intifa hakkına sahip olduğu müddetçe borca faiz işlemeyecek olmasıdır²⁸². Bir diğer sonuç ise TMK m. 820 ve 821'den kaynaklanmaktadır²⁸³. TMK m. 820/II gereğince, borçluya yapılacak ödeme isteminin ve kıymetli evrak üzerindeki tasarrufların, alacaklı ve intifa hakkı sahibi tarafından birlikte yapılması ve borçlunun, borcunun ödemek üzere yapacağı bildirimini hem alacaklıya hem de intifa hakkı sahibine yöneltmesi gerekir. Bir diğer ifade ile alacak üzerinde intifa hakkı söz konusu olduğunda alacaklının tek başına ödemeyi talep etme hakkı bulunmamaktadır. Ödeme, alacaklı ve borçluya beraber yapılmalıdır. Alacağın tehlikeye düşmesi halinde, alacaklı veya intifa hakkı sahibi, diğerinden gerekli tedbirlerin alınmasına katılmayı isteyebilir. (TMK 820/II) TMK m. 821/II gereğince ise yerine getirilen edimin konusu ve bu çerçevede özellikle geri ödenecek olan anapara intifa altında olur. Bu hükümler göz önünde bulundurulduğunda, ödemelerin alacaklı ve borçluya ortak yapılması gerektiğinden, ödeme talep edilemeyeceği sonucuna varılmaktadır²⁸⁴. İfanın konusu intifa hakkına tabi olduğundan, ödemenin gerçekleşmesi ancak TMK m. 820/II gereğince alacağın tehlikeye düşmesi halinde, bu tehlikenin bertaraf edilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıyla mümkün olabilir²⁸⁵. Bu noktada alınacak gerekli tedbirler ödeme ve yeterli ölçüde teminattır.

²⁸² **Becker**, s. 615; **Feyzioğlu**, s. 455; **Gümüş**, s. 33; **Tunçomağ**, s. 119; **von Tuhr**, s. 662.

²⁸³ **Arsebük**, s. 909; **Gümüş**, s. 33; **von Tuhr**, s. 662.

²⁸⁴ **von Tuhr**, s. 662; **Tunçomağ**, s. 1199.

²⁸⁵ **von Tuhr**, s. 662.

III. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Aynı Kişide Bir Araya Toplanması

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi için aranan ikinci şart, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide bir araya toplanmasıdır²⁸⁶. Belirtmek gerekir ki birleşmenin, bu sıfatların yalnızca borcun taraflarından birinde bir araya toplanması halinde değil, üçüncü bir kişide toplanması halinde de gerçekleşmesi mümkündür²⁸⁷. Alacaklı ve borçlu sıfatının, borcun taraflarından birinde toplanması haline alacağın, borçluya, sözleşmeden, mahkeme kararından veya kanundan kaynaklanması fark etmeksizin, temlik edilmesi örnek verilebilirken; bu sıfatların borcun tarafları haricinde bir üçüncü kişide birleşmesine, borçludan alacağı olan alacaklının bu alacağı üçüncü bir kişiye devretmesi ve üçüncü kişinin de borçlunun borcunu üstlenmiş olması örnek verilebilir²⁸⁸.

Sıfatların üzerinde toplanacağı kişinin gerçek kişi veya tüzel kişi olması birleşmenin gerçekleşmesi açısından önem arz etmemektedir²⁸⁹. Bir diğer ifade ile edim

²⁸⁶ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 159; **Feyzioğlu**, s. 455; **Gauch/Aeppli**, s. 77; **Gümüş**, s. 33; **Gonzenbach**, s. 693; **Huguenin**, s. 135; **İnan**, s. 525; **Kılıçoğlu**, s. 826; **Saymen/Elbir**, s. 867; **Tunçomağ**, s. 1196. “*Olayımızda Borçlar Kanunu 116. maddenin uygulanabilmesi için SSK'nın dava konusu alacağın hem alacaklısı hem de boçlusunu olması daha başka bir anlatımla iki sıfatın davanın taraflarından birisi üzerinde birleşmesi gerekir. Oysa, burada alacaklı SSK ile dava dışı Bağ-Kur birleşmiştir. Bu durum Borçlar Kanunu'nun 116. maddesinde ifadesini bulan bir sıfat birleşmesi olarak nitelendirilemez.*” Y. 10. HD., E. 2006/14954, K. 2007/331, T. 08.03.2007. (Karşı Oy Yazısı) Erişim Adresi: <https://www.lexpera.com.tr> , E.T.: 01.08.2022.

²⁸⁷ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 200; **Feyzioğlu**, s. 454; **Gümüş**, s. 33.

²⁸⁸ **Gümüş**, s. 33; **Saymen/Elbir**, s. 867.

²⁸⁹ **Feyzioğlu**, s. 454; **Gümüş**, s. 33.

yükümlülüğünün ve alacak hakkının birleştiği kişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Tüzel kişilerin birleşmesine, iki ayrı tüzel kişinin kendi varlıklarından vazgeçerek yeni ve tek bir tüzel kişilik altında birleşmesi örnek verilebilir²⁹⁰. Bu halde sona eren her iki tüzel kişiliğin de borçları ve alacakları, yeni tüzel kişiliğin kazanılmasıyla TBK m. 135 uyarınca sona erer. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi için bu sıfatların münferiden de bulunmaları gerekmez. Müteselsil borçluluk veya alacaklılık hallerinde de birleşme ile borç sona erebilir²⁹¹.

IV. Birleşmenin Borcun Doğumundan Sonra Gerçekleşen Birleştirici Olaya Dayanması

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi için aranan bir diğer şart ise birleşmenin, borcun doğumundan sonra gerçekleşen birleştirici olaya dayanmasıdır²⁹². Birleşme sebebiyle borcun sona erebilmesi için alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesine sebep olan “birleştirici olayın” borcun doğumundan sonra gerçekleşmesi gerekmektedir.

Birleşmeye sebep olan bu olay, kanun gereği kendiliğinden gerçekleşebileceği gibi hukuksal bir işlemten dolayı da gerçekleşebilir²⁹³. Birleşmenin kanundan

²⁹⁰ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 159; **Gümüş**, s. 33; **Tekinay/Akman/ Burcuoğlu**, s. 1336.

²⁹¹ **Gümüş**, s. 33.

²⁹² **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gonzenbach**, s. 693; **Gümüş**, s. 35.

²⁹³ **Arsebük**, s. 907; **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gümüş**, s. 35; **Kılıçoğlu**, s. 826; Aynı yönde “Alacak ve borcun aynı kişide birleşmesi, ölüm (mirasçılık) veya yaşayanlar arası bir hukuki işlemin sonucu olabilir. Örneğin alacaklının, borçlunun ölümüyle onun mirasçısı olması veya bir işletmenin bütün aktif ve pasifi ile devralınması (BK md. 179) ve devralanın, devraldığı işletmeye bir borcunun bulunması veya alacaklının alacağını borçluya temlik etmesi hallerinde alacaklılık ve borçluluk sıfatları aynı kişide birleşmiş

kaynaklanması genellikle miras hukukunda, alacaklının borçlu tarafa veya borçlunun alacaklı tarafa mirasçı olması halinde görülmektedir. Örneğin A'nın B'den alacağı bulunmaktadır ve A, B'nin tek mirasçısıdır. B'nin ölmesi halinde, mirasçısı olması sebebiyle B'nin malvarlığı A'ya geçer ve bunun neticesinde A hem alacaklı hem de borçlu konumunda olacağından borç, külli halefiyetten kaynaklı olarak kanun gereği kendiliğinden birleşme sebebiyle sona erer²⁹⁴. Borcun yalnızca külli halefiyet gereğince değil, cüz'i halefiyet gereğince de sona ermesi mümkündür²⁹⁵. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin hukuki işleme dayalı olarak gerçekleşmesine ise alacağın, alacaklı tarafından borçluya temlik edilmesi yahut TBK m. 202 uyarınca işletmelerin birleştirilmesi örnek olarak gösterilebilir²⁹⁶. Sona ermeye sebebiyet veren birleştirici olayın iradi veya irade dışı bir sebep olması da mümkündür.

Birleşme hususunda örnekler ekseriyetle miras ve alacağın temlik konularına ilişkin olarak verilse de birleşmeye bu konular dışında da rastlanılmaktadır. Bu örneklerden biri, aile hukukundan verilebilir. Evlilikte mal rejimleri, yasal mal rejimi olarak edinilmiş mallara katılma rejimi; akdi mal rejimleri olarak ise mal ortaklığı (TMK 256-281), mal ayrılığı (TMK 242-243) ve paylaşımlı mal ayrılığı (TMK 244-255) rejimi

olur. Böylece alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesine yol açan olay, hukuksal işleminden doğabileceği gibi kanundan da doğabilir.” YHGK, T. 15.04.2011, E. 2011/17-13, K. 2011/19, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T.: 07.08.2022.

²⁹⁴ **Kapanıcı**, Kadir Berk. *Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler*. İstanbul, 2014. s. 256; **Becker**, s. 614; **Berki**, s. 358; **Feyzioğlu**, s. 452; **Gümüş**, s. 35; **Kılıçoğlu**, s. 827; **Tunçomağ**, s.1196.

²⁹⁵ **Aksu**, s. 258; **Gonzenbach**, s. 693; **Tunçomağ**, s. 1196.

²⁹⁶ **Erdoğan**, Borçlar Genel, s. 242; **Gümüş**, s. 35; **Kılıçoğlu**, s. 827; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1336.

şeklinde düzenlenmiştir²⁹⁷. Tarafların bu mal rejimlerden “*mal ortaklığı*” seçerek, alacaklısıyla veya borçlusuyla evlenmesi halinde borç, birleşme ile sona ermiş olacaktır²⁹⁸. Zira mal ortaklığı rejiminde eşler ortaklık mallarına elbirliği ile malik olur²⁹⁹ ve böylece alacak, alacağı ödemekle mükellef olan kişinin malvarlığına dâhil olacağından alacaklı ve borçlu sıfatı aynı kişide toplanmış olur.

Birleştirici olayın, ticaret hukukundan da kaynaklanması mümkündür. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle, ticaret şirketlerinin birleşmesinde karşılaşılmaktadır. Birleşme, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 136. maddesinde düzenlenmiş olup, birden çok şirketin, malvarlıklarını tasfiye etmeksizin, bir şirketin diğerini devralması (devralma şeklinde birleşme) veya yeni bir şirket içinde bir araya gelmesi (yeni kuruluş şeklinde birleşme) ve birleşen bu şirketlerin değiştirme ölçüsüne göre bu şirketten pay alması işlemidir³⁰⁰. Birleşmede, devrolunan ticaret şirketlerinin tasfiyesi söz konusu değildir³⁰¹. Bu şirketlerin malvarlıkları kendiliğinden (*ipso iure*) ve tüm hak ve borçları kül şeklinde devralan şirkete yahut birleşme için yeni kurulmuş olan çatı şirkete geçer³⁰². Bu sebeptir ki, işlemeye ait malvarlığı unsurlarından taşınmazlar için tescile, taşınırlar

²⁹⁷ **Dural**, Mustafa, Tufan **Öğüz** ve Mustafa Alper **Gümüş**. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul, 2021. s. 209; **Özta**n, Bilge. *Aile Hukuku*. Ankara, 2015. s. 397.

²⁹⁸ **Arsebük**, s. 908; **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gauch/ Schlu**ep/Schmid, s. 202; **Gümüş**, s. 35; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **von Tuhr**, s. 661.

²⁹⁹ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 262; **Özta**n, Aile Hukuku s. 550.

³⁰⁰ **Bilgili**, Fatih ve Ertan **Demirkapı**. *Şirketler Hukuku Dersleri*. Bursa, 2012. s. 55; **İpekel Kayalı**, Ferna. *Türk Ticaret Kanunu’na Göre Birleşmeler*. İstanbul, 2014. s. 9. **Kayıhan**, Şaban. *Şirketler Hukuku*. Ankara, 2021. s. 93.

³⁰¹ **Bilgili/Demirkapı**, s. 55; **İpekel Kayalı**, s. 84; **Kayıhan**, s. 93.

³⁰² **Bilgili/Demirkapı**, s. 55; **Kayıhan**, s. 93.

için teslim, alacak hakları için alacağın devri işlemine ve sını hakların devri için öngörülen özel devir ve şekil şartlarına uyulmasına gerek yoktur³⁰³. Böylece biri borçlu diğeri alacaklı sıfatını haiz iki veya daha fazla şirketin yeni bir ticari şirket içinde birleşmek istemesiyle bu şirketlerin kapatılıp, tüm malvarlıklarının devralan çatı şirkete malvarlığı olarak konulduğu yeni kuruluş ve devralan şirketin varlığını sürdürdüğü, devrolunan şirketin ise malvarlıklarının tasfiye edilmeksizin, kül halinde devralan şirkete dâhil olduğu katılma halinde, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesinin mümkün olduğu söylenebilir³⁰⁴. Alacaklı ve borçlu sıfatının yeni kurulan ve farklı bir tüzel kişiliğe sahip olan başka bir şirket üzerinde toplanması, sıfatların, borcun taraflarının haricinde üçüncü bir kişide birleşmesine örnek oluştururken; şirketlerin katılma suretiyle şekil değiştirmesi anılan bu sıfatların borcun taraflarından birinde birleşmesine örnek oluşturur³⁰⁵.

Türk Borçlar Kanunu m. 202’de düzenlenmiş olan malvarlığının veya işletmenin devralınmasında, bir malvarlığı veya işletmeyi, aktif ve pasifleriyle beraber devralındığı ve böylece devralanın kendi borcuna veya alacağına sahip olduğu takdirde birleşmenin

³⁰³ **Bilgili/Demirkapı**, s. 55; **Kayıhan**, s. 101.

³⁰⁴ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 161; **Berki**, Borçlar Hukuku, s. 358; **Hatemi/Gökyayla**, s. 355; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1336; Belirtmek gerekir ki öğretide, katılma şeklinde gerçekleşen birleşmenin TBK m. 135’te öngörülen duruma daha uygun olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Bkz.: **Feyzioğlu**, s. 454. Ancak belirtildiği üzere yeni kuruluş halinde birleşmenin üçüncü bir kişi üzerinde, katılma halinde ise borcun taraflarında biri üzerinde gerçekleşmesi söz konusu olacaktır. Her iki halde de TBK m. 135’in kapsamına uygun düşmektedir.

³⁰⁵ **Feyzioğlu**, s. 453; **Tunçomağ**, s. 1196.

meydana gelip gelmeyeceği hususunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Hâkim görüş³⁰⁶, böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde borcun TBK m. 135 gereğince birleşmenin meydana geleceğini ve bu sebeple borcun sona ereceği kabul etmektedir³⁰⁷.

³⁰⁶ **Arsebük**, s. 907; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1436; **Feyzioğlu**, s.454; **Gauch/Schluerp**, s. 202; **Hatemi/Gökyayla**, s. 354; **Saymen/Elbir**, s. 1336; **von Tuhr**, s. 660.

³⁰⁷ Ancak böyle bir halde ihtimaller üzerinden ayrı değerlendirmeler yapılmasının gerekli olduğu da savunulmuştur. Bu görüş uyarınca, ihtimaller devralanın alacaklı tarafı veya borçlu tarafı oluşturmasına göre şekillenmektedir. İhtimallerden ilki, devralan alacaklının, devirle birlikte ticari işletmenin kendisine olan borcunu devralmasıdır. Bu durumda TBK m. 135 bağlamında birleşme ve bunun sonucu olarak borcun sona ermesi, devir sözleşmesinin kurulduğu anda gerçekleşir. TBK m. 180/I'de düzenlenmiş olan devralanın, devri alacaklılara bildirmesi veya ticari işletmelerin Ticaret Sicili Gazetesi'nde ve diğerlerinin Türkiye genelinde dağıtımını yapılan gazetelerden birinde yayınlarak ilan etmesi şartı burada uygulama alanı bulmaz. Bunun sebebi, devir sözleşmesini akdeden devralan alacaklı açısından sözleşmenin yapılmasının, aynı zamanda alacaklı taraf olarak kendisine yapılan bir ihbar yerine geçmesidir. Devralan tarafın borçlu sıfatını haiz olması halinde ticari işletme devriyle devreden, devralandan olan alacak hakkını iktisap etmesi halinde ise TBK m. 135 anlamında birleşme, devir sözleşmesinin yapılmasıyla kendiliğinden gerçekleşmez. Birleşmenin gerçekleşmesi için devralan borçlu ile devreden alacaklı arasında alacağın temlikine ilişkin bir sözleşme yapılmalıdır. Belirtmek gerekir ki bu görüş, sayılan bu sonuçların, TBK m. 203'te düzenlenmiş olan işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi halleri bakımından da geçerli olacağını kabul etmektedir. Ancak TBK m. 203'te, 202. maddeden farklı olarak borçların intikali için ihbar şartı aranmamaktadır. Bkz. **Gümüş**, s. 35.

Son olarak birleştirici olayın eşya hukukundan kaynaklanması da mümkündür. Örneğin bir kiracının, kiraladığı yerin mülkiyetini iktisap edip maliki konumuna gelmesi, buna örnek oluşturur³⁰⁸. Böylece alacaklı ve borçlu sıfatı kiracı üzerinde birleşeceği için borç TBK m. 135 gereği sona erer. Öğretide, bir taşınmaz üzerinde sukna veya intifa hakkı sahibi olan bir kişinin o taşınmazın mülkiyetini iktisap etmesi halinde de birleşmenin meydana geleceği ifade edilmiştir³⁰⁹. Buna göre, birleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için, kural olarak, tapu siciline işlenmiş olan kaydın terkin edilmesi gerekir³¹⁰. Ancak gerek TBK m. 135 hükmünün aynı haklar söz konusu olduğunda uygulama alanı bulmaması, gerekse bu durumda borcun özdeşliği şartının sağlanamamış olması sebebiyle borcun TBK m. 135 uyarınca sona erdiği söylenemez.

V. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Aynı Malvarlığı Kesimi İçerisinde Birleşmesi

A. Genel Olarak Aynı Malvarlığı Kesimi İçerisinde Birleşme

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi için aranan son şart ise anılan bu sıfatların aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleşmesi, bir diğer ifade ile alacağın ve borcun aynı malvarlığına dâhil olmasıdır³¹¹. Nitekim geçerli bir borca ilişkin olarak gerçekleşen birleştirici olay sebebiyle alacaklı ve borçlu sıfatları aynı kişide toplansa da alacak hakkı ve edimsel yüküm aynı malvarlığı kesimi içerisinde bir araya

³⁰⁸ **Eren**, Borçlar Genel,s. 1437; **Feyzioğlu**, s. 454.

³⁰⁹ **Feyzioğlu**, s. 454; **Saymen/Elbir**, s. 866; **Tunçomağ**, s. 1195.

³¹⁰ **Feyzioğlu**, s. 454; **Saymen/Elbir**, s.866.

³¹¹ **Aksu**, s. 258; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 161; **Becker**, s. 615; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Gauch/Aeppli**, s. 78; **Gauch/ Schlupe/Schmid**, s. 202; **Gonzenbach**, s. 694; **Gümüş**, s. 35; **Huguenin**, s. 135; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **Öz**, s. 1064.

gelmedikçe birleşme gerçekleşmez³¹². Alacak veya borç, aynı malvarlığına değil de ayrı malvarlığına dâhil oldukça birleşme söz konusu olmaz³¹³.

Aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleşme şartı, bilhassa “*sona erme menfaati*”nin varlığı noktasında önem arz etmektedir. Zira ancak diğer şartların gerçekleşmesi ve edim yükümü ile alacak hakkının da aynı malvarlığı kesiminde birleşmesi halinde sona ermeyi haklı kılabilecek bir “*sona erme menfaati*” varlığından söz edilebilir³¹⁴. Örneğin, edinilmiş mallara katılma rejimine tabi olan bir evlilikte, karı kocanın birbirine borçlu olması ve birleşmenin edinilmiş mallar üzerinde gerçekleşmesi halinde borç sona ererken, birleşmenin kişisel mal üzerinde meydana gelmesi halinde edim yükümü ve alacak hakkının aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleşmemesi hasebiyle borcun sona ermesinden bahsedilmez³¹⁵. Yine, birden fazla ortağı olan ve aynı bir tüzel kişiliği haiz olan ticari ortaklığın, hissedarlardan birine karşı bir alacak hakkı kazanması halinde veya tam tersi hissedarın ticari ortaklığa karşı bir alacak hakkı kazanması halinde³¹⁶ alacak ve borç farklı malvarlığı kesimlerinde bulunacağından TBK

³¹² **Aksu**, s. 258; **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gümüş**, s. 35.

³¹³ **Gauch/Schluep/Schmid**, s. 202; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **von Tuhr**, s. 661.

³¹⁴ “*Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi için, alacak ve borcun aynı malvarlığı kesimine dâhil olması gereklidir. Çünkü alacağın ve borcun ancak aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleştiği durumlarda sona ermeyi haklı gösterebilecek bir menfaatten söz edilebilir.*” Y. 17. HD., E. 2018/5851, K. 2020/4297, T. 02.07.2020, www.lexpera.com.tr, T. 30.07.2022; **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gümüş**, s. 35.

³¹⁵ **Aksu**, s. 258; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 162; **Gauch/Aepli**, s. 78; **Gauch/Schluep**, s. 202; **von Tuhr**, s. 661.

³¹⁶ Bu durumun, İsviçre Hukukunda tüzel kişiliğe sahip olmayan kolektif ortaklıklar bakımından da aynı sonucu doğuracağı yönünde bkz. **Gauch/Aepli**, s. 78.

m. 135 anlamında bir birleşmenin meydana gelmesi mümkün olmaz³¹⁷. Ancak taraflar arasında bir adi ortaklığın mevcut olduğu ve ortaklardan birisinin ortaklığa karşı bir alacak hakkı iktisap etmesi halinde birleşme gerçekleşmiş olur³¹⁸. Ancak bu noktada, alternatifli bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. İlk ihtimal, ortağın, adi ortaklığa karşı alacaklı olmasıdır. TBK m. 638/III uyarınca, ortaklar, ortaklık çerçevesinde üstlendikleri borçlardan, aksi kararlaştırılmadıkça, müteselsilen borçlu olacaktır. Bu sebeple, birleşme nedeniyle gerçekleşen sona erme, alacaklı ortağın, iç ilişkideki payı olan ortaklık payı oranında olur³¹⁹. İkinci ihtimal ise ortağın, adi ortaklığa karşı, borçlu konumunda yer almasıdır. TBK m. 638/I uyarınca, ortaklık için edinilen yahut ortaklığa devredilen şeyler, aynı haklar ve alacaklar, ortaklık sözleşmesi çerçevesinde elbirliği ile hak sahipliği esaslarınca bütün ortaklara ait olacağından, alacak ve borçlar farklı malvarlığı kesimine dâhil olur ve böylece birleşme meydana gelmez³²⁰.

Borçlunun veya alacaklının iflas etmiş olması, birleşmenin gerçekleşmesini engellemez. Örneğin, iflasın kapanmasından önce müflisin, iflas masasına karşı bir alacak iktisap ettiği takdirde, TBK m. 135 anlamında birleşme meydana gelebilir³²¹. Zira müflisin iktisap etmiş olduğu bu alacak, İcra İflas Kanunu'nun 184. maddesinin 1. fıkrası uyarınca iflas masasına dâhil olur. Bu halde alacaklılık ve borçluluk, masada birleşir. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde, iflas ödemelerine ilişkin sıra cetvelinde gereken değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Son olarak, alacaklının icra takibinde

³¹⁷ **Gonzenbach**, s. 694; **Gümüş**, s. 39; **von Tuhr**, s. 661.

³¹⁸ **Gümüş**, s. 38.

³¹⁹ **Gümüş**, s. 38.

³²⁰ **Arsebük**, s. 908; **Gümüş**, s. 39; **von Tuhr**, s. 661.

³²¹ **Arsebük**, s. 908; **Becker**, s. 87; **Gauch/Aepli**, s. 79; **Gümüş**, s. 39; **von Tuhr**, s. 661; **Oğuzman/Öz**, s. 585 dn. 61.

bulunduğu ve bu esnada bizatihi borçlusunu olduğu rehinli yahut haczedilmiş bir alacağın ihale edilmesi halinde de birleşme meydana gelir³²².

Mirasçının alacaklı ve mirasbırakanın borçlu veya tam tersinin olduğu bir halde, mirasçı şayet mirasbırakanın tek başına mirasçısı ise mirasın açılmasıyla beraber birleştirici olay gerçekleşir ve TBK m. 135 uyarınca birleşme sebebiyle, mirasın açılma anında borç sona ermiş olur³²³. Zira mirasın açılmasıyla beraber, mirasçı hiçbir işleme gerek olmaksızın, kendiliğinden mirasçı olur. Bir diğer ifade ile miras doğrudan mirasçının malvarlığına intikal eder ve alacak hakkı ve edimsel yükümlülük aynı malvarlığı kesimi içerisinde toplanır³²⁴. Mirasbırakanın malvarlığı, özel bir malvarlığı oluşturmadığından aranan şart da gerçekleşmiş olur. Ancak miras hukukundan kaynaklanan borcun aynı malvarlığı kesiminde birleşmediği durumlar da söz konusudur.

B. Aynı Malvarlığı Kesiminde Birleşmeye İlişkin Durumlar

1. Resmi Tasfiye

Terekenin özel bir malvarlığına konu olduğu durumlardan bir tanesi terekenin resmi tasfiyesinin talep edilmesidir³²⁵. Resmi tasfiye, mirasbırakanın borçlarından mirasçılar sorumlu tutulmadan yalnızca terekenin aktifleriyle karşılanmasını ve geriye kalan bir bakiye söz konusu olursa bu bakiyenin mirasçılara intikalini sağlayan bir imkândır³²⁶. Resmi tasfiyeyle tereke malvarlığı ile mirasçının malvarlığının birleşmesinin

³²² **Gümüş**, s. 39.

³²³ **Gümüş**, s. 36; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **von Tuhr**, s. 660.

³²⁴ **Ayiter**, Nuşin ve Ahmet M. **Kılıçoğlu**, *Miras Hukuku*. Ankara, 1989. s. 226; **İmre**, Zahit ve Hasan **Erman**. *Miras Hukuku*. İstanbul, 2021. s.343.

³²⁵ **Gauch/Aepli**, s. 80; **Gonzenbach**, s. 694.

³²⁶ **Oğuzman**, M. Kemal. *Miras Hukuku*. İstanbul, 1984. s. 379; **İmre/Erman**, s. 397.

önlenmesi amaçlanmakta, bu malvarlıkları ayrı tutulmaktadır³²⁷. Resmi tasfiye talebi üzerine miras açılmış olmasına rağmen tasfiyenin sona erme anına kadar tereke mirasçılarının malvarlıklarına intikal etmez, onların malvarlığından ayrı ve bağımsız bir malvarlığı söz konusu olur³²⁸. Böylece borcun, tasfiye süreci tamamlanana kadar birleşme sebebiyle sona ermesi, borcun ve alacağın ayrı malvarlığı kesimine dâhil olması sebebiyle mümkün olmaz³²⁹.

2. Mirasçının Mirasbırakana Borçlu veya Alacaklı Olması

a. Mirasçının Mirasbırakana Borçlu Olması

Paylaşılmamış bir terekede, mirasçının mirasbırakana karşı borçlu olduğu ancak tek başına mirasçı olmadığı hallerde, terekenin özel bir malvarlığı teşkil etmesi sebebiyle alacak hakkı miras ortaklığından kaynaklanan ve elbirliğiyle hak sahipliğiyle yönetilen terekeye dâhilken, edim yükümü borçlu mirasçının malvarlığına dâhil olur³³⁰. Bu halde edim yükümü ve alacak hakkının aynı malvarlığı kesiminde toplanmış olması söz konusu olmayacağından birleşme meydana gelmez. Zira söz konusu alacak hakkı, mirasçının malvarlığına bir alacak hakkı olarak değil, tereke üzerindeki bir hak olarak girer³³¹.

TMK m. 654'te, mirasçının mirasbırakana borçlu olması halinde, bu alacağın, paylaşma sırasında mirasçının payına mahsup edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Anılan

³²⁷ **Dural/Öz**, s. 433; **İmre/Erman**, s. 397.

³²⁸ **Dural/Öz**, s. 432; **İmre/Erman**, s. 408.

³²⁹ **Aksu**, s. 258; **Arsebük**, s. 908; **Feyzioğlu**, s. 453; **Gümüş**, s. 38; **Tunçomağ**, s. 1198; **von Tuhr**, s. 661.

³³⁰ **Gümüş**, s. 36; **Kapancı**, s. 257, dn. 1064; **Oğuzman/Öz**, s. 584, **Öz**, s. 1064.

³³¹ **Arsebük**, s. 908; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 162; **Feyzioğlu**, s. 453; **Gümüş**, s. 36; **Kapancı**, s. 257, dn. 1064; **Oğuzman/Öz**, s. 584.

hüküm uyarınca, mirasçının bu borcun karşılığı olan alacağı, payların oluşturulması ve özgülenmesi sırasında onun miras payına dâhil edilir³³². Böylece diğer mirasçılar bu alacak hakkı için borçlu mirasçıyı takip ve dava etmek durumunda kalmaksızın haklarını elde etmiş olurlar. Borçlu mirasçının payına bu alacak hakkı koyularak; birleşme gereğince borcun sona ermesi sağlanmış olur³³³. Ancak borçlu mirasçıya, alacak hakkının verilmesi şart değildir. Zira mirasçılarının tamamının anlaşmasıyla farklı bir paylaşma yapmaları yahut borçlu mirasçının paylaşma yapılmadan önce borcunu terekeye ödeyerek sona erdirmesi de mümkündür³³⁴. Bu halde borçlu mirasçı paylaşmaya eşit olarak katılabilecektir. Görüldüğü üzere paylaşılmamış bir tereke söz konusu olduğunda, birleşme ancak alacak hakkının borçluya, akdi veya yargısal paylaşma neticesinde özgülenmesiyle gerçekleşir³³⁵. Birleşme anı, “*ayni etkili paylaşma akdinin*” yapıldığı veya mahkemece verilen paylaşma kararının kesinleştiği tarih olur³³⁶.

b. Mirasçının Mirasbırakandan Alacaklı Olması

Paylaşılmamış olan bir terekede mirasçının mirasbırakana karşı alacaklı olma ihtimalini de ayrıca değerlendirmek gerekir. Mirasçı, borcunu mirasın açılmasıyla beraber diğer borçlularla birlikte iktisap ettiyse, miras ortaklığı ve bundan kaynaklanan özel malvarlığı yalnızca terekenin aktifleri üzerinde meydana gelmesi sebebiyle, mirasçı bu borçtan diğer mirasçılarla birlikte müteselsilen sorumlu olsa dahi borç, mirasın açılması anından itibaren birleşme sebebiyle kendiliğinden sona erer³³⁷. Bunun sebebi,

³³² **Dural/Öz**, s. 506; **İmre/Erman**, s. 495.

³³³ **Dural/Öz**, s. 506; **İmre/Erman**, s. 495.

³³⁴ **Dural/Öz**, s. 506; **İmre/Erman**, s. 495.

³³⁵ **Gümüş**, s. 36; **İmre/Erman**, s. 495.

³³⁶ **Gümüş**, s. 36.

³³⁷ **Feyzioğlu**, s. 453; **Gümüş**, s. 36.

Türk Miras Hukuku sisteminde, mirasbırakanın malvarlığının aktiflerinin kanun gereği, kendiliğinden miras ortaklığına elbirliğiyle hak sahipliğine dayalı olarak intikal etmesi ancak malvarlığının pasiflerinin TMK m. 641/I gereğince mirasçılarının malvarlıklarına müteselsil borçluluk niteliğiyle intikal etmesidir³³⁸. Bu sistem neticesinde borç, miras ortaklığına değil TBK m. 641/I uyarınca müteselsil niteliği haiz bir şekilde doğrudan mirasçılarının malvarlıklarına geçmekte ve böylece mirasçılar tereke borçlarından kişisel olarak müteselsilen sorumlu olmaktadır³³⁹. Bu durumda, mirasbırakana karşı alacaklı konumunda olan mirasçının malvarlığında alacak ve borç bir araya toplanır ve birleşme meydana gelir³⁴⁰.

Müteselsil borcun doğrudan alacaklı mirasçının malvarlığına intikal etmesi sebebiyle borcun birleşme ile sona ereceği aşikâr olsa da esas problem bu borcun ne oranda sona ereceğine ilişkindir. Öğretideki bir görüşe göre, bölünebilir borçlarda sona erme, alacaklının mirastaki payı oranında olacaktır³⁴¹. Bu halde mirasçının, kendi payına düşen kısmı, alacağından düştükten sonra, kalan kısım için diğer mirasçılara başvurması mümkündür. Diğer mirasçılarının sorumlulukları, kalan tutar oranında ve müteselsilen var olmaya devam edecektir. Örneğin, bir miras ortaklığında 3 kişi vardır ve malvarlığının borcu 600 TL'dir. Mirasbırakandan 300 TL alacaklı olan M1'in alacağı, 200 TL miktarınca sona erecektir. M1, kalan 100 TL'yi diğer mirasçılardan talep edebilecektir.

Müteselsil borçluluk bölünmeyen edimlerde söz konusu olduğunda öğretide, bölünebilir edim – bölünemez edim ayrımı yapmaksızın, alacaklı mirasçının alacağının,

³³⁸ **Antalya**, O. Gökhan. *Miras Hukuku* İstanbul, 2021. s. 488; **Dural/Öz**, s. 461.

³³⁹ **Antalya**, Miras Hukuku, s. 427; **Dural/Öz**, s. 462.

³⁴⁰ **Gümüş**, s. 37; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 38.

³⁴¹ **Feyzioğlu**, s. 453.

miras payı oranında sona erdiğini kabul eden görüşler mevcuttur³⁴². Bu hususta ayırım yapan görüş ise bölünemeyen edimler söz konusu olduğunda, bölünebilen edimlerinin aksine, birleşme gerçekleşse dahi müteselsilen sorumlu olan mirasçılardan birinin borcunun tam olarak devam edeceğini kabul etmişlerdir³⁴³. Alacaklı sıfatına sahip mirasçıya karşı borcun ifasını gerçekleştiren müteselsil borçlu mirasçı, rücu hakkına sahip olduğu ölçüde, alacaklı sıfatına sahip borçluya miras payı (iç ilişkideki payı) oranında rücu edebilir.

Son olarak öğretide, tereke alacaklıları arasında mirasçılardan birinin bulunması halinde o alacağa ilişkin olarak diğer mirasçılardan müteselsilen sorumlu olmayacağını, TMK m. 641/I hükmünün uygulama alanı bulmayacağını kabul eden görüşler de bulunmaktadır³⁴⁴. Buna göre, mirasçının terekeden olan bu alacağı, terekenin paylaşımı esnasında hesaba katılır ve payı buna göre belirlenir. Bu aşamada mirasçı gerekirse bazı malların paraya çevrilmesi suretiyle tatmin edilir. Bu çözümün getirilmesindeki maksat, mirasçılar arasında iki kez hesaplaşma olmaması ve iki ayrı uyuşmazlık çıkmaması suretiyle hukuk ekonomisine katkıda bulunmaktır³⁴⁵. Müteselsil borçluluğun uygulanmayacağını kabul eden görüşlerin yanı sıra böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde, alacaklı mirasçı lehine müteselsil sorumluluğun varlığını kabul etmekle birlikte birleşmenin meydana gelmediğini savunan görüşler de mevcuttur³⁴⁶.

³⁴² Feyzioğlu, s. 453; Kılıçoğlu, s. 826.

³⁴³ Gümüş, s. 37.

³⁴⁴ Dural/Öz, s. 463; İmre/Erman, s. 460.

³⁴⁵ Oğuzman/Öz, s. 459.

³⁴⁶ Gauch/Schlupe/Schmid, s. 205; Oğuzman/Öz, s. 590, dn. 2126.

§6. BİRLEŞMENİN SONUÇLARI

I. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinin 1. fıkrasının ilk cümlesi gereğince, “Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer.” Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi asıl borcu kural olarak sona erdirirken, TBK m. 131 uyarınca da asıl borca bağlı fer’i haklar ve asıl borç için verilmiş olan teminatlar sona erer³⁴⁷. Alacak üzerinde üçüncü kişilerin önceden mevcut olan haklarının ise birleşmeden etkilenmesi söz konusu olmaz. Bu husus Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinin ilk fıkrasının ikinci cümlesinde düzenlenmiştir.

Her ne kadar borç birleşme ile kural olarak sona erse de borcun sona ermediği bazı istisnai durumlar da mevcuttur. Bu istisnalar, taşınmaz rehni ve kıymetli evraka ilişkin olup TBK m. 135/III’ te “*Taşınmaz rehni ve kıymetli evraka ilişkin özel hükümler saklıdır .*” şeklinde düzenlenmiştir. TBK m. 135/II’de ise birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalktığı hallerde borcun varlığını sürdüreceği düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca, birleştirici olayın geçmişe etkili olarak ortadan kalkması halinde borç hiç sona ermemiş gibi varlığını sürdürmeye devam eder.

³⁴⁷ Aksu, s. 258; Arsebük, s. 909; Atamutlu/Köroğlu, s. 162; Becker, s. 841; Eren, Borçlar Genel, s. 1437; Feyzioğlu, s. 456; Gümüş, s. 40; Hatemi/Gökyayla, s. 354; İnan, s. 526; Kılıçoğlu, s. 827; Oğuzman/Öz, s. 585; Tunçomağ, s. 1199; von Tuhr, s. 662.

II. Kural Olarak Borcun Sona Ermesi

A. Genel Olarak Borcun Sona Ermesi

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, kural olarak borcun sona ermesine sebep olur³⁴⁸. Bu durum Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde, “*Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer.*” şeklinde düzenlenmiştir. Her ne kadar mehzaz İsviçre Borçlar Kanunu'nun Almanca metninde “*alacağın birleşme ile sona ermiş sayılacağı*”ndan bahsedilse de, böyle bir varsayımın kabulü gereksizdir³⁴⁹. Borç birleşmenin gerçekleşmesiyle sona ermiş sayılmamakta, sona ermektedir. Belirtmek gerekir ki borç, tarafların bir davranışta bulunmaları gerekmeksizin, kendiliğinden, yasa gereği sona erer³⁵⁰.

Kural olarak, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi halinde borç mutlak suretle³⁵¹ ve herkes için sona erer.³⁵² Bu sebeptendir ki üçüncü kişilerin, örneğin kefilin, borcun

³⁴⁸ **Aksu**, s. 258; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 162; **Arsebük**, s. 909; **Becker**, s. 358; **Birsen**, s. 539; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Feyzioğlu**, s.456; **Hatemi/Gökyayla**, s. 354; **İnan**, s. 526; **Kılıçoğlu**, s. 827; **Oğuzman/Öz**, s. 584; **Saymen/Elbir**, s. 868; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337; **Tunçomağ**, s. 1199; **von Tuhr**, s. 662.

³⁴⁹ **Gümüş**, s. 40.

³⁵⁰ **Aksu**, s. 258; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 163; **Gümüş**, s. 40; **Kılıçoğlu**, s. 827.

³⁵¹ Ancak öğretide, birleşmenin, TBK m. 135/II gereğince geçmişe etkili olarak ortadan kalkması halinde borcun varlığını sürdüreceğinden bahisle mutlak bir sona erme sebebi olmadığını kabul eden görüşler de vardır. Bkz.: **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Hatemi/Gökyayla**, s. 355.

³⁵² **Arsebük**, s. 910; **Feyzioğlu**, s. 457; **Gebauer/Haubold**, s. 680; **Gümüş**, s. 40; **Tunçomağ**, s. 1200; **von Tuhr**, s. 663.

birleşme sebebiyle sona ermesine dayanması mümkündür³⁵³. Kişinin, alacağın devamında menfaatinin bulunması da sona erme sonucunu ortadan kaldırmaz³⁵⁴. Örneğin, alacaklı bir kimsenin alacağını üçüncü bir kimseye alacağını temlik etmeyi vadetmiş ancak temlik gerçekleşmeden önce alacaklı, borçluya mirasçı olmuştur. Bu sebeple alacağın sona ermesi alacağın temlikini imkânsız kılar ve temlik hakkında TBK m. 136 uygulama alanı bulur³⁵⁵.

Borç, birleşme ölçüsünde sona ereceğinden, birleşmenin gerçekleşmesiyle borcun kısmi bir şekilde sona ermesi de mümkündür³⁵⁶. Nitekim birleşme, borcun tamamında değil de bir kısmında meydana gelirse birleşmenin meydana geldiği kısım sona erer. Örneğin 1500 TL'lik bir alacağın yalnızca 750 TL'si borçluya temlik edilirse, borç birleşen kısım, örnekteki 750 TL, değerinde sona ermektedir³⁵⁷. Yine, bir alacağın bir kısmının borçluya, diğer kısmının ise üçüncü bir kişiye vasiyet edilmesi halinde, alacaklının sahip olduğu hak, borçluya vasiyet ettiği ölçüde sona erer³⁵⁸.

³⁵³ **Aksu**, s. 259.

³⁵⁴ **Arsebük**, s. 910; **Gümüş**, s. 41; **Tunçomağ**, s. 1200; **von Tuhr**, s. 663.

³⁵⁵ **Arsebük**, s. 910 dn. 27; **Gümüş**, s. 41; **Tunçomağ**, s. 1200; **von Tuhr**, s. 663.

³⁵⁶ **Aksu**, s. 259; **Birsen**, s. 540; **Gauch/Aeppli**, s. 80; **Gonzenbach**, s. 694; **Gümüş**, s. 40; **Tunçomağ**, s. 1199; Ancak öğretilde, alacağının tamamı borçlunun malvarlığına geçmediği sürece tam ve gerçek anlamda birleşmenin meydana gelmeyeceğini kabul eden görüşler de vardır. Zira kısmi birleşme halinde alacağın bir kısmı birleşme ile sona ererken kalan kısım varlığını sürdürmeye devam eder. Bkz.: **Eren**, Fikret ve Ünsal **Dönmez**. *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III m. 83-206*. Ankara, 2022. s. 2554.

Atamutlu/Köroğlu, s. 156; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437.

³⁵⁷ **Gümüş**, s. 40.

³⁵⁸ **Tunçomağ**, s. 1199.

B. Üçüncü Kişilerin Alacak Üzerindeki Hakları

Birleşme, borcun sona ermesine sebep olsa da üçüncü kişilerin bu alacak üzerinde önceden kazanılmış olan hakları mevcut olduğu takdirde, bu haklar birleşmeye rağmen baki kalır, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinden etkilenmez (TBK m. 135/ f. I c. II)³⁵⁹. Diğer bir ifade ile birleşme sebebi ile borç sona erse de bu, üçüncü kişilerin alacak üzerinde borcun sona ermesinden önce kazanmış oldukları hakları etkilemez. Örneğin, bir kimsenin alacağı üzerinde üçüncü kişi lehine bir rehin veya intifa hakkı kurduktan sonra alacak hakkının borçluya geçmesi veya alacaklının borçlu konumuna gelmesi halinde üçüncü kişinin intifa veya rehin hakkı devam eder, sona ermez³⁶⁰. İntifa hakkı sahibinin faizleri almaya devam etmesi³⁶¹ veya rehin hakkı sahibinin açık arttırma ile

³⁵⁹ **Aksu**, s. 259; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 163; **Becker**, s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Eren/Dönmez**, s. 2554; **24 Feyzioğlu**, s. 457; **Gümüş**, s. 47; **Hatemi/Gökyayla**, s. 354; **İnan**, s. 526; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Saymen/Elbir**, s. 869; **Tunçomağ**, s. 1200; **von Tuhr**, s. 662.

³⁶⁰ **Arsebük**, s. 910; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 163; **Becker**, s. 841; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Feyzioğlu**, s. 457; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Öz**, s. 1064; **Saymen/Elbir**, s. 869; **von Tuhr**, s. 662.

³⁶¹ **Gonzenbach**, s. 694. Faiz getiren bir alacak üzerinde intifa hakkı kurulduğu takdirde buradaki intifa hakkı, alacağın faizidir. Bu halde borçlu, intifa hakkını (faizi) alacaklıya değil alacak üzerinde lehine intifa hakkı kurulmuş olan üçüncü kişiye ödemekle yükümlüdür. Alacaklının ölmesi ve borçlunun alacaklıya tek başına mirasçı olması halinde borç sona erer. Ancak intifa hakkı devam ettiği için borçlu faizi lehine intifa hakkı kurulmuş olan üçüncü kişiye ödemek zorundadır. Örnek için bkz.: **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437.

rehni paraya çevirme suretiyle hakkını kullanabilmesi bu hususu kanıtlar niteliktedir³⁶². Yine bir alacak hakkını üçüncü kişinin haczettirmesinden sonra birleşme gerçekleşirse, üçüncü kişinin koydurduğu haciz varlığını korumaya devam eder³⁶³. Alacağın konusunu oluşturan taşınır eşyanın mülkiyetini üçüncü bir kişiye devretmeyi borçlanan alacaklı da, birleşme gerçekleşse dahi üçüncü kişiye karşı sorumluluğunu korur³⁶⁴.

Öğretide, sona ermeden üçüncü kişilerin etkilenmemesi halinde “*nispi etkisizliğin*” söz konusu olduğu ifade edilmiştir³⁶⁵. Zira her ne kadar borç sona erse de sona erme yalnızca borcun taraflarını etkilemekte, üçüncü kişi gerçekleşen bu durumdan etkilenmemektedir. Bahsi geçen faiz ödemesi ve rehlin paraya çevrilmesi örneği üçüncü kişilerin birleşmeden etkilenmediklerini ve alacağa ilişkin haklarını ileri sürebildiklerini kanıtlar niteliktedir. Ancak her ne kadar hâkim görüşü³⁶⁶ bu halde borcun sona ermiş olacağını kabul etse de, üzerinde üçüncü kişilerin birleşmeden önce edindikleri hak ile yüklü olan borcun, birleşme sebebiyle sona ermeyeceğini savunan görüşler de mevcuttur³⁶⁷. Bir diğer ifade ile borcun üzerinde üçüncü kişilerin hakları söz konusu oldukça birleşme meydana gelmez.

³⁶² **Aksu**, s. 259; **Arsebük**, s. 910; **Becker**, s. 841; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Gümüş**, s. 47; **Tunçomağ**, s. 1200; **von Tuhr**, s. 662.

³⁶³ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 163; **Feyzioğlu**, s. 457; **Oğuzman/Öz**, s. 585.

³⁶⁴ **Gümüş**, s. 47.

³⁶⁵ **Gümüş**, s. 47.

³⁶⁶ **Aksu**, s. 259; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 163; **Becker**, s. 88; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1437; **Feyzioğlu**, s. 457; **Gümüş**, s. 47; **Hatemi/Gökyayla**, s. 354; **İnan**, s. 526; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Saymen/Elbir**, s. 869; **Tunçomağ**, s. 1200; **von Tuhr**, s. 662.

³⁶⁷ **Becker**, s. 87; **Wacke**, s. 557.

C. Sona Erme Sonucunun Tarafların Anlaşmasıyla Ortadan Kaldırılması

Birleşme gerçekleştikten sonra tarafların bu birleşme sonucu birleşen tarafları ve dolayısıyla alacağı yahut borcu ayırmaları veya sözleşme ile birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasını kararlaştırmaları mümkün değildir³⁶⁸. Diğer bir ifade ile birleşme gerçekleştiği takdirde, tarafların birleşmenin hükümlerini kendi iradeleriyle ortadan kaldırmaları söz konusu olmaz. Örneğin, tek başına mirasçının, mirasbırakana ait olan terekeyi kabul etmesiyle borç sona erer ve bu borcun terekeyi üçüncü bir kimseye temlik etmesiyle yeniden canlanması mümkün değildir.³⁶⁹ Yine, alacaklının, alacağını borçluya temlik etmesi halinde, borçlunun bu alacağı, alacak öncesinde birleşme ile sona erdiği için, bir başkasına temlik etmesi mümkün olmaz³⁷⁰. Bu gibi hallerde taraflar yalnızca sona eren eski alacak yerine aynı içeriğe sahip olan yeni bir alacak hakkı hususunda anlaşabilirler³⁷¹.

Birleşme olgusunun meydana gelmesi ve sona erme sonucunun gerçekleşmesinden sonra tarafların bu sonucu ortadan kaldırmaları mümkün değilse de tarafların birleşme meydana gelmeden önce, birleşmenin sonuçlarını doğurmayacağını

³⁶⁸ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 164; **Arsebük**, s. 911; **Gümüş**, s. 45; **Gonzenbach**, s. 696; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Tunçomağ**, s. 1201; **von Tuhr** s. 663.

³⁶⁹ **Arsebük**, s. 911.

³⁷⁰ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 164; **Gümüş**, s. 44; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Tunçomağ**, s. 1201; **von Tuhr**, s. 664; Ancak, birleşme ile sona ermiş bir alacağın üçüncü bir kişiye temlikinin, Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesi ve güven teorisi gereğince devralan lehine yeni bir alacak hakkı doğuran bir borç ikrarı sayılması mümkündür. Bkz.: **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Öz**, s. 1065.

³⁷¹ **Arsebük**, s. 911; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 165; **Becker**, s. 842; **Gauch/Aepli**, s. 80; **Gümüş**, s. 45; **Tunçomağ**, s. 1201; **von Tuhr**, s. 664.

kararlaştırmaları mümkündür³⁷². Böylece alacaklı ve borçlu sıfatları taraflardan biri veya üçüncü bir kimse üzerinde toplansa dahi borç sona ermez ve varlığını korumaya devam eder. Belirtmek gerekir ki bu durum, birleşme olayı meydana gelmedikçe, borcun yeniden canlanması için de geçerlidir³⁷³. Taraflar birleşme olayı meydana gelmeden önce aralarında yapacakları bir anlaşma ile birleştirici olayın geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasının borcun canlanmasına sebep olmayacağını da kararlaştırabilirler.

III. Birleşme Sebebiyle Sona Ermeye İlişkin Bazı Özel Durumlar

A. Müteselsil Borçlarda ve Alacaklarda Birleşme Sebebiyle Sona Erme

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, müteselsil borçlulardan biri üzerinde meydana geldiği takdirde borç, TBK m. 135/I' de düzenlenmiş olan hüküm gereğince sona erer. Müteselsil borçlarda birleşmenin gerçekleşmesi, kanunda bu konuda açık bir düzenleme bulunmadığından, birleşme gerçekleştiği takdirde diğer borçlularının akıbetinin ne olacağı hususunda önem taşımaktadır. Nitekim bu durum öğretide de tartışmaya konu olmuştur. Belirtmek gerekir ki aşağıda izahı yapılan görüşler her ne kadar müteselsil borçluluk üzerinden ifade edilse de müteselsil alacaklılık için de geçerlidir.

Öğretide bir görüşe göre, müteselsil bir borçta, alacaklılık ve borçluluk sıfatı müteselsil borçlulardan birinin üzerinde birleştiği takdirde, üzerinde birleşmenin gerçekleştiği müteselsil borçlu borcundan kurtulurken diğer müteselsil borçlular borçlu olarak kalmaya devam ederler³⁷⁴. Ancak müteselsil borçlular, sıfatların üzerinde toplandığı ve borcu sona eren müteselsil borçluya karşı borçlu olurlar. Bu halde

³⁷²Ancak öğretide, birleşme meydana gelse dahi hüküm emredici nitelik taşımadığından, birleşmenin ortadan kaldırılabileceği yönünde bkz.: **Kocaman**, s. 1004.

³⁷³ **Gauch/Aepli**, s. 80; **Gonzenbach**, s. 696; **Gümüş**, 45.

³⁷⁴ **von Tuhr**, s. 663.

müteselsil borçlular edimi ifa edip sonrasında alacaklı haline gelmiş müteselsil borçluya rücu etmek yerine, sahip olunan bu rücu hakkını def'i olarak o kimseye karşı ileri sürebilirler.

Bir diğer görüş ise böyle bir durumda, diğer müteselsil borçluların, üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatı birleşmiş olan müteselsil borçluya karşı iç ilişkide düşen borç miktarınca borçtan kurtulacaklarını savunmaktadır³⁷⁵. Öğretide bu görüşe ilişkin olarak, müteselsil borçluların durumunun tespitinde, ibraya ilişkin TBK m. 166/III hükmünün kıyasen uygulanabileceği de belirtilmiştir³⁷⁶.

³⁷⁵ **von Büren**, s. 497; **Feyzioğlu**, s. 453; **Oğuzman/Öz**, s. 863; **Oser/Schönenberger**, s. 618; Ancak Gümüş, bunun yalnızca bölünebilir edimlerde uygulanabilir olması, bölünemez edimlerde ise uygulanmasının mümkün olmaması sebebiyle eleştirmiştir. Bu eleştiri uyarınca, bölünemez bir edim söz konusu olduğu takdirde birleşme gerçekleşse dahi söz konusu edim varlığını devam ettirir. Borcunu sıfatların üzerinde birleşmiş olduğu alacaklıya ifa eden müteselsil borçlu, iç ilişkideki payı oranında ve fakat bölünmez edimin değerine göre nakdi bir taleple alacaklı sıfatına sahip borçluya rücu eder. Bkz.: **Gauch/Aeppli**, s. 79; **Gümüş**, s. 42; Öğretide bir diğer görüş ise bölünmez edim söz konusu olduğunda, bölünmez edimin niteliğinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre, bölünmez edimin bir borçludan talep edilerek yerine getirilmesi mümkün değilse, borçlulardan biri veya hepsi alacaklı sıfatını kazandığı takdirde borç hepsi açısından sona erer. Ancak yalnızca bir borçlu alacaklı sıfatını kazandıysa, o borçlu için borç birleşme sebebiyle; diğer borçlular içinse imkânsızlık sebebiyle sona erer. Bölünmez edimi her bir müteselsil borçlunun tek başına ifa etmesi mümkünse, müteselsil borçluluk borçtan kurtulan diğer birlikte borçlular arasında devam eder. Bkz.: **Kapancı**, s. 259.

³⁷⁶ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 159; **Kapancı**, s. 257, dn. 1064.

Bu görüşler arasındaki farklılık savunma mekanizmaları noktasında kendisini göstermektedir. Zira ilk ihtimalde bir borçlu açısından bir def'inin varlığı söz konusuysen ikinci ihtimalde bir itiraz söz konusu olur³⁷⁷. Bu sebeple bir yargılama sürecinde, ilk ihtimalde müteselsil borçlu bu def'iyi ileri sürmedikçe borcun tamamını ödemekle yükümlü olmakta ancak ikinci ihtimalde itiraz ileri sürmese dahi hâkimin tespiti üzerine alacaklı ve borçlu sıfatı üzerinde birleşmiş olan alacaklıya karşı yalnızca iç ilişkide üzerine düşen payı ödemekle borcundan kurtulmaktadır.

Bu iki görüş haricinde öğretilerde, müteselsil borçlulardan biri için gerçekleşecek olan birleşmenin, diğerlerinin iç ilişkideki durumlarına herhangi bir etkide bulunmayacağını savunan görüşler de mevcuttur³⁷⁸. Buna göre borçlulardan biri üzerinde meydana gelen birleşme, birleşmenin üzerinde gerçekleşmediği diğer borçluların iç ve dış ilişkideki alacak veya yükümlülüklerini ne arttırmakta ne de azaltmaktadır.

B. Kefaletin Birleşme Sebebiyle Sona Ermesi

1. Genel Olarak

Kefalet sözleşmesinin tanımı TBK m. 581'de yapılmıştır. Anılan hüküm şu şekildedir: “*Kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmedir.*” Şu halde, kefalet sözleşmesinin taraflarını kefil ile alacaklı oluşturmaktadır³⁷⁹. Kefalet

³⁷⁷ **Gümüş**, s. 42.

³⁷⁸ **Gauch/Schmid/Schlupe**, s. 694; **Gonzenbach**, s. 694.

³⁷⁹ **Ayrancı**, Hasan. “Şekil Şartlarına Uyulmadan Yapılan Kefalet Sözleşmesinde İfanın Sonuçları.” *AÜHFD* 53, 2(2004): 95-120. s. 95. **Özen**, s. 60.

sözleşmesinin amacı, asıl borçlunun ödeme güçsüzlüğüne düşme ihtimaline karşı, alacaklının alacağını şahsen teminat altına almasıdır³⁸⁰.

Alacaklı, borçlu ve kefilin var olduğunu kabul ettiğimiz bir denklemde ilk ihtimal, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesidir. Bu halde borç sona ereceği için varlığı asıl borcun varlığına bağlı olan kefalet de fer'ilik ilkesi gereği sona erer³⁸¹. TBK m. 135/II gereğince sıfatların birleşmesine sebep olan olayın geçmişe etkile olarak ortadan kalkması ve borcun devam etmesi söz konusu olduğunda, sona ermede olduğu gibi asıl borca bağlı olan kefalet de varlığını devam ettirir³⁸².

2. Alacaklı ve Kefil Sıfatlarının Birleşmesi

Alacaklı ve kefil sıfatının birleşmesi halinde alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin aksine asıl borç değil kefalet sözleşmesinden doğan borç ve böylece kefilin sorumluluğu sona ermektedir³⁸³. Alacaklı ve kefil sıfatının birleşmesi halinde birleşmenin asıl alacağa etki etmediği ortadadır. Her ne kadar kefalet borçlusu ile asıl borçlunun birleştiği hallerle ilişkin bir görüş birliği olmasa da kefalet borçlusu ile kefalet alacaklısı aynı kişide toplanması halinde kefalet borcunun sona ereceği hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Birleşme yalnızca borcun kefaletle teminat altına alınmasına etki etmekte, borcun varlığını ise herhangi bir şekilde etkilememektedir. Bu halde yalnızca

³⁸⁰ **Ayrancı**, Kefalet, s. 96; **Özen**, s. 68.

³⁸¹ **Acar**, Özlem. *Türk Borçlar Hukukunda Müteselsil Kefalet Sözleşmesi*. İstanbul, 2015. s. 373; **Çınar**, s. 18; **Özkan Şahin**, s. 1294; **Reisoğlu**, s. ; **Taşatan**, s. 364.

³⁸² **Oğuzman/Öz**, s. 591; **Taşatan**, s. 364.

³⁸³ **Çınar**, s. 18; **Taşatan**, s. 364.

kefalet borcu sona ereceğinden, alacaklının asıl borca ilişkin olarak borçluya ve varsa diğer kefillere başvurması mümkündür³⁸⁴.

3. Asıl Borçlu ve Kefil Sıfatlarının Birleşmesi

Kefalet sözleşmesine taraf olmayan asıl borçlu ile kefil sıfatının birleşmesi de mümkündür. Bu durumda gerçek olmayan bir birleşmenin varlığından söz edilmektedir. Zira asıl borçlu, borca ilişkin kurulan kefalet sözleşmesinin tarafı değildir. Borçlu ile kefil sıfatının birleşmesi halinde borçlu, farklı iki hukuki sebep dolayısıyla sorumluluk altına girmektedir. Bir diğer ifade ile bu halde birden fazla yükümlülüğün aynı kimse üzerinde birleşmesi söz konusudur. Borçlunun birbirine paralel iki farklı sorumluluğu üstlenmiş olması halinde, yükümlülüklerin yarışması söz konusu olur³⁸⁵. Borçlu borcunu yerine getirdiğinde, fer'i olan asılın içinde eriyeceğinden, asıl borcun yerine getirildiği kabul edilmelidir³⁸⁶.

Asıl borçlu ve kefil sıfatının birleşmesi halinde kefaletin sona ereceğinin kabulü, alacaklının kefalete bağlı fer'i haklardan faydalanamamasıyla sonuçlanır. Her ne kadar bu sonucun önlenmesi maksadıyla kefil sıfatının esas borçlunun kişiliğinde devam ettiği ve yükümlülüklerin yarıştığı kabul edilse de TBK m. 598/II bu durumu farklı bir yaklaşımla çözmektedir. TBK m. 598/II'de "*Borçlu ve kefil sıfatı aynı kişide birleşmiş olursa, alacaklı için kefaletten doğan özel yararlar saklı kalır.*" hükmü düzenlenmiştir. Bu noktada asıl borçlu ve kefil sıfatlarının birleşmesi halinde kefalet borcunun sona ermesi veya varlığını koruması ve böylece yükümlülüklerin yarışmasına ilişkin açıklamalar önemini kaybetmektedir. Zira hükümde kefaletin sona erip ermeyeceği net bir şekilde ortaya koyulmamış olsa da, hüküm gerekçesiyle beraber okunduğunda asıl

³⁸⁴ **Becker**, s. 88; **Çınar**, s. 18; **Gümüş**, s. 29; **Tunçomağ**, s. 1200.

³⁸⁵ **Ayrancı**, Kefalet, s. 97; **Özen**, s. 578.

³⁸⁶ **Özen**, s. 578; **Özkan Şahin**, s. 1309.

borçlu ve kefil sıfatlarının birleşmesinin kefalet borcunu sona erdirdiği anlaşılmaktadır³⁸⁷. Her ne kadar kefalet borcu sona erse de, madde gereğince kefile borcu için rehin verilmesi yahut kefile kefalet gibi alacaklının elde ettiği özel yararlar bu sona ermeden etkilenmemekte ve varlığını sürdürmeye devam etmektedir³⁸⁸. Aksinin kabulü, alacaklıyı teminat imkânlarına başvurmaktan yoksun kılar ve böyle bir durumun kabulü taraf menfaatine aykırılık oluşturur³⁸⁹.

C. Sigorta Tazminatı Davaları Açısından Birleşme

Zarar sigortalarında amaç, rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunan kimselerin sigorta ile teminat altına almış oldukları rizikonunun gerçekleşmesinden

³⁸⁷ “Mesela, borçlu kefilin ölümüyle onun tek mirasçısı olmuşsa, bu durumda kefil ve asıl borçlu sıfatları aynı kişide birleştiğinden kefalet borcu sona erecektir Ancak kefile kefalet söz konusu olduğunda, böyle bir sona ermenin mutlak olarak kabul edilmesi halinde, kefile kefalet de sona ereceği ve bu durum alacaklıyı kefile kefalet güvencesinden yoksun bırakacağı için, fıkarda, alacaklının kefaletten doğan özel yararlarının saklı kalacağı hükme bağlanmış ve kefalet borcu sona ermemiş gibi, kefile kefalet borcunun varlığını sürdüreceği kabul edilmiştir.” **Çınar**, s. 22; Asıl borçlu ile kefil sıfatının birleşmesi halinde asıl borcun da sona erdiği yönünde bkz.: **Taşatan**, s. 365.

³⁸⁸ **Çınar**, s. 22; **Özen**, s. 579; **Özkan Şahin**, s. 1309.

³⁸⁹ Öğretide, kefaletin sona ermesine ilişkin kurala böyle bir istisna tanımının çelişki meydana getirmeyeceği ifade edilmiştir. Zira TBK m. 135’de alacaklının ve üçüncü kişilerin zarar görmesini engellemek adına benzer istisnalar düzenlenmiştir. Bkz.: **Çınar**, s. 22.

kaynaklanan gerçek zararının tazminini sağlamaktır³⁹⁰. Bu husus TTK m. 1459'da “*Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Sigorta tazminatı davalarına ilişkin ana sorun, aynı kişiye ait iki aracın kazaya karışması halinde, malik işletenin aynı kimse olmasının TBK m. 135 anlamında alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesine sebebiyet verip vermeyeceği ve birleşme gerçekleştiyse borcun sona erip ermeyeceği noktasında toplanmaktadır. Bu durum, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına³⁹¹ konu olmuştur. Karara konu olayda, malik işletenin aynı kişi olduğu iki araç söz konusudur. Bu araçlardan biri davacı tarafından kasko sigortalı bir araç diğeri ise davalı tarafından trafik sigortalı bir araçtır. Malik işleten, her iki aracın da işleteni olmasına rağmen, araçta meydana gelen maddi zararın, diğer aracın Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasına dayanarak, tazmin edilmesi talebiyle dava açmıştır. Yargıtay bu durum karşısında öncelikli olarak KTK m. 85/I³⁹² uyarınca, Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası ile araç işletenin, üçüncü kişilere verdiği zarardan dolayı kendi sorumluluğunu sigorta güvencesi kapsamına aldığını ve bu sebeple araç işletenin sorumlu tutulamayacağı hallerde zararın trafik sigortacısından da talep edilemeyeceğini ifade etmiştir. Yine KZMSSGŞ uyarınca, işletenin aracına gelecek zararlar sebebiyle ileri

³⁹⁰ **Ayhan**, Rıza, Hayrettin **Çağlar** ve Mehmet **Özdamar**. *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*. Ankara, 2019. s. 8; **Ulaş**, Işıl. *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*. Ankara, 2012. s. 9.

³⁹¹ YHGK, T. 15.04.2011, E. 2011/17-13, K. 2011/191. Aynı yönde bkz.: Y. 17. HD. E. 2011/9549, K.. 2013/1688, T. 15.02.2013, www.lexpera.com.tr ; E.T.: 21.07.2022.

³⁹² “*Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.*”

sürülecek taleplerin teminat dışında kaldığı ifade edilmiştir. Tüm bunların yanında, Yargıtay, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi hususunda da ayrı bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirmede, davacının her ne kadar zarar gören aracın işleteni olması sebebiyle alacaklı konumunda olsa da zarar veren aracın da işleteni olması sebebiyle bu zararın tazmin borçlusu konumunda olduğu ifade edilmiştir. Davacı işleten her iki araç bakımında da üçüncü kişi durumunda değildir ve TBK m. 135/I gereğince alacaklı ve borçlu sıfatları davacı işleten üzerinde birleşmiştir.

Kasko sigortacısı ile trafik sigortacısının aynı tüzel kişilik olması da mümkündür. Yine kasko sigortası poliçesinden kaynaklanan rücu tazminat istemine ilişkin Yargıtay'ın önüne gelmiş bir başka uyuşmazlıkta³⁹³, davacı kazaya karışan aracın zorunlu mali sorumluluk sigortacısıyken, kazada hasar gören aracın da kasko sigortacısıdır. Böyle bir durumda alacaklı ve borçlu sıfatı davacı üzerinde birleşmiş olacağından, borcun poliçe limiti dâhilinde sona ereceği ifade edilmiştir.

Bahsi geçen olaylarda, zarar görenin üçüncü kişi olduğu tipik hallerin haricinde atipik bir durum söz konusudur. Zira zarar görenin üçüncü kişi olduğu hallerde, zarar görenin zarar veren aracın zorunlu trafik sigortacısından talepte bulunması mümkünken, zarar verenin üçüncü kişi olmadığı hallerde bu mümkün değildir. Ancak bu, açıkça menfaatler dengesine aykırılık oluşturan bir durumdur³⁹⁴. Zira kazada zarar gören malik işleten, sırf zarar veren tarafın da malik işleteni olması sebebiyle sigorta tazminatı talep edememekte ve bu sebeple de kazadan önceki ekonomik durumuna geri dönememektedir. Şayet kazada zarar gören taraf üçüncü kişi olsaydı zarar görenin tazminata hak kazanması

³⁹³ Yargıtay 17. HD. T. 6/11/2014, E. 2014/18540, K. 2014/15333. Aynı yönde bkz.: Sigorta Tahkim Komisyonu, K. 2014/15038 T. 01.06.2016, Yargıtay 17. HD. T. 4/12/2014, E. 2014/20412, K. 2014/17791, www.lexpera.com.tr ; E.T. 01.08.2022.

³⁹⁴ **Kocaman**, s. 1012.

söz konusu olacaktı. Bu ise tipik ve atipik durumlara farklı sonuçlar bağlanmış olması sebebiyle hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturmaktadır³⁹⁵.

Bu gibi durumlarda zarar gören ve zarar veren kimse üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi yalnızca biçimsel bir birleşmeden ibarettir; teknik anlamda bir birleşmenin varlığından bahsedilemez³⁹⁶. Zira bu halde tek bir alacak değil, iki farklı alacak söz konusudur. Birleşme içinse tek bir alacağın varlığı gereklidir. Somut olayda, iki farklı sigorta şirketi mevcuttur ve bu şirketlerin ana sermayeleri, bütçeleri ve ana sözleşmeleri farklıdır. Yine alacağı konu tazminatların doğma sebepleri, poliçeler, teminatlar birbirinden farklıdır ve birden fazla alacak söz konusudur. Bu sebeple birleşmenin aynı malvarlığı kesiminde meydana geldiğini kabul etmek mümkün değildir.

Zorunlu trafik sigortasına ilişkin talebin reddi, ZMSS sigortacısının malvarlığında haksız bir kazanç sebep olmaktadır³⁹⁷. Bu durumun hukuk düzeni tarafından kabul

³⁹⁵ **Kocaman**, s. 1012.

³⁹⁶ **Kocaman**, s. 1012. Aynı yönde bkz.: “*Bütün bu açıklamalardan sonra somut olayda, zarar gören davacı, davalı işletenin 3.kişilere verdiği zararı üstlenen ... sigortasına karşı açtığı tazminat davasında, aynı işletenin farklı araçını sonuçları, kapsamı, amaçları farklı şirket olarak farklı poliçe ile sigortaladığından ve davalınin ise ödenecek tazminata ilgili içe rücuğu gerektiren koşullarla ilgili herhangi bir iddiası bulunmadığından, BK 116 maddesindeki birleşme koşullarının aynı kişi ve aynı mal varlığı üzerinde gerçekleşmediği anlaşılmalı...*” Y. 17. HD., E. 2012/7583, K. 2013/1694, T. 15.02.2013. (Karşı Oy Yazısı); Y. 11. HD., E. 2004/12853, K. 2005/10707, T. 09.11.2005.; Y. 17. HD., E. 2014/19252, K. 2014/17389, T. 01.12.2014. Erişim Adresi: www.lexpera.com.tr , E.T.: 01.08.2022.

³⁹⁷ “*Bu tür olaylarda birleşmenin varlığını düşünmek, işletenin sorumluluğunu 3.kişilere karşı üstlenen ZMSS'nin mal varlığında haksız bir kazanç yaratılmasına, zarar görenin*

edilmesi düşünülemez. Belirtmek gerekir ki birleşme sebebiyle borcun sona ermesinin amacı da alacaklının malvarlığında haksız bir kazanç yaratılmasının engellenmesidir. Her iki aracın da malik işletenin aynı kimse olması halinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleştiğinden bahisle zorunlu trafik sigortacısı, ödemesi gereken bir tazminattan kurtarılmaktadır. Böylece somut olayda trafik sigortacısı bir borçtan kurtarılmakta ve lehine haksız bir kazanç sağlanmaktadır. Ve yine bu durum malik işletenin zararının tazmin edilmemesine sebep olmaktadır. Bu noktada malik işletenin iradesine dayanan bir ibranın ise olmadığı açıktır³⁹⁸.

D. Alacağın Borçluya Teminat Amaçlı Temlikinde Birleşme

Alacağın temliki, alacağın, alacaklı tarafından, borçlunun rızasına gerek olmaksızın, alacağın temliki sözleşmesiyle üçüncü bir şahsa devredilmesidir (TBK m. 183)³⁹⁹. Alacağın temlikinde, borcun naklinin aksine borç ilişkisinin pasif değil, aktif tarafı değişmektedir. Alacağın borçluya temlik edilmesinde, alacak temlik eden tarafın mamelekenden çıkıp devralanın mamelekine geçeceği için alacaklı ve borçlu sıfatları, borçlu taraf üzerinde birleşmiş ve böylece borç sona ermiş olur.

Alacağın temlikinin bir teminat aracı olarak kullanılması da mümkündür. “*teminaten temlik, teminat uğruna temlik*” olarak adlandırılan bu durum, bir kimsenin

zararını üstlenen kasko sigortasında ise mal varlığının azalması sonucunu doğurur. Bu durumu hukuk korumaz.” Y. 17. HD., E. 2012/3296, K. 2013/1693, T. 15.02.2013, www.lexpera.com.tr, E.T. 03.08.2022.

³⁹⁸ **Kocaman**, s. 1013.

³⁹⁹ **Aral**, Fahrettin. “Topyekün Temlik” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 42 (1992): 93 - 140. s. 93; **Dayınlı**, Kemal. *Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki*. Ankara, 2010. s. 57; **Franko**, Nisim. “Alacağın Temliki” *AÜSBFD* 49, 1(1994): 177 – 197. s. 177

alacağını, borcuna teminat sağlama amacıyla alacaklısına devretmesidir. Bu halde alacağı devralan kimse, bir inanç anlaşması çerçevesinde, borç ödendiği takdirde teminata konu alacağı temlik eden kimseye geri vereceğini taahhüt etmektedir⁴⁰⁰.

Alacağın teminaten temlik uygulaması yaygın olan ve öğretide de kabul gören bir durumdur. Ancak alacağın, borçluya teminaten temlik edilmesi halinde sonucun ne olacağı öğretide tartışmaya konu olmuştur. Zira Türk hukukunda ve İsviçre hukukunda kabul gördüğü üzere, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, borcun sona ermesine sebep olur. Bu birleşmeye ilişkin hükmün, tek bir hükümde genel olarak düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Zira TBK m. 135/I, birleşmenin meydana geldiği ve istisnalar kapsamına dâhil olmadığı her halde taraf menfaati korunsun korunmasın uygulama alanı bulur ve borç sona erer. Sona erme sonucu Alman hukukunun aksine mutlak bir sonuç olduğundan ve teminaten temlik istisna hükümleri arasında yer almadığından alacak, teminat uğruna yahut bozucu şarta bağlı bir şekilde borçluya temlik edildiği halde sona erer⁴⁰¹.

Öğretide, temlik alan tarafın borçlu olması halinde, alacağın teminaten temlik edilmesinin mümkün olmadığını kabul eden görüşler⁴⁰² mevcuttur. Zira alacak borçluya teminaten temlik edilse dahi alacaklı ve borçlu sıfatı birleşeceğinden TBK m. 135 gereğince borç sona erer. Borcun sona ermesi teminat işlevinin yerine getirilmesini engelleyeceğinden, böyle bir temlik mümkün görünmemektedir. Borcun sona ermesi

⁴⁰⁰ **Oktay-Özdemir**, Saibe. “ Teminat Amaçlı Alacak Devri ve Toptan Temlik Sözleşmeleri” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 51, 1-2(1999): 265-300. s. 266; **Dayınlarlı**, s. 141.

⁴⁰¹ **Kocaman**, s. 1015; **Oktay-Özdemir**, s. 276.

⁴⁰² **Şafak**, Ali. *Teminat Amaçlı Alacağın Temlik*. İstanbul, 2011. s. 95; **Oktay-Özdemir**, s. 276.

sonucunun engellenmesi, alacağın teminaten temlik edilmesi yerine alacağın rehni kurumuna başvurarak sağlanabilir. Nitekim bankacılık uygulamalarında, müşterinin bankaya olan borcu için bankadan olan alacağı üzerinde rehin tesis ettiği görülmektedir. Bu görüşün aksine borçluya teminaten temlikin mümkün olduğunu ve birleşme sebebiyle meydana gelen sona ermenin bir güvence teşkil ettiğini savunan bir görüş⁴⁰³ de mevcuttur. Bunun haricinde teminaten temlik şarta bağlı olduğundan, lehine teminat gösterilmiş olan alacak sona erdiğinde TBK m. 135/II gereğince borç varlığını sürdürmeye devam eder. Bu noktada, birleşmeye sebep olan olay borca teminat göstermek maksadıyla alacağın temliki olduğu için, lehine teminat gösterilen alacağın ortadan kalkmasıyla, birleştirici ortadan kalkar ve borç varlığını sürdürmeye devam eder.

Öğretide bir diğer görüş ise her ne kadar kanunda TBK m. 135 gibi bir hükme yer verilse de, bu kuralın emredici olmayacağını ve tarafların, alacak borçlusuna geçse dahi sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesince sona ermeyeceğini kabul edebileceğini benimsemektedir⁴⁰⁴. Bu benimseyişle birlikte kuralın emredici nitelik taşımadığı ileri sürülmekte ve böylece TBK m. 135/I' in yarattığı zorunluluk ortadan kaldırılmaktadır.

Aşağıda belirtileceği üzere, kıymetli evraka ve taşınmaz rehnine ilişkin istisna getirilmesinin sebebi gerek kıymetli evrakta gerekse ipotekli borç senedi ve irat senedinde işlemin amacının, alacağa dolaşım yeteneğinin sağlanmasının, korunmasıdır. Bu sebeple, yine işlem amacının korunmasından bahisle alacağın teminat için devri ve alacağın

⁴⁰³ **Akkanat Öztürk**, Elif Beyza. “Alacağın Teminaten Devri” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, 1(2021): 1-26. s. 6, dn. 17.

⁴⁰⁴ **Kocaman**, s. 1015. Yazar, teminaten temlikte amacın bir başka hukuki ilişkiden doğan talebin alacaklısı sıfatıyla borçluyu temin etmek olduğundan temlikle beraber alacağın sona ermeyeceğini ifade etmiştir. Zira alacak, teminat amacına hizmet etmek maksadıyla varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

bozucu şarta bağlı temlikine ilişkin kanuna istisnai bir hükmün getirilmesi de mümkündür.⁴⁰⁵ Zira bu, borçluya teminat için temlikte işlemin amacı, bir başka hukuki ilişki sebebiyle alacaklı sıfatını haiz borçlunun temin edilmesidir⁴⁰⁶.

Alacağın teminaten temlikinde her ne kadar geçici bir birleşme meydana gelmiş olsa da, alacağın üzerinde birleşmiş olduğu borçlunun karşısında, ekonomik bakımdan bir alacaklı taraf mevcuttur. Bu alacaklı, teminat uğruna temlikte, temlik ettiği alacağının, daha temlik anında geri temlikine ilişkin şarta bağlı bir hak kazanan temlik edendir. Bu halde, alacaklılık durumu aynı kalmakta ancak şekli hukukta bir değişikliğe uğramaktadır.⁴⁰⁷ Kıymetli evrakta ve taşınmaz rehnine ilişkin istisnada, yalnızca potansiyel bir alacaklı söz konusuysen alacağın varlığını devam ettirdiğinin kabul edildiği düşünüldüğünde, karşı tarafta belirli bir alacaklının olduğu teminata konu alacağın varlığını devam ettirdiği evleviyetle kabul edilmelidir⁴⁰⁸.

Alacağın teminaten temlikinde, borcun birleşmenin gerçekleşmesi sebebiyle sona erdiğinin kabulü, taraf menfaatiyle de uyuşmamaktadır. Zira her iki ihtimalde de sona erme alacaklı aleyhine sonuçlar doğurmakta ve alacaklının menfaatlerini zedelemektedir. Bilhassa borçluya teminat için temlikte, başka bir hukuki ilişkiden doğan borcunu ifa eden ve borcunu temin için alacağını temlik eden alacaklı, teminat amacı sona ermiş olmasına rağmen alacağına, sona erme sebebiyle kavuşmamaktadır⁴⁰⁹.

⁴⁰⁵ **Kocaman**, s. 1016; Alacağın borçluya temlikinin, temlik yoluyla yapılan bir ibra olduğu yönünde bkz.: **Arsebük**, s. 907.

⁴⁰⁶ **Akkanat Öztürk**, s. 5; **Kocaman**, s. 1016.

⁴⁰⁷ **Kocaman**, s. 1016.

⁴⁰⁸ **Kocaman**, s. 1018.

⁴⁰⁹ **Kocaman**, s. 1018.

Belirtmek gerekir ki yukarıda yapılan açıklamalar, bozucu şarta bağlı temlik için de geçerlidir. Zira alacağın, borçluya bozucu şarta bağlı bir şekilde temlik edilmesinde de işleminin amacını, temlik eden alacaklı açısından geciktirici şarta bağlı geri temlik teşkil etmektedir. Yine bozucu şarta bağlı temlikte de ekonomik olarak bir alacaklı söz konusudur ve bu alacaklı, alacağın kendisine geciktirici şarta bağlı geri temlik edileceğine ilişkin talep hakkı elde etmiş olan temlik edendir⁴¹⁰.

IV. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflaması ve Birleşmeye Rağmen Borcun Sona Ermediği Durumlar

Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinin ikinci fıkrasında, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması halinde borcun varlığını sürdüreceği hükmüne bağlanırken, aynı maddenin üçüncü fıkrasında taşınmaz rehnine ve kıymetli evraka ilişkin özel hükümlerin saklı olduğu ifade edilmiştir.

Türk Borçlar Kanunu m. 135/II'de düzenlenmiş olan birleşmeye bağlı sona erme etkisinin zayıflaması ve 135/III'te düzenlenmiş olan istisnalar, öğretide birtakım eleştirilere konu olmuştur. Bu eleştiriler bilhassa getirilen kısıtlama ve istisnaların fazlalığına yöneliktir⁴¹¹. Zira istisnaların fazla olması, birleşmeyi genel bir sona erme sebebi olmaktan çıkarmakta, ancak istisnai hallerde uygulanabilecek bir kural haline getirmektedir. Bu sebeple öğretide hükmün genel bir kural olarak uygulanmasının zorluğu dikkate alınarak, birleşme gerçekleştiği takdirde borcun tamamen sona ermesinden ziyade askıda olacağını kabul etmenin daha makul olduğu ifade edilmiştir⁴¹². Belirtmek gerekir ki bu eleştiri, birleşmenin şartlarına ilişkin olarak da getirilmiştir⁴¹³.

⁴¹⁰ **Kocaman**, s. 1016.

⁴¹¹ **Gonzenbach**, s. 693; **Guhl**, s. 308; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337.

⁴¹² **Gonzenbach**, s. 693.

⁴¹³ **Guhl**, s. 309.

Birleşmeye bağlı sona erme etkisinin zayıflamasıyla borcun varlığını sürdüreceğine dair bir düzenleme bulunması kanun yapma tekniği açısından eleştiriye konu olmuştur⁴¹⁴. Zira ilk olarak TBK m. 135/I'de alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesine sona erme etkisi tanınmış ancak bir sonraki fıkrada birleştirici olayın geçmişe etkili olarak ortadan kalkması halinde borcun varlığını sürdüreceği kabul edilerek bu etki zayıflatılmıştır⁴¹⁵. Kanun koyucu aynı hal için hem sona erme etkisi tanırken hem de tanıdığı etkiyi kendi eliyle zayıflatmıştır.

Öğretide TBK m. 135/III'te düzenlenmiş olan istisnalar değerlendirilirken, birleşmeye ilişkin hükmün istisnaları başlığına TBK m. 135/II hükmü de dâhil edilerek değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Ancak bu değerlendirme pek isabetli değildir. Zira TBK m. 135/II her ne kadar kanun koyucunun kendi öngördüğü sonucu sonrasında kendi eliyle zayıflattığı farklı bir hal olsa da borç sona ermektedir. Sonrasında birleştirici olayın ortadan kalkması ve böylece borcun yeniden canlanması bu durumun istisna kapsamında değerlendirilmesine sebep olmamalıdır. Zira borcun zayıflama etkisiyle sebebiyle sona ermemesi değil tekrar canlanması söz konusudur. Sona ermenin gerçekleşmesi sebebiyle çalışmamızda birleşmeye bağlı sona erme etkisinin zayıflaması ile birleşmeye rağmen borcun sona erdiği istisnai haller farklı başlıklar altında incelenmiştir.

⁴¹⁴ **Kocaman**,s. 1019.

⁴¹⁵ **Kocaman**, s. 1019

A. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflaması

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 135/II gereğince, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalması durumunda borç geçerli olarak varlığını sürdürür⁴¹⁶. Bir diğer ifade ile birleştirici olayın ortadan kalkması halinde, birleşmenin sonucu olan sona erme, geçmişe, bir diğer ifadeyle birleşme olayının gerçekleştiği tarihe kadar etkili olacak şekilde ortadan kalkar⁴¹⁷. Maddede borcun varlığını devam ettireceği hükme bağlanmıştır ve bundan borcun varlığını en başından beri, hiç sona ermemiş gibi devam ettirdiğini anlamak gerekmektedir. Ancak anılan hüküm, emredici bir hukuk kuralı niteliğinde olmadığından, tarafların, birleşme olayı vuku bulmadan önce, bir sözleşme ile alacağa ilişkin olarak hükmün uygulanmayacağını kararlaştırmaları mümkündür⁴¹⁸. Diğer bir ifade ile tarafların yeniden canlanma sonucunu, birleşme olayı gerçekleşmedikçe bertaraf etmeleri mümkündür. Ancak birleştirici olayın gerçekleşmesi halinde böyle bir imkân artık bulunmamaktadır.

Birleştirici olayın geçmişe etkili bir şekilde ortadan kalkmasına, mirasçının terekeyi reddetmesi (TMK m. 605 vd.), mirasçının, daha sonra ortaya çıkan bir vasiyetname ile mirasçılıktan çıkarılmış (TMK m. 510) olduğunun öğrenilmesi veya TBK m. 578'te sayılmış olan mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin var olduğunun sonradan ortaya çıkması halleri örnek olarak verilebilir⁴¹⁹. Yine, mirasçı atamasına temel

⁴¹⁶ **Aksu**, s. 259; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 164; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Kılıçoğlu**, s. 827; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Öz**, s. 1065.

⁴¹⁷ **Aksu**, s. 259; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 166; **Gümüş**, s. 43.

⁴¹⁸ **Gümüş**, s. 45.

⁴¹⁹ **Aksu**, s. 259; **Asebük**, s. 910; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 164; **Becker**, s. 842; **Berki**, Borçlar Hukuku, s. 358; **Birsen**, s. 540; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Eren/Dönmez**, s.

teşkil eden vasiyetnamenin iptali veya bozucu şarta bağlı olan işlemlerde bozucu şartın gerçekleşmesi de bu hallere örnektir⁴²⁰.

Her ne kadar TBK m. 135/II'de birleştirici olayın geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasının sonucu borcun yeniden canlanması olarak düzenlenmiş olsa da öğretide, birleştirici olayın ortadan kalkmasıyla, son bulmuş olan bir borcun yeniden canlanmaması gerektiğini savunan bir görüş mevcuttur⁴²¹. Yine, doğrudan borcun sona ermeyeceğini savunan görüşler⁴²² bulunurken, borcun sona ermediğini ancak sona ermiş gibi olduğunu kabul eden bir görüş de⁴²³ bulunmaktadır. Borcun sona ermeyeceğini kabul eden görüş uyarınca böyle bir durumda birleşmenin kesin olmasından bahsedilemez ve borcun da bu sebeple sona ermesi söz konusu olmaz⁴²⁴.

Öğretide bir diğer görüş⁴²⁵ ise borcun ilk etapta sona ereceğini ancak birleştirici olayın ortadan kalktığı ana kadar geçen sürede gerçekleştiren birleşme sonucunun “askıda” olduğunu savunmaktadır. Bu görüş uyarınca mühim olan askı durumunun, birleşmenin hukuki etkisinin doğup doğmamasına değil, devam edip etmemesine ilişkin oluşudur. Askı hali, birleşme olayının bağlanmış olduğu bozucu şartın gerçekleşmesiyle ortadan kalkar ve borç TBK m. 135/II gereğince kural olarak tüm sonuçlarıyla tekrar

2555; Feyzioğlu, s. 456; Hatemi/Gökyayla, s. 355; İnan, s. 526; Kılıçoğlu, s. 828; Tekinay/Akman/Burcuoğlu, s. 1337; Tunçomağ, s. 1201.

⁴²⁰ Atamutlu/Köroğlu, s. 165; Becker, s. 841; Eren, Borçlar Genel, s. 1438; İnan, s. 526.

⁴²¹ Kılıçoğlu, s. 827.

⁴²² Becker, s. 88; Saymen/Elbir, s. 868.

⁴²³ Gauch/Schmid/Schlupe, s. 204.

⁴²⁴ Saymen/Elbir, s. 867.

⁴²⁵ Aepli, s. 82; Gümüş, s. 46.

canlanır. Özetle, borcun canlanmasından anlaşılması gereken, birleştirici olayın gerçekleşmesiyle birlikte bir askı durumu ortaya çıkması ve birleşmeye sebep olan olayın ortadan kalmasıyla askı durumunun da sona ermesidir.

Birleşmeye etkisinin zayıflamasına ilişkin hükümde, birleşme sebebiyle borcun sona ermesine sebep olan olayın (birleştirici olayın) geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasının sonucu düzenlenmiştir. Düzenlenen hususun birleştirici olayın ortadan kalkması olması sebebiyle, alacaklı ve borçlu sıfatının bunun dışında herhangi bir hukuki sebep dolayısıyla ayrı düşmesi halinde bu hüküm uygulama alanı bulmaz⁴²⁶. Buna örnek olarak, alacaklı ve borçlunun evlenerek genel mal ortaklığı rejimini seçmeleriyle, ortaklık malları açısından borcun birleşmeyle sona ermesi verilebilir. Ancak tarafların boşanması, sona ermiş olan bu borcun tekrar canlanmasına sebep olmaz⁴²⁷.

Birleştirici olayın geçerli bir şekilde meydana çıkmadığı hallerde de alacaklı ve borçlu sıfatı birleşmediğinden dolayı TBK m. 135/II'de uygulama alanı bulmaz. Zira bu hükmün uygulanabilmesi için öncelikle geçerli bir birleşmenin varlığı ve geçerli bir birleşme için de birleşmenin şartlarının gerçekleşmiş olması gerekir⁴²⁸. Bu hususa, alacaklının, bozucu şarta bağlı ve sözlü bir şekilde, alacağını borçluya temlik etmesi örnek verilebilir. Temlikin bozucu şarta bağlı olması bir sorun teşkil etmemektedir zira belirtildiği üzere bozucu şarta bağlı borçlarda birleşmenin meydana gelmesi mümkündür. Ancak, alacağın temliki sözleşmesinin adi yazılı şekilde yapılmasının temlikin geçerlilik şartı olması sebebiyle bu şekle uyulmadan yapılan sözleşmeler hükümsüz olacağından

⁴²⁶ Aksu, s. 259; Arsebük, s. 911; Atamutlu/Köroğlu, s. 165; Beck, s. 305; Becker, s. 89; Gauch/Aepli, s. 80; Gümüş, s. 44.

⁴²⁷ Aksu, s. 259; Atamutlu/Köroğlu, s. 165; Gümüş, s. 44.

⁴²⁸ Aepli, s. 82; Atamutlu/Köroğlu, s. 165; Gümüş, s. 43.

birleşme de geçersiz olur⁴²⁹. Bozucu şartın gerçekleşmiş olması geçersizlik sonucunu ortadan kaldırmaz. Yine tek başına bir mirasçı için mirastan yoksunluk sebebinin (TMK m. 578) mevcut olması halinde, birleşme geçerli olmayacağından, alacaklı ve borçlu sıfatları hiç birleşmez ve böylece borcun canlanması da söz konusu olmaz⁴³⁰. Ancak mirasbırakanın, hayattayken mirasçıya dair mevcut olan mirastan yoksunluk sebebinin affetmesi halinde alacaklı ve borçlu sıfatları mirasın geçişiyle beraber tek mirasçı üzerinde birleşir ve borç da sona ermiş olur⁴³¹.

Son olarak, borcun muacceliyet tarihinin bu sürece denk gelmesi halinde muacceliyet tarihinin borcun tekrar canlandığı tarihe erteleneceği ifade edilmelidir⁴³². Muacceliyet tarihi birleşme tarihinden önce ise, bir diğer ifade ile borç birleşme sebebiyle sona ermeden önce muaccel olduysa zamanaşımı bu süre boyunca durur⁴³³. Bu süreçte, üçüncü kişiler lehine doğan haklara ilişkin olarak borcun yeniden canlandığı iddiası, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez⁴³⁴.

⁴²⁹ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 166; **Gümüş**, s. 45

⁴³⁰ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 166; **Gümüş**, s. 45.

⁴³¹ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 166.

⁴³² **Gauch/Aepli**, s. 82; **Gümüş**, s. 47.

⁴³³ **Aksu**, s. 260; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 166; **Gauch/Aepli**, s. 82; **Gümüş**, s. 47.

⁴³⁴ **Hatemi/Gökyayla**, s. 355.

2. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflaması Halinde Zamanaşımı Süresi

Zamanaşımı, alacaklının, alacağına ilişkin belirli bir süre zarfı boyunca hareketsiz kalması sebebiyle, borçlunun ifadan süresiz kaçınma hakkına sahip olmasıdır⁴³⁵. Borcun muaccel olmasıyla işlemeye başlayan zamanaşımı sürelerinin bazı hallerde durması veya kesilmesi söz konusu olabilir. Türk Borçlar Kanunu m. 135/II’de düzenlenmiş olan birleştirici olayın ortadan kalkmasıyla beraber borcun varlığını devam ettirmesi halinde de zamanaşımı süresinin durması söz konusu olur⁴³⁶.

Zamanaşımının durmasındaki maksat, zamanaşımının işlemesinin haksız sonuçlara yol açmasının önüne geçmektir⁴³⁷. Birleşmeye bağlı sona erme etkisinin zayıfladığı hallerde, borcun sona ermesinden yeniden canlanmasına kadar geçen sürede, zamanaşımı süresinin işlemesi haksız sonuçlar doğuracağından, durur⁴³⁸. Kanun hükmünde de belirtildiği üzere bu halde borç varlığını devam ettireceğinden, yeni bir zamanaşımı süresinin işlemesi söz konusu olmaz.

Zamanaşımının hangi hallerde duracağı TBK m. 153’te düzenlenmiştir. Her ne kadar birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması TBK m. 153 düzenlenmemiş olsa da, zamanaşımı süresinin durması, işin doğası gereği gerçekleşir⁴³⁹. Borca ilişkin zamanaşımı süresi, durmaya sebep olan olayın ortadan kalkmasından itibaren kaldığı

⁴³⁵ **Arat**, Ayşe. “Türk Borçlar Hukukunda Alacak Zamanaşımı” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 3-4(2004): 193-228. s. 194; **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s. 693; **Oğuzman/Öz**, s. 626.

⁴³⁶ **Aksu**, s. 260; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 167; **Gonzenbach**, s. 695; **Gümüş**, s. 167.

⁴³⁷ **Furrer/Muller-Chen/Çetiner**, s. 702; **Oğuzman/Öz**, s. 635.

⁴³⁸ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 167; **Gümüş**, s. 47.

⁴³⁹ **Gauch/Aepli**, s. 81; **Gümüş**, s. 47.

yerden işlemeye devam eder⁴⁴⁰. Böylece, borcun uykuda olduğu esnada geçen süre, zamanaşımının hesaplanmasında dikkate alınmaz⁴⁴¹.

B. Birleşmeye Rağmen Borcun Sona Ermediği Durumlar

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu'nun 135. maddesinin son fıkrasında birleşmeye rağmen borcun sona ermeyeceği durumlar düzenlenmiştir⁴⁴². Anılan hüküm uyarınca: “*Taşınmaz rehni ve kıymetli evraka ilişkin özel hükümler saklıdır.*” Hüküm, TBK m. 131'in aksine genel nitelikte değil, taşınmaz rehni ve kıymetli evrakta yalnızca alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin borcu sona erdirmeyeceğini düzenleyen özel nitelikte bir kuraldır⁴⁴³. Her ne kadar özel nitelikte bir kural olduğu ifade edilse de hüküm, TBK m. 131/III'te düzenlenmiş olan asıl borca bağlı hak ve borçların sona ermesinde, taşınmaz rehnine, kıymetli evraka ve konkordatoya ilişkin hükümlerin saklı tutulmasıyla ilgili kuralın tekrarı niteliğinde olması yönüyle eleştirilmiştir⁴⁴⁴.

⁴⁴⁰ Aksu, s. 260; Atamutlu/Köroğlu, s.167.

⁴⁴¹ Aksu, s. 260.

⁴⁴² Öğretide, hükmün son fıkrasında düzenlenen bu istisnaların ilk fıkrada yer alması gerektiği ifade edilmiştir. Zira bu istisnalar borcun sona ermesine ve bu bağlamda ilk fıkraya ilişkindir. Bu şekilde yapılacak olan bir düzenleme kanun sistematigi açısından daha isabetli olur. Bkz.: Aepli, s. 76.

⁴⁴³ Feyzioğlu, s. 457.

⁴⁴⁴ Aksu, s. 258; Arsebük, s. 911; Gauch/Aepli, s. 83; Öğretide Gümüş, TBK m. 131/I'de düzenlenmiş olan genel nitelikte bir istisna hükmünün varlığına rağmen yeniden böyle bir düzenleme yapılmasının gereksizliği ve anlamsızlığını vurgulamıştır. Zira ipotekli borç senedi ve irat senedi, borç sona erdiği için bu hükmün kapsamına

Söz konusu istisnai hükmün düzenlenmesindeki maksat, bahsi geçen alacakların tedavülünün kolaylaştırılmasıdır⁴⁴⁵. Gerek kıymetli evraklar gerekse ipotekli borç senedi ve irat senedi, dolanım yeteneğine sahip, kolayca el değiştirebilen senetlerdir. İstisnai hükümle birlikte senet, borçlusunun eline geçse dahi sona ermez, dolanım ve tekrar devredilebilirlik yeteneğini korumaya devam eder⁴⁴⁶.

Kıymetli evraka ve taşınmaz rehnine ilişkin istisnai nitelikte olan hükümde sona ermeme sonucu, öğretide borcun her iki tarafının da hala mevcut olmasıyla izah edilmiştir.⁴⁴⁷ Buna göre, kıymetli evrakın, ipotekli borç senedinin veya irat senedinin borçlusuna verilmesiyle her ne kadar borçlunun şahsında geçici bir birleşme gerçekleşse de borç, ekonomik açıdan alacaklı ve borçlu sıfatlarını içermeye devam edecektir. Burada alacaklı, senedin tekrar devredileceği kimsedir ve “gizli alacaklı” olarak nitelendirilmiştir. Senet devredilebilir niteliğini koruduğundan, belirli olmayan bir zamanda kimliği belirli olmayan bir kimseye senedi elinde bulunduran borçlu tarafından devredilebileceğinden, bu alacaklının varlığı gizli de olsa kabul edilmektedir⁴⁴⁸.

girmemekte, taşınmaz rehnine ilişkin hüküm de hâlihazırda TBK m. 131/I’de düzenlenmektedir. Bkz. **Gümüş**, s. 49.

⁴⁴⁵ **Gauch/Schluop/Schmid**, s. 203; **Tunçomağ**, s. 1200.

⁴⁴⁶ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Kocaman**, s. 1005.

⁴⁴⁷ **Kocaman**, s. 1005.

⁴⁴⁸ **Dörstling**, Theodor. “Sicherungsabtretung der Forderung an den Schuldner?” *Neue Juristische Wochenschrift*, (1954): 1429-1431. s. 1430. Dörstling, bu alacaklıyı “kapının dışında duran” bir kimseye benzetmiştir. Buna göre, her ne kadar senedin borçluya devriyle kapı kapanmış olsa da, devredilebilirlik niteliği varlığını koruduğu için, kapı açıldığı yani senet devredildiği takdirde, kapının arkasında duran ve kimliğini

Birleşmenin gerçekleşmesi, bu tür evraklar için geçici nitelikte bir hal olarak kabul edilmekte ve bu sebeple de birleşme gerçekleşse dahi borç sona ermemektedir⁴⁴⁹. Bu halde borç sona erme riski askıda kalır, bir ara safha söz konusu olur. Borcun sona ermemesi ve bir ara safhanın kabul edilmesinin sebebi, kıymetli evrakın senet borçlusuna devrinin, ibra maksadı taşınmamasıdır⁴⁵⁰. Bu ara safha, devir işlemiyle senet borçlusundan başka bir kimseye ait olana kadar devam eder⁴⁵¹. Alacağın askıda olduğu bu süre boyunca alacağa ilişkin teminatlar varlığını sürdürür⁴⁵².

2. Taşınmaz Rehni

Birleşmeye ilişkin istisnaların düzenlenmiş olduğu TBK m. 135/III hükmünde, taşınmaz rehnine ilişkin özel hükümlerin saklı olduğu kabul edilmiştir. TMK m. 850 ve devamında düzenlenmiş olan taşınmaz rehni, alacağı güvence altına alma amacıyla taşınmaz üzerinde kurulan ve alacaklıya, alacağının ödenmemesi halinde, rehnedilmiş olan eşyanın değerine başvurma hakkı veren bir rehin türüdür.⁴⁵³ Taşınmaz rehni ancak

bilmediğimiz alacaklıya senedin devri gerçekleşecek ve senet yeniden dolaşıma sokulmuş olacaktır.

⁴⁴⁹ **Feyzioğlu**, s. 458; **von Tuhr**, s. 664.

⁴⁵⁰ **Kocaman**, s. 1005.

⁴⁵¹ **Arsebük**, s. 911; **Feyzioğlu**, s. 458; **Kocaman**, s. 1005; **von Tuhr**, s. 664.

⁴⁵² **Arsebük**, s. 911; **Feyzioğlu**, s. 458; **von Tuhr**, s. 664.

⁴⁵³ **Akcaal**, Mehmet. Eşya Hukuku. Ankara, 2021, s. 665; **Kuntalp**, Erden. “Medeni Kanun Hükümleri Açısından İpotekli Borç Senedi.” Teori ve Uygulama Açısından İpotekli Borç Senetleri Sempozyumu, Ankara, 1984. s. 8.

İpotek⁴⁵⁴, ipotekli borç senedi⁴⁵⁵ ve irat senedi⁴⁵⁶ şeklinde kurulabilir. İpotek, kıymetli evraka bağlanmış bir rehin türü değilken, ipotekli borç senedi ve irat senedinde mevcut borç yenileme yoluyla sona ermekte ve rehnin tescil edilmesiyle beraber kıymetli evrak niteliğine sahip rehin senetleri söz olmaktadır⁴⁵⁷.

⁴⁵⁴ İpotek, mevcut veya doğması muhtemel gözüyle bakılan alacakların güvence altına alınması amacıyla kurulan taşınmaz rehnidir. İpotekte borçlunun kişisel sorumluluğu da devam edeceğinden, taşınmaz paraya çevrilir ve borç miktarı karşılanmazsa, borçlunun diğer malvarlığına başvurulabilir. **Antalya**, O. Gökhan. *Eşya Hukuku*. C. I. İstanbul, 2018. s. 91; **Erman**, Hasan. *Eşya Hukuku Dersleri*. İstanbul, 2017. s. 180; **Akçaal**, s. 665; **Kuntalp**, s. 6.

⁴⁵⁵ Hem güvence hem de taşınmazın değerini tedavül ettirme maksadı taşıyan ipotekli borç senedi, bir taşınmazın değerinin taşınmazdan bağımsızlaştırılıp kıymetli evraka bağlanmasıdır. Değerin taşınmazdan soyutlanmasıyla, taşınmaz elden çıkarılmaksızın, taşınmazın değerinin tedavülü sağlanmış olacaktır. İpotekli borç senedinde borçlu, ipotekte olduğu gibi hem taşınmazla hem de kişisel olarak sorumludur. Bu halde taşınmaz paraya çevrilir ve miktar karşılanmazsa borçlunun diğer malvarlığı değerlerine başvurulması mümkündür. **Akçaal**, s. 666; **Antalya**, Eşya Hukuku, s. 93; **Kuntalp**, s. 6.

⁴⁵⁶ İrat senedi, taşınmazın değerinin tedavül ettirilmesi amacıyla kurulan bir taşınmaz rehni türüdür. İrat senedinde borçlu yalnızca taşınmazla sınırlı aynı bir sorumluluğa sahiptir. İrat senedinde borçlunun kişisel bir sorumluluğu bulunmadığından, taşınmaz bedelinin alacağı karşılamaması durumunda kalan miktar için borçlunun diğer malvarlıklarına başvurulması mümkün değildir. **Akçaal**, s. 667; **Antalya**, Eşya Hukuku, s. 94; **Kuntalp**, s. 8.

⁴⁵⁷ **Nomer**, Haluk N. ve Mehmet Serkan **Ergüne**. *Eşya Hukuku*. İstanbul, 2019. s. 350.

Düzenlemede yer alan özel hükümler ifadesi ile hangi hükümlerin ifade edilmek istendiği öğretide tartışmalıdır. Bir görüş⁴⁵⁸, kanun koyucunun saklı tuttuğu hükümlerin taşınmaz rehni, ipotekli borç senedi ve irat senedine ilişkin olduğunu ifade etmektedir. Böylece ipotek üzerinde birleşme söz konusu olduğunda ipotek uyur, ipotekli borç senedi ve irad senedi ise askıdadır.

Türk Medeni Kanunu m. 918'de (OR 863) düzenlenmiş olan “*Alacaklı yoksa veya rehin hakkından feragat ederse borçlu, tapu kütüğündeki tescili terkin ettirip ettirmemekte serbesttir. Borçlu zilyetliğine geçmiş olan senedi yeniden tedavüle çıkarabilir.*” hükmü, taşınmaz rehnine ilişkin düzenlenmiş istisnalardan biri olarak

⁴⁵⁸ **Poroy**, Reha ve Ünal **Tekinalp**. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. İstanbul, 2018. s. 71; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 168; **Gonzenbach**, s. 695; Yargıtay ipotek söz konusu olduğunda borcun sona ermediğini, “uyuduğunu” ifade etmiştir. Bkz.: “*İpotek lehine tesis edilen alacaklı daha sonra taşınmazın maliki olursa alacaklı borçlu sıfatının birleşmesi halinde olduğu gibi ipotek sona ermez, bu durumda ipotek uyur. Diğer bir deyişle ipotek şeklen mevcut olup, hükümleri askıdadır. İpotek lehdarı malikin taşınmazı elden çıkarması halinde ipotek yeniden hüküm ifade etmeye başlayacaktır.*” Y. 23. HD., E. 2016/6724, K. 2017/478, T. 20.02.2017, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T.: 01.08.2022. “*Somut olayda ipotek alacaklısı olan dava dışı borçlunun, taşınmazı devralarak malik olduğu 19.09.2011 tarihinde, ipotek alacaklısı ile taşınmaz maliki sıfatları birleşmiş olup bu tarihten itibaren ipotek uyumaktadır. Davacı tarafça ipoteğin şeklen varolduğu bu dönemde, malik olan borçludan olan alacağı nedeniyle 27.02.2012 tarihinde taşınmaz üzerine haciz konulmuştur. Borçlunun, taşınmazı 17.05.2012 tarihinde üçüncü kişiye satıp devretmesi ile hükümleri askıda olan ipotek yeniden hüküm ifade etmeye başlamıştır.*” Y. 23. HD., E. 2016/6724, K. 2017/478, T. 20.02.2017. <https://www.lexpera.com.tr>, E.T.: 01.08.2022.

değerlendirilmektedir⁴⁵⁹. Anılan hüküm uyarınca, alacaklının olmaması veya rehin hakkından feragat etmesi halinde borçlunun, dilerse tescili tapu kütüğünden terkin ettirmesi dilerse de zilyetliğinde bulunan ipotekli borç senedini yahut irat senedini yeniden tedavüle sokması mümkündür. Buna göre, ipotekli borç senedi ve irat senedinde rehinle temin edilmiş bir alacağın, borçlu tarafından edinilmesi halinde dahi alacak sona ermez⁴⁶⁰. Böylece, rehin senedi hamili, edinmiş olduğu alacağı, üçüncü bir kişiye devredebilir ve o kişinin alacaklı sıfatını kazanmasını sağlayabilir⁴⁶¹. Belirtmek gerekir ki böyle bir hükmün düzenlenmesindeki amaç, kıymetli evrakta olduğu gibi, kredi sağlamanın kolaylaştırılmasıdır.

Ancak öğretilerde, TMK m. 918'in bu istisnalardan biri olarak kabul edilmesi eleştiriye konu olmuştur⁴⁶². Zira TBK m. 135/III'te alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesine rağmen borcun sona ermediği hallere atıf yapılmaktayken, TBK m. 918'de borç sona ermektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 918. maddesinde düzenlenen hükümde alacaklının olmaması, "*alacaklı yoksa*" ifadesinden, TMK m. 928 gereğince, ipotekli borç senedindeki veya irat senedindeki borcun tamamen ödenmesi halinde, senedin iptal edilmeksizin alacaklıdan talep edilmesi hali anlaşılmalıdır. Bu halde borç, ifa ile sona ermiş olur ancak taşınmaz üzerindeki rehin hakkı iptal edilmediği sürece varlığını korumaya devam eder. Bu sonuç, ifa dışındaki diğer sona erme sebepleri için de uygulama alanı bulacağından, birleşme sebebiyle borç sona ererken, taşınmaz rehni varlığını

⁴⁵⁹ **Beck**, s. 305; **Oğuzman/Öz**, s. 586; **Öz**, s. 1066. Öz, borçlunun irat senedine sahip olduğu halde borcun sona ermeyeceğine ve borçlunun senedi yeniden tedavüle çıkarabileceğine ilişkin olan TMK m. 918-919 hükümlerinin bu istisna kapsamına girdiğini ifade etmiştir.

⁴⁶⁰ **Beck**, s. 305; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **İnan**, s. 526.

⁴⁶¹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438.

⁴⁶² Bkz.: **Gümüş**, s. 48-49.

sürdürür. Bu sebeple TBK m. 918 hükmü, bu istisna kapsamında değerlendirilmez. Burada ayrıklık arz eden durum, TBK m. 131/I'de asıl borç ile borca bağlı haklar da kendiliğinden sona ereceği düzenlenmişken, borcun teminatı olan taşınmaz rehninin sona ermemesidir. Ancak bu istisnai durum TBK m. 131/III'te düzenlenmiş olduğundan, TBK m. 135/III'te ayrıca özel bir düzenleme yapılmış olması gereksiz görülmüştür.

Öğretide, TBK m. 131'de düzenlenmiş olan hususun TBK m. 135/III'te tekraren düzenlenmediğini savunan görüşler⁴⁶³ mevcuttur. Zira TBK m. 135/III'te düzenlenmiş olan ve saklı tutulan hükümler ipotekli borç senedi ve irat senedine ilişkindir. Buna göre, ipotekli borç senedi veya irat senedine borçlunun sahip olması durumunda borç istisna kapsamında kaldığından sona ermez ve borçlu bu senedi tekrardan tedavüle çıkarabilir.

Öğretide, saklı tutulan özel hükmün TMK m. 858'de düzenlenmiş olan taşınmaz rehnine ilişkin olduğunu savunan görüşler de mevcuttur⁴⁶⁴. Anılan hüküm gereğince taşınmaz rehninin sona ermesi için tescilin tapu sicilinden terkin edilmesi veya taşınmazın tamamen yok olması gerekmektedir. Bu durum TBK m. 135/I'de düzenlenmiş olan genel kurala uymamaktadır. Zira birleşme gerçekleşse dahi taşınmaz rehnine ilişkin kayıt tapu sicilinden terkin edilmedikçe taşınmaz rehni varlığını sürdürür ve bu halde taşınmaz rehni, şekli bir tescilden ibaret olur⁴⁶⁵. Her ne kadar terkine kadar rehlin devam etmesi söz konusu olsa da, bu rehne dayanarak taşınmazın paraya çevrilmesi, imkânsızlık sebebiyle talep edilemez⁴⁶⁶. Zira İcra İflas Kanunu'nun 149. maddesinde rehlinli

⁴⁶³ **Acar**, Kefalet, s. 374; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Oğuzman/Öz**, s. 586; **Öz**, s. 1066; **Kocaman**, s. 1005; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337; **Tunçomağ**, s. 1201.

⁴⁶⁴ **Feyzioğlu**, s. 458; **İnan**, s. 526; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337.

⁴⁶⁵ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 169; **Feyzioğlu**, s. 458; **İnan**, s. 526; **Saymen/Elbir**, s. 869; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337.

⁴⁶⁶ **Feyzioğlu**, s. 458.

taşınmazın paraya çevrilmesi için muaccel bir alacağın varlığı aranmaktadır. Yine bu görüş uyarınca, birleşme ile alacağın sona ermesi, taşınmazın malikine, TMK m. 883 uyarınca, tapu sicilindeki kaydın terkinini için gerekli muvafakati vermesini alacaklıdan talep etme hakkı sağlamaktadır⁴⁶⁷.

Son olarak belirtmek gerekir ki, ipotekli borç senedinin veya irat senedini nama yahut hamiline yazılı olarak düzenlenmesi mümkün olduğu gibi rehinli taşınmaz maliki lehine düzenlenmesi de mümkündür⁴⁶⁸. Bu husus TMK m. 914'te düzenlenmiştir. Taşınmaz maliki sıfatı ile ipotek borçlusunu sıfatlarının birleştiği bu halde, taşınmaz rehini varlığını sürdürmeye devam eder. Ancak bu, ipotekte mümkün değildir. Taşınmaz rehininin varlığını sürdürdüğü bir diğer hal ise TMK m. 844'te düzenlenmiştir⁴⁶⁹. Anılan hüküm uyarınca, başka bir kimsenin borcu için taşınmazını ipotek ettiren kimse borcu ödediği takdirde alacak, rehin hakkıyla birlikte o kişiye geçeceğinden, kişi kendi taşınmazı üzerinde rehin hakkı elde etmiş olur. Bu halde, tıpkı TMK m. 914'te olduğu gibi, rehin hakkı sona ermez ve şekli olarak varlığını sürdürmeye devam eder. Ancak böyle bir durumda rehin hakkının sona ermesi söz konusu olmasa da, rehin hakkından doğan yetkiler kullanılamaz ve hak askıda kalır.

3. Kıymetli Evrak

Türk Borçlar Kanunu m. 135/III'te düzenlenen ikinci istisna kıymetli evraka ilişkindir. Kıymetli evrak kavramı ile bono, poliçe ve bunlara eş değer nitelikte olan kıymetli evrak ifade edilmek istenmiştir. Kıymetli evraka ilişkin istisna hükmü ise TTK m. 681/III oluşturmaktadır. Anılan hüküm, “*Ciro, poliçeyi kabul etmiş olsun veya*

⁴⁶⁷ Feyzioğlu, s. 458.

⁴⁶⁸ Acar, Faruk. *Rehin Hukuku Dersleri*. İstanbul, 2017. s. 250; Gümüş, s. 49.

⁴⁶⁹ Acar, Rehin, s. 250-251.

olmasın muhataba, düzenleyene veya poliçeyle borç altına girmiş olanlardan herhangi birine yapılabilir. Bu kimseler poliçeyi yeniden ciro edebilirler.” şeklindedir.

Poliçenin senette ismi geçenlerden birine, örneğin muhataba, düzenleyene, lehtara veya cirantaya ciro edilmesi haline “*geriye ciro*” denir⁴⁷⁰. Geriye ciroda alacaklı ve borçlu sıfatları aynı kimse üzerinde birleşmekte ancak TBK m. 135/III’te tanınmış istisna gereğince borç sona ermemektedir. Her ne kadar hükmün istisnasının TTK m. 681/III olduğu kabul edilse de TTK m. 681/III’te düzenlenen her ihtimalde alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi söz konusu olmadığından, TBK m. 135/III’ün istisnasını mutlak bir şekilde oluşturduğunu söylemek mümkün değildir⁴⁷¹.

Hükümde ilk olarak, poliçeyi kabul etsin yahut etmesin muhataba ciro yapmanın mümkün olduğu düzenlenmiştir. Poliçeyi kabul eden muhataba yapılacak ciroda alacaklı ve borçlu sıfatları birleşse de, muhatabın poliçeyi kabul etmediği ihtimalde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesinden bahsedilemez⁴⁷². Poliçeyi kabul eden muhataba yapılan ciroda, muhatap kabul ile poliçenin asıl borçlusu haline gelir. Bu halde muhatap, bir kambiyo senedi ile mücerret bir borç ödeme yükümlülüğü altına girer. Muhatap, kendisine yapılacak ciro ile hamil olacağından ve hali hazırda poliçenin asıl borçlusu olduğundan, alacaklı ve borçlu sıfatı, borçlu muhatap üzerinde birleşmiş olur⁴⁷³. Zira muhatap hem poliçeyi kabul etmiş olduğundan asıl borçludur hem de ciro ile birlikte

⁴⁷⁰ **Öztan**, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara,2020. s. 107; **Pulaşlı**, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*. Ankara, 2018. s. 163.

⁴⁷¹ **Gümüş**, s. 49.

⁴⁷² **Gümüş**, s. 50; Ancak öğretilde, muhatap kabul etmiş olsun ya da olmasın fark etmeksizin, muhataba yapılan ciroda poliçedeki hakkın ortadan kalkmayacağını savunan görüşler vardır. Bkz. **Gauch/Schlupe/Schmid**, s. 203; **Pulaşlı**, s. 163.

⁴⁷³ **Poroy/Tekinalp**, s. 197; **Gümüş**, 50; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 99.

hamil olacağından, senetteki alacak hakkına sahip kimse, bir diğer ifade ile poliçe alacaklısıdır.

Poliçenin kabul edilmemesi söz konusu olduğunda birleşmenin gerçekleşmemesinin sebebi ise poliçeyi kabul etmeyen muhatabın, borçlu sıfatını haiz olmamasıdır⁴⁷⁴. Muhatabın poliçeyi kabul etmemesi halinde, poliçe hamilinin bu kimseye karşı herhangi bir talepte bulunması mümkün değildir. Böyle bir halde TBK m. 135/I anlamında bir birleşme gerçekleşmeyeceği için birleşmeye ilişkin hükmün istisnası da uygulama alanı bulmaz.

Müracaat borçluları arasında yer alan keşideci için de birleşmenin sonuçlarının gerçekleşmesi mümkündür⁴⁷⁵. Poliçenin keşideciye ciro edilmesi halinde senet, hiç tedavüle çıkmamış gibi olur⁴⁷⁶. Zira keşideci poliçeyi keşide ederek yasa gereği kendiliğinden kambiyo taahhüdü altına girmektedir. Bu halde keşideciye ciro yapılması, keşideci üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sonucunu doğurur. Ancak birleşme, TBK m. 135/III gereğince kıymetli evrakın sona ermesine sebebiyet vermez ve keşideci bu poliçeyi yeniden ciro edebilir.

Son olarak TTK m. 681/III hükmünde, poliçe ile borç altına girmiş olanlardan bahsedilmektedir. Poliçe ile borç altına girmiş olanlar; keşideci haricindeki müracaat

⁴⁷⁴ **Poroy/Tekinalp**, s. 180.

⁴⁷⁵ **Gümüş**, s. 50; **Poroy/Tekinalp**, s. 197; Aynı yönde bkz.: Y. 11. HD. E. 2020/6296, K. 2021/5337, T. 23.06.2021, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 10.08.2022.

⁴⁷⁶ **Poroy/Tekinalp**, s. 197; **Pulaşlı**, s. 163.

borçluları ile kabul eden muhataba aval verenler⁴⁷⁷, muhatap ve aval verenlerin yetkisiz yahut yetkisini aşan temsilcileri (TTK m. 678) şeklinde anlaşılmalıdır⁴⁷⁸.

Kanunda her ne kadar hamiline yazılı kıymetli evrak için TTK m. 681/III gibi bir hüküm bulunmasa da, aynı husus hamiline yazılı kıymetli evrak için de geçerlidir⁴⁷⁹. Bu sebeptendir ki hamiline yazılı bir kıymetli evrakın keşideciye teslim edilmesi halinde borcun sona ermeyeceğine ilişkin örnekler verilmektedir. Bu halde borç, zilyetliğine geri döneceğinden, alacaklı ve borçlu sıfatları birleşir ancak istisna hükmü uyarınca borç sona ermez, hakkın bir başkasına devri mümkün olur⁴⁸⁰. Devir, senedi elinde bulunduran kimsenin, yeniden ciro yapması veya kıymetli evrakı başkasına teslim etmesiyle gerçekleşir⁴⁸¹. Adı geçen bu senetler, borçlunun elinde kaldığı süre zarfı boyunca sona ermeyip askıda kalır⁴⁸².

⁴⁷⁷ “Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesi ile (TBK m.135) aval borcu sona ermezken, asıl borcu sona erdiren bu durum ferî nitelikteki kefaleti sona erdirir.” YİBBGK, E. 2017/4, K. 2018/5, T. 20.04.2018, Aynı yönde bkz.: Y. 12. HD., E. 2009/4470, K. 2009/12410, T. 09.06.2009. Erişim Adresi: www.lexpera.com.tr, E.T.: 01.08.2022.

⁴⁷⁸ **Gümüş**, s. 50.

⁴⁷⁹ **Kocaman**, s. 1005; **Pulaşlı**, s. 156. Ancak belirtmek gerekir ki, kabul yalnızca poliçede söz konusu olmaktadır. Bkz.: **Poroy/Tekinalp**, s. 179.

⁴⁸⁰ **Aksu**, s. 258; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Feyzioğlu**, s. 458; **Kocaman**, s. 1005; **Kılıçoğlu**, s. 827; **Oğuzman/Öz**, s. 586; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337.

⁴⁸¹ **Aksu**, s. 259; **Oğuzman/Öz**, s. 586.

⁴⁸² **Tunçomağ**, s. 1201; Öğretide borcun bu durumunu, “borcun donması ve kullanılamaz hale gelmesi” şeklinde de ifade edilmiştir. Kıymetli evrak, ciro edilme ve zilyetliğin geçirilmesi suretiyle tekrar tedavüle sokulacak ve böylece canlandırılacaktır. Bkz.:

Kıymetli evraka ilişkin özel hükümlerin saklı tutulmasından maksat, kıymetli evrakın dolaşıma tahsis edilmiş olmasıdır. Kıymetli evrak, hakka akıcılık kazandırmakta ve kredi sağlama işlemlerini kolaylaştırmaktadır⁴⁸³. Kıymetli evrakta belirlenen hakkın, senetten ayrı olarak ileri sürülmesi veya bir başkasına devri mümkün değildir. Zira kıymetli evrakta ifade edilen hak ile beyanın yazılı olduğu senet birbirine sıkı sıkıya bağlıdır⁴⁸⁴. Örneğin, poliçeyi kabul eden bir kimse, asıl borçlu sıfatıyla poliçeyi kazanmış olur. Bu kimsenin bir krediye ihtiyacı olması halinde anılan bu poliçeyi ciro yapmak suretiyle tedavüle çıkarabilir ve gerekli krediyi temin edebilir.

V. Birleşmenin Fer'i Haklar Üzerindeki Etkisi

Türk Borçlar Kanunu m. 131/I uyarınca: “*Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur.*” Anılan hüküm asıl borcu sona erdiren sebep açısından bir fark gözetmediği gibi fer'i hakkın niteliği açısından da bir fark gözetmemiştir. Hükümde yalnızca dar anlamda borca bağlı hakların sona ermesi düzenlenmektedir. Bu sebeple hüküm, borcun birleşme ile sona erdiği hallerde de uygulama alanı bulur. Belirtmek gerekir ki asıl borcun sona erdiği hallerde bu borca bağlı hak ve borçların da sona ermesi hukuk güvenliğinin sağlanması açısından önem arz etmektedir⁴⁸⁵.

Ülgen, Hüseyin, Mehmet **Helvacı**, Abuzer **Kendigelen** ve Arslan **Kaya**. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul, 2014. s. 158; **Poroy/Tekinalp**, s. 197.

⁴⁸³ **Arsebük**, s. 911; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1438; **Feyzioğlu**, s. 458; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 19; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen**, s. 18; **von Tuhr**, s. 664.

⁴⁸⁴ **Feyzioğlu**, s. 458; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 13; **Pulaşlı**, s. 30; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen**, s. 17.

⁴⁸⁵ **Aksu**, s. 211.

Fer'i haklar, asıl borca bağı olan ve asıl borcun etkisini genişleten veya asıl borcu güvence altına alan, asıl borç mevcut ve geçerli olduğu müddetçe mevcut ve geçerli olan, asıl borçtan ayrı bir öz varlığı olmayan haklardır⁴⁸⁶. Hükümde, bu haklar kapsamında rehin, kefalet ve ceza koşulu zikredilmiş olsa da bu sayma sınırlı sayı niteliğinde değildir.

TBK m. 131'in uygulanmasının şartları, asıl bir borcun bulunması, borca bağı bir fer'i hakkın bulunması ve asıl borcun sona ermiş olmasıdır. Düzenlenmiş olan genel kural uyarınca, şartları gerçekleştiği takdirde, birleşme sebebiyle borcun sona ermiş olması, borca bağı olan fer'i hakların da sona ermesine sebebiyet verir. Hükümde kısmi sona ermeye ilişkin bir düzenleme bulunmasa da, hüküm, kısmi sona erme halinde de uygulanma alanı bulur⁴⁸⁷.

Türk Borçlar Kanunu m. 131/III'te taşınmaz rehnine, kıymetli evraka ve konkordatoya ilişkin özel hükümlerin saklı olduğu hükme bağlanmıştır. Taşınmaz rehnine dair istisna, TMK m. 858'de düzenlenmiş olup, taşınmaz rehninin ancak tapu sicilinden terkinin veya taşınmazın tamamen telef olmasıyla sona ermesine ilişkindir⁴⁸⁸. Her ne kadar borç sona erse de, borca bağı olan taşınmaz rehni TBK m. 131/I'in aksine sona ermez, yalnızca kavramsal da olsa, tapu sicilinden terkin edilene kadar varlığını devam ettirir.

A. Birleşme Sebebiyle Sona Ermenin Fer'i Haklar Üzerindeki Etkisi

Alacaklı ve borçlu sıfatının taraflardan biri üzerinde birleşmesi halinde yalnızca borç değil, TBK m. 131/I'de düzenlenmiş olan genel kural gereğince borca bağı olan fer'i haklar da sona erer⁴⁸⁹.

⁴⁸⁶ Aksu, s. 215.

⁴⁸⁷ Aksu, s. 214.

⁴⁸⁸ Oğuzman/Öz, s. 571.

⁴⁸⁹ Beck, s. 305.

Fer'i nitelikteki bir hakkın, bağımsız bir hak niteliğini kazanması halinde, bu hakkın artık asıl borca bağlı olarak sona ermesi mümkün olmaz. Buna örnek olarak, alacaklının, borçludan olan alacağı üzerinde üçüncü bir kişi lehine intifa hakkı kurduğu takdirde, üçüncü kişinin bu alacağın faizi üzerinde, faiz alacağın getirisi olmasından dolayı, intifa hakkı sahibi olması verilebilir. Zira birleştirici bir olayın ve birleşmenin diğer şartlarının da gerçekleşmesi halinde alacaklı ve borçlu sıfatları borçlu üzerinde veya bir başka üçüncü kişi üzerinde birleşse de, üçüncü kişinin alacak üzerindeki intifa hakkı birleşmeden etkilenmez ve üçüncü kişiye bu hakka ilişkin olarak ödeme yapılmaya devam edilir⁴⁹⁰.

Belirtmek gerekir ki, asıl borcun sona ermesi fer'i hakların sona ermesine sebep olsa da borcun fer'isinde meydana gelecek olan bir birleşme asıl borcun sona ermesine sebep olmaz.⁴⁹¹ Kefil ile alacaklı sıfatının birleşmesinin yalnızca kefalete etki etmesi, asıl alacağın ise devam etmesi buna örnek oluşturur.

B. Birleşmeye Bağlı Sona Erme Etkisinin Zayıflamasının Fer'i Haklar Üzerindeki Etkisi

Türk Borçlar Kanunu m. 135/II gereğince, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalktığı ve bu sebeple borcun varlığını sürdürmeye devam ettiği hallerde, borca bağlı olan fer'i haklar da doğrudan tekrar canlanır, varlığını sürdürür⁴⁹². Ancak borcun fer'ilerinin, asıl borca bağlı olarak varlığını sürdürmesi yalnızca birleştirici olayın ortadan

⁴⁹⁰ **Atamutlu/Köroğlu**, s. 163.

⁴⁹¹ **Tunçomağ**, s. 1200.

⁴⁹² **Acar**, Kefalet, s. 474; **Aksu**, s. 259; **Arsebük**, s. 910; **Atamutlu/Köroğlu**, s. 167; **Beck**, s. 305; **Gonzenbach**, s. 695; **Gümüş**, s. 46; **Hatemi/Gökayla**, s. 306; **Oğuzman/Öz**, s. 585; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu**, s. 1337; **Tunçomağ**, s. 1201; **von Tuhr**, s. 663.

kalkmasından sonraki dönem için söz konusu olacağından, borcun sona ermesinden yeniden canlanmasına kadar geçen süre açısından herhangi bir hukuki sonucun doğması, örneğin akdi faizin veya temerrüt faizinin işlenmesi, söz konusu olmaz⁴⁹³.

Borca bağlı olan fer'i hakkın yeniden canlanması için bu hakka ilişkin koşulların hala geçerli ve bulunuyor olması gerekir. Bir diğer ifade ile söz konusu borca ilişkin teminatın koşullarını bu süreçte kaybetmemiş olması, birleşmeden önce başka bir sebeple sona ermemiş olması gerekmektedir⁴⁹⁴. Borçlunun bir alacağa ilişkin olarak taşınır üzerinde teminat amaçlı, teslimine bağlı bir rehin hakkı tesis etmesi buna örnek olarak verilebilir⁴⁹⁵. Birleşmenin gerçekleşmesiyle rehne konu olan taşınır borçlu veya malın sahibi üçüncü kişiye teslim edildiği takdirde, birleşme geçmişe etkili olarak sona erse de, taşınır üzerinde kurulmuş olan rehin hakkı yeniden canlanmaz. Zira rehne konu taşınır, borçluya yahut malın sahibi üçüncü kişiye birleşme anında teslim edilmiş ve böylece rehin hakkı TMK m. 943/I uyarınca, alacaklının taşınır üzerindeki zilyetliğinin ortadan kalkması sebebiyle sona ermiştir. Rehnin yeniden canlanması için rehne konu taşınmazın alacaklıya tekrar teslimi, bir diğer ifade ile rehnin tekrar kurulması gerekmektedir⁴⁹⁶.

Her ne kadar borcun yeniden canlanması durumunda borca bağlı fer'i hakların da canlanacağından bahsedilse de, öğretilde, borç için verilmiş teminatın canlanmasına

⁴⁹³ Aksu, s. 260; Gümüş, s. 47.

⁴⁹⁴ Aksu, s. 259; Arsebük, s. 910; Gauch/Aepli, s. 80; Gümüş, s. 46; Oser/Schönenberger, s. 842; Tunçomağ, s. 1201.

⁴⁹⁵ Aksu, s. 259; Arsebük, s. 910; Atamutlu/Köroğlu, s. 167; Becker, s. 842; Gümüş, s. 46; Tunçomağ, s. 1201; von Tuhr, s. 663.

⁴⁹⁶ Atamutlu/Köroğlu, s. 167; Gauch/Aepli, s. 80; Oser/Schönenberger, s. 842, Öz, s. 1065.

ilişkin farklı görüşler vardır. Bir görüş⁴⁹⁷ verilen teminatın birleştirici olayın ortadan kalkmasıyla asıl borçla beraber canlanacağını ifade ederken; bir diğer görüş⁴⁹⁸ birleşmeyi ortadan kaldıran olayın niteliğinin teminatın canlanıp canlanmaması noktasında önem taşıdığını ifade etmektedir. Birleşmeyi ortadan kaldıran olayın niteliğini önemseyen görüşe göre örneğin bozucu şarta bağlı olarak borçluya yapılmış bir alacağın temlik sözleşmesinde, bozucu şartın gerçekleşmesiyle verilen teminatlar ve bu bağlamda kefalet varlığını sürdürmeye devam etmez. Bunun sebebi, birleşmeyi ortadan kaldıran olayın, bozucu şartın gerçekleşmesi olmasıdır. Zira bozucu şart kural olarak ileriye etkili sonuçlar doğurmaktadır.

Birleşmeye ilişkin TBK m. 135/II hükmünün emredici nitelik taşımaması sebebiyle tarafların birleştirici olay gerçekleşmeden önce asıl alacağa ilişkin borcun yeniden canlanması sonucunu bertaraf edebilmesinin mümkün olduğundan yukarıda bahsedilmişti. Asıl alacak için mümkün olan bu ortadan kaldırma, fer'i haklar için de mümkündür. Bu kapsamda taraflar birleştirici olay gerçekleşmeden önce aralarında anlaşarak yeniden canlanma sonucunun fer'i haklar bakımından uygulanmayacağını kararlaştırabilir⁴⁹⁹.

VI. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesinde İspat

İspat, taraflarca iddia edilen bir hususun, dayanmış olduğu hukuk kuralına ilişkin şartlarının somut olarak gerçekleştiğine ve doğru olduğuna dair yargılama esnasında hâkimde bu yönde bir kanaat uyandırmaktır⁵⁰⁰. Hukuk kuralının uygulanması ancak ilgili

⁴⁹⁷ **Gümüş**, s. 46.

⁴⁹⁸ **Oser/Schönenberger**, s. 842.

⁴⁹⁹ **Gümüş**, s. 45.

⁵⁰⁰ **Pekcanitez**, Hakan, Oğuz **Atalay** ve Muhammet **Özekes**. *Medeni Usul Hukuku*. İstanbul, 2017. s. 312; **Tanrıver**, Süha. *Medeni Usul Hukuku*. C. I. Ankara, 2016. s. 777.

kuralın koşul vakıalarının gerçekleştiğinin ispatıyla mümkün olur. Bu sebeple ispat, yargılama esnasında kuralın somut vakıaya uygulaması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca, taraflardan her biri, kanunda aksi yönde bir hüküm bulunmadığı müddetçe, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispat etmekle yükümlüdür. Ancak Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan bu hüküm, ispat yükünün tespitinde tek başına yeterli olmayacağından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 190. maddesine değinmek gerekir. Anılan hüküm şu şekildedir: "*İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir.*" TMK m. 6'da düzenlenmiş olan genel kural uyarınca birleşmenin varlığını ve bu sebeple, borcun sona erdiğini iddia eden taraf, iddiasını ispat etmekle yükümlüdür⁵⁰¹.

Birleşme, bir itiraz niteliği taşımaktadır⁵⁰². Zira itiraz, bir hakkın varlığını veya devamını engelleyen, hakkı ortadan kaldıran veya tehlikeye düşüren olayların ileri sürülmesidir⁵⁰³. Birleşme sebebiyle borcun sona ermesi halinde, borçlunun, artık herhangi bir alacak hakkı bulunmadığı yönündeki savunmaları, hakkın sona ermesine ilişkin itirazlar kapsamında değerlendirilir. Birleşmenin itiraz niteliği taşıyor olması, itirazın hâkim tarafından re'sen dikkate alınması ve yalnızca hak sahibi değil menfaat sahibi olan herkes tarafından ileri sürülebilmesi noktalarında önem taşır. İtiraz söz konusu olduğu için, hâkim, itiraza konu olay ileri sürülmemiş olsa dahi, bunu dosya içeriğinden, ileri sürülen olaylardan veya cevap dilekçesinden tespit ettiği takdirde re'sen dikkate alır⁵⁰⁴.

⁵⁰¹ **Gümüş**, s. 42.

⁵⁰² **Gümüş**, s. 42.

⁵⁰³ **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 93; **Eren**, Borçlar Genel, s. 77.

⁵⁰⁴ **Eren**, Borçlar Genel, s. 78; **Gauch/Aepli**, s. 79; **Gonzenbach**, s. 696; **Gümüş**, s. 43.

Ancak taraflardan birinin birleşme olayını öne sürmesi halinde, taraf, bunu ispat etmekle yükümlü olur⁵⁰⁵. Yine, birleşmenin itiraz niteliği taşıması, def'inin aksine, menfaati olan herkes tarafından ileri sürülmesini mümkün kılmaktadır.

Davaya konu olan alacağın birleşme sebebiyle sona ermesi halinde, davanın konusuz kalmasından söz edilir⁵⁰⁶. Davanın konusuz kalması halinde ne şekilde hüküm kurulacağına ilişkin HMK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde, mahkemenin yargılamaya devam etmesine ve bir hüküm kurmasına gerek olmayacağından, mahkeme bir karar vermez, yalnızca davanın konusuz kaldığını ve dolayısıyla karar verilmediğine yer olmadığını belirterek davaya son verir. Ancak mahkeme davaya son vermeden önce, yargılamaya devam edildiği takdirde kimin aleyhine karar verileceğini tespit edip, o kişiyi yargılama giderlerine mahkûm etmelidir⁵⁰⁷.

⁵⁰⁵ **Eren**, Borçlar Genel, s. 78.

⁵⁰⁶ **Gonzenbach**, s. 696; **Gümüş**, s. 43.

⁵⁰⁷ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 428; **Tanrıver**, s. 1036.

SONUÇ

Dar anlamda borç, yalnızca tek bir edim yükümlülüğünü içeren, alacaklı ve borçlu arasındaki hukuki bağıdır. Dar anlamda borcu sona erdiren genel sebepler Türk Borçlar Kanunu'nun üçüncü bölümünde “*Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı*” başlığı altında düzenlenmiştir. Birleşme de TBK m. 135’de düzenlenmiş olan ve borcu sona erdiren sebeplerden biridir. Birleşme, “*hiç kimse kendisinin borçlusu veya alacaklısı olamaz*” varsayımına dayandırılarak temellendirilmiştir.

Birleşme hem Roma hukukunda hem de İslam hukukunda düzenlenmiştir. Roma hukukunda genel bir hüküm olarak yer alan birleşme İslam hukukunda özel hükümler şeklinde düzenlenmiştir. Her iki hukuk sisteminde de birleştirici olayın geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Sona eren borcun yeniden canlanacağı kabul görmemiştir. Bu husus İslam hukukunda “*Sakit olan şey avdet etmez*” ilkesi ile açıklanmıştır.

Birleşme, 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda da yer alan bir sona erme sebebidir. Ancak hükmün kenar başlığı 6098 sayılı kanundan farklı olarak “*Alacaklı ve Borçlu Sifatının Birleşmesi*” dir. Açıklık sağlaması açısından değerlendirildiğinde 818 sayılı kanunda yer verilen ifadenin daha isabetli olduğu görülmektedir. Eski Borçlar Kanunu’nda üçüncü kişilerin alacak üzerinde önceden mevcut olan haklarının akıbetine ilişkin bir hüküm düzenlenmemiştir. Mevaz İsviçre Borçlar Kanununda da bu yönde bir hüküm bulunmamaktadır. Bu husus, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenerek kazanılmış hakkın kaybının önlenmesi amaçlanmıştır. Alman hukukunda, Türk-İsviçre hukuk sistemlerinin aksine birleşmeye dair genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Birleşmeye ilişkin hükümler gerektiği yerlerde özel olarak düzenlenmiştir.

Birleşme kavramı (*Confusio*) birden çok anlamı haizdir. Kavramın Roma hukukunda iki farklı sıvının veya metalin erilmek suretiyle birbirinden ayrılamayacak

şekilde karışmasını ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Birleşme kavramının TBK m. 135 anlamında kullanılması ise mecazi bir kullanımdır. Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesinde, şeylerin ayrılmayacak şekilde karışması gibi sıfatların birbirine karışması söz konusudur.

Birleşmeyi gerçek birleşme ve gerçek olmayan birleşme şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutmak mümkündür. Gerçek birleşme, borcun taraflarını meydana getiren alacaklı ve borçlu sıfatlarının taraflardan biri üzerinde toplanmasıdır ve borçların birleşmesi ve aynı hakların birleşmesi olarak iki farklı başlık altında incelenir. Borçların birleşmesi, belirtildiği üzere borca ilişkin alacak hakkı ile edim yükümlülüğünün aynı kimse üzerinde bir araya gelmesiyle aynı hakların birleşmesi bir eşya üzerinde bir kimsenin hem mülkiyet hakkına hem de sınırlı aynı hakka sahip olmasıdır. Gerçek olmayan birleşmede ise gerçek birleşmede olduğu gibi borca ilişkin yükümlülüğün ortadan kalkması söz konusu değildir. Gerçek olmayan birleşmede yalnızca hukuki ilişkinin taraflarında yer alan sùjelerin sayısı azalmaktadır.

Türk Borçlar Kanunu m. 135'in uygulama alanı borca ve kıyasen borç ilişkisine ilişkindir. Bu sebeple aynı haklarda bir birleşme meydana gelmesi TBK m. 135'in uygulanmasına sebebiyet vermez. Zira hüküm, aynı haklarda uygulama alanı bulmaz. Her ne kadar öğretilerde, aynı haklar söz konusu olduğunda hükmün uygulama alanı bulacağını veya hükmün tedbirli bir şekilde uygulanabileceğini ifade eden görüşler bulunsa da hüküm, aynı haklar söz konusu olduğunda uygulama alanı bulmamaktadır.

Birleşme, borcu tarafların iradelerine gerek olmaksızın, kural olarak kesin bir şekilde ve alacaklıyı tatmin ederek borcu sona erdiren bir sebeptir. Taraflar, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde birleştirici olay meydana gelmeden önce borcun, birleşme meydana gelse dahi ortadan kalkmayacağını kararlaştırabilseler de birleştirici olay meydana geldiği takdirde artık sona erme sonucunun ortadan kaldırılmasını kararlaştıramazlar. Yine tarafların, birleştirici olay meydana gelmeden önce borcun

canlanmasına ilişkin TBK m. 135/II hükmünün de uygulama alanı bulmayacağını kararlaştırmaları mümkündür.

Birleşmenin şartları; geçerli bir borcun bulunması ve borcun özdeşliği, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide bir araya toplanması, birleşmenin borcun doğumundan sonra gerçekleşen birleştirici bir olaya dayanması ve alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleşmesidir. Birleşmenin kesin ve devamlı olmasını ise birleşmenin şartları altında saymak isabetli değildir. Zira her ne kadar birleştirici olayın geçmişe etkili bir şekilde ortadan kalkmasıyla borç yeniden canlansa da bu durum borcun öncesinde sona erdiği gerçeğini değiştirmemektedir.

Birleşme ile borç sona erer. Bu husus TBK m. 135/I'de düzenlenmiştir. Bu noktada İsviçre Borçlar Kanunu'nda olduğu gibi sona ermeye ilişkin bir varsayımın kabulü gereksizdir. Borcun birleşme neticesinde kısmi olarak da sona ermesi mümkündür. TBK m. 131 uyarınca, asıl borca bağlı fer'i haklar ve asıl borç için verilmiş olan teminatlar da sona erer. Ancak birleşme, üçüncü kişilerin sona eren alacak üzerinde mevcut olan haklarına etki etmez. Bu halde nispi bir etkisizlik söz konusudur.

Bölünebilir bir edim söz konusuysa diğer müteselsil borçlular, üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatı birleşmiş olan müteselsil borçluya iç ilişkide düşen borç miktarınca borçtan kurtulacaklardır. Ancak bölünmez bir edim söz konusu olduğunda, birleşmeye rağmen söz konusu edimin varlığının devam edeceğini kabul etmek gerekir. Böylece borcunu, sıfatların üzerinde birleşmiş olduğu alacaklıya ifa eden müteselsil borçlu, iç ilişkideki payı oranında ve fakat bölünmez edimin değerine göre nakdi bir taleple alacaklı sıfatına sahip borçluya rücu eder.

Malik işletenin aynı kişi olduğu iki araç ve araçlardan birinin zorunlu mali sorumluluk sigortasına dayanarak zararını gidermek istediği hallerde Yargıtay işleten bakımından alacaklı ve borçlu sıfatının birleştiğini kabul etmektedir. Bu noktada Yargıtay uygulaması isabetli değildir. Yine gerek kasko sigortacısının gerekse trafik sigortacısının

farklı tüzel kişilikler olduğu göz önüne alındığında birleşmenin yalnızca biçimsel bir varlıktan öteye gidemeyeceği de ortadadır. Bu halde birleşmenin kabulü trafik sigortacısının haksız bir kazanç elde etmesine sebebiyet vermektedir. Aynı sigorta şirketine hem kasko hem de trafik sigortalı araçların kazaya karışması halinde ise birleşme kendiliğinden meydana gelen bir sonuç olduğundan zarara uğrayan kazadan önceki durumuna dönemeyecektir. Bu halde bir ibra maksadı olmamasına rağmen bu sonucun meydana gelmesi menfaatler dengesine aykırı bir durumdur.

Alacağın teminaten borçluya temlikli mümkündür. Taşınmaz rehnine ve kıymetli evraka ilişkin istisnada olduğu gibi bu durumda da işlem amacı gözetilmelidir. Buna göre işlemin amacı borçluya teminat sağlamak olduğundan alacağın, teminat için devredildiği süre boyunca birleşme gerçekleşse dahi sona ermemesi gerekmektedir.

Birleştirici olayın ortadan kalkması halinde, birleşmenin sonucu olan sona erme, geçmişe etkili olacak şekilde ortadan kalkar. Hüküm, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmenin geçmişe etkili şekilde ortadan kalkması dışında herhangi bir hukuki sebep dolayısıyla ayrı düşmesi halinde uygulama alanı bulmaz. Birleşmeye bağlı sona erme etkisinin zayıfladığı hallerde, borcun sona ermesinden yeniden canlanmasına kadar geçen sürede zamanaşımı süresi durmaktadır.

Türk Borçlar Kanunu m.135'in son fıkrasında kıymetli evraka ve taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin saklı olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu istisna hükümler ilk fıkraya ilişkin olduğundan maddenin ilk fıkrasında düzenlenmeleri daha isabetlidir. Taşınmaz rehnine ilişkin istisna ipotekli borç senedi ve irat senedine ilişkindir. Zira ipoteye ilişkin hüküm hali hazırda TBK m. 131'de düzenlenmiş bulunmaktadır. Kıymetli evraka ilişkin istisna hükmü ise TTK m. 681/III oluşturmaktadır. Ancak TTK m. 681/III'te düzenlenen her durumun istisna kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır. Zira poliçeyi kabul etmeyen bir muhataba yapılan ciroda muhatap poliçeyi kabul

etmediğinden borçlu konumunda olmaz ve böylece alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi meydana gelmez.

Alacaklı ve borçlu sıfatının taraflardan biri üzerinde birleşmesi halinde yalnızca borç değil, TBK m. 131/I'de düzenlenmiş olan genel kural gereğince borca bağlı olan fer'i haklar da sona erecektir. Bu durum TBK m. 135/II uyarınca borcun yeniden canlanması için de geçerlidir. Ancak bu noktada fer'i hakkın yeniden canlanması için bu hakka ilişkin koşulların hala geçerli ve bulunuyor olması gerekir.

Birleşme, bir itiraz niteliği taşımaktadır. Bu sebeple, birleşme hâkim tarafından re'sen dikkate alınır ve yalnızca hak sahibi değil menfaat sahibi olan herkes tarafından ileri sürülebilir.

Bahsi geçen tüm sebepler dikkate alındığında, birleşmenin genel bir sona erme sebebi olarak düzenlenmesinden ziyade gerektiği yerlerde özel hükümler şeklinde düzenlenmesi daha isabetli görünmektedir. İlk olarak, birleşmenin genel bir sona erme sebebi olarak düzenlenmesi, uygulama alanına giren her somut olaya uygulanacağı anlamına gelmektedir. Ancak bu durum, tıpkı alacağın teminaten temlik ve sigorta tazminatı davalarında olduğu gibi, menfaatler dengesine aykırı sonuçların meydana gelmesine sebep olabilir. Bunun dışında birleşmenin etkisi de tartışmaya konu olmuştur. Her ne kadar madde metninde açıkça borcun sona ereceği ifade edilmiş olsa da öğretide birleşmenin bir sona erme sebebi olmasından ziyade borca ilişkin bir imkânsızlık hali veya borcun eksik borca dönüşme sebebi olduğu ifade edilmiştir. Son olarak, birleşmeye dair hüküm kanun yapma tekniği açısından da eleştirilere maruz kalmıştır. Zira kanun koyucu ilk paragrafta birleşmenin sona erme etkisinden bahsetmekte, ikinci paragrafta bu sonucun zayıfladığı hallere değinmekte, üçüncü paragrafta ise birleşmenin istisnalarından bahsetmektedir. Hüküm bir bütün olarak değerlendirildiğinde, uygulama imkanının oldukça kısıtlı olduğu aşıkardır. Sona erme etkisinin zayıflaması, birleşmenin istisnaları ve birleşmenin şartları, birleşmeyi genel olarak uygulanması mümkün olmayan bir

hüküm haline getirmiştir. Hükümün, kanunda yalnızca estetik gayelerle düzenlendiği ve herhangi bir normatif içeriğe haiz olmaması yönüyle de eleştiriye maruz kalmıştır. Bu değerlendirmeler göz önüne alındığında, Alman hukuku ve İslam hukuku örneklerinde olduğu gibi gerektiği yerlerde özel hükümler şeklinde düzenlenmesi daha isabetli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk.** *Rehin Hukuku Dersleri.* İstanbul, 2017.
(Kısaltılmışı: Acar, Rehin)
- ACAR, Özlem.** *Türk Borçlar Hukukunda Müteselsil Kefalet Sözleşmesi.* İstanbul, 2015. (Kısaltılmışı: Acar, Kefalet)
- ACHILLES, Albrecht, Albert GEBHARD ve Peter SPAHN.** *Protokolle Der Kommission Für Die Zweite Lesung Des Entwurfs Des Bürgerlichen Gesetzbuch: Sachenrecht.* Bd. III, Berlin, 1899.
- AEPLİ, Viktor.** *Das Erlöschen Der Obligationen, Art. 114-126 Orkommentar Zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar Zur 1. Und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR).* Zürich, 1991.
- AKÇAAL, Mehmet.** *Eşya Hukuku.* Ankara, 2021.
- AKGÜNDÜZ, Ahmed.** *İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı Özel Hukuku - II (Miras-Borçlar-Eşya-Ticaret Ve Devletler Hususi Hukuku).* C. III, İstanbul, 2012.
- AKKANAT ÖZTÜRK, Elif Beyza.** “Alacağın Teminaten Devri.” *İstanbul Hukuk Mecmuası.* 79, 1(2021): 1-26.
- AKİPEK, Jale,** *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku.* Birinci Cilt, İstanbul, 2021.
(Kısaltılmışı: Akipek/Akıntürk/Ateş: Kişiler Hukuku)

Eşya Hukuku. Ankara, 2018. (Kısaltılmışı: Akipek/Akıntürk/Ateş, Eşya Hukuku)

AKSU, Mustafa.

“Asıl Borca Bağlı Hak Ve Borçların Sona Ermesi - İbra - Yenileme - Birleşme.” *Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan*, Editör Herdem BELEN ve İsmail ALTAY, 206-260. İstanbul, 2014.

ANKUM, Hans.

“Consequences of a Pledge Extinguished by Merger in Classical Roman Law” *Fundamina: A Journal of Legal History* 2005, 1 (2005): 1-18.

ANTALYA, O. Gökhan.

Miras Hukuku İstanbul, 2021. (Kısaltılmışı: Antalya, Miras Hukuku)

Eşya Hukuku. C. I, İstanbul, 2018. (Kısaltılmışı: Antalya, Eşya Hukuku)

Marmara Hukuk Yorumu - Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Editör O. Gökhan ANTALYA. C. V/1,1, Ankara, 2019. (Kısaltılmışı: Antalya, Borçlar Hukuku)

ARAL, Fahrettin.

Türk Borçlar Hukukunda Takas. Ankara, 2010. (Kısaltılmışı: Aral, Takas)

“Topyekün Temlik” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 42 (1992): 93 - 140. (Kısaltılmışı: Aral, Temlik)

ARAT, Ayşe.

“Türk Borçlar Hukukunda Alacak Zamanaşımı” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 3-4(2004): 193-228.

- ARSEBÜK**, Esat. *Borçlar Hukuku*. C. 2, İstanbul, 1943.
- ATAAY**, Aytekin. *Borçlar Hukukunun Genel Teorisi*. C. 1, İstanbul, 1986.
- ATAMUTLU**, İsmail
ve Emre **KÖROĞLU**. “Türk Borçlar Hukukunda Alacaklı ve Borçlu Sifatının Birleşmesi Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (TBK m.135).” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, 1 (2018): 149-181.
- AYAN**, Mehmet. *Miras Hukuku*. Ankara, 2020.
- AYBAKAN**, Bilal. “İslam Hukukunda Borçların İfası”. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1996.
- AYHAN**, Rıza, Hayrettin **ÇAĞLAR** ve Mehmet **ÖZDAMAR**. *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*. Ankara, 2019.
- AYİTER**, Nuşin ve Ahmet M. **KILIÇOĞLU**. *Miras Hukuku*. Ankara, 1989.
- AYRANCI**, Hasan. *Sözleşmenin Yüklenilmesi (Devri)*. Ankara, 2003. (Kısaltılmışı: Ayrancı, Sözleşmenin Devri)
- “Şekil Şartlarına Uyulmadan Yapılan Kefalet Sözleşmesinde İfanın Sonuçları.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53, 2(2004): 95-120. (Kısaltılmışı: Ayrancı, Kefalet)
- AZZAM**, Hamed Fahri. “Bir Akidde Akidlerin Birleşmesinin Hükmü “Çağdaş Uygulamalara Temel Bir Yaklaşım”.” *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2015): 299-328.

- BECK, Emil.** *Das Neue Burgschaftsrecht Kommentar.* Zurich, 1942.
- BECKER, Hermann.** *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hukimler.* eviren Saim ÖZKÖK. C. VI., Ankara, 1972.
- BERKİ, Şakir.** *Borçlar Hukuku "Umumi Hukimler".* Ankara, 1962. (Kısaltılmışı: Berki, Borçlar Hukuku)
- *"Borçların Sukutu." Ankara Üniversitesi Hukuk Fakltesi Dergisi* 12, 1-2(1955): 216-267. (Kısaltılmışı: Berki, Borçların Sukutu)
- *Roma Hukuku.* Ankara, 1949. (Kısaltılmışı: Berki, Roma Hukuku)
- BİLGİLİ, Fatih ve Ertan** *Şirketler Hukuku Dersleri.* Ankara, 2012.
- DEMİRKAPI.**
- BİRSEN, Kemaleddin.** *Borçlar Hukuku Dersleri Borçların Genel Hukimleri.* İstanbul, 1967.
- BİRSİN, Mehmet.** *İslam EŞya ve Borçlar Hukuku.* İstanbul, 2019.
- BUCHER, Eugen.** *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil Ohne Deliktsrecht.* Zurich, 1979.
- BUCKLAND,** *Text-Book of Roman Law from Augustus to Justinian.* Cambridge England, 1921.
- William Warwick.
- von BÜREN, Bruno.** *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil.* Zurich, 1964.
- ÇINAR, Ömer.** *Trk Borçlar Kanununa Göre Kefilin Sorumluluğunun Sona Ermesi.* İstanbul, 2013.

- ÇİĞDEM, Recep.** *Mukayeseli Hukuk (İslam-Türk Borçlar Hukuku).* İstanbul, 2016.
- ÇOLAK, Abdullah.** *İslam Borçlar Hukuku.* İstanbul, 2020.
- DAYINLARLI, Kemal.** *Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki.* Ankara, 2010.
- DOĞAN, Vahit.** *Teminat Mektupları.* Ankara, 2015.
- DÖRSTLİNG, Theodor.** "Sicherungsabtretung der Forderung an den Schuldner?" *Neue Juristische Wochenschrift,* (1954): 1429-1431.
- DURAL, Mustafa ve Tufan ÖĞÜZ.** *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku.* İstanbul, 2021.
- DURAL, Mustafa, Tufan ÖĞÜZ ve Mustafa Alper GÜMÜŞ.** *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku.* İstanbul, 2021
- DURAL, Mustafa ve M. Turgut ÖZ.** *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku.* İstanbul, 2021.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra.** *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk.* İstanbul, 2017.
- ERCOŞKUN ŞENOL, Hatice Kübra.** *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık.* İstanbul, 2016.
- ERDOĞAN, İhsan.** *Borçlar Hukuku Genel Hükümler.* Ankara, 2017. (Kısaltılmışı: Erdoğan Borçlar Genel)
- ERDOĞAN, Suat.** *İslam Borçlar Hukuku.* Ankara, 2020. (Kısaltılmışı: Erdoğan, İslam Borçlar)
- ERDOĞMUŞ, Belgin.** *Roma Borçlar Hukuku Dersleri.* İstanbul, 2011.
- EREN, Fikret.** *Borçlar Hukuku Genel Hükümler.* Ankara, 2021. (Kısaltılmışı: Eren, Borçlar Genel)

-
- EREN**, Fikret ve Ünsal **DÖNMEZ**. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara, 2021.
(Kısaltılmışı: Eren, Borçlar Özel)
- EREN**, Fikret ve Ünsal **DÖNMEZ**. *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III m. 83-206*. Ankara, 2022.
- ERMAN**, Hasan. *Eşya Hukuku Dersleri*. İstanbul, 2017
- FEYZİOĞLU**, Feyzi Necmeddin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul, 1977.
- FRANKO**, Nisim. “Alacağın Temliki.” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 49, 1(1994): 177 – 197.
- FURRER**, Andreas, Markus **MULLER-CHEN** ve Bilgehan **ÇETİNER**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul, 2021.
- GAUCH**, Peter ve Viktor **AEPLI**. *Kommentar Zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch: Obligationenrecht*. Bd. V, Zürich, 1991.
- GAUCH**, Peter, Walter R. **SCHLUEP**, Jörg **SCHMID** ve Susan **EMMENEGGER**. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil Ohne Ausservertragliches Haftpflichtrecht*. Bd. I, Zürich, 2008.
- GEBAUER**, Martin ve Jens **HAUBOLD**. “BGH 3. 12. 1999 — V Zr 329/98. Durch Vormerkung Gesichertes Vorkaufsrecht Desalleinerben und Konfusion.” *JuristenZeitung* 55, 13 (2000): 679-83. (Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/20825468> ; E.T. 15.07.2022.)

- GERNHUBER**, Joachim. *Die Erfüllung und Ihre Surrogate Sowie Das Erlöschen Der Schuldverhältnisse Aus Anderen Gründen*. Tübingen, 1994.
- GONZENBACH**, Rainer.
- GUHL**, Theo, Alfred **KOLLER**, Anton **K. SCHNYDER** ve Jean Nicolas **DRUEY**. *Das Schweizerische Obligationenrecht Mit Einschluss Des Handels- und Wertpapierrechts*. Zürich, 2000.
- GÜÇLÜ**, Yaşar. *Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye*. Ankara, 2021.
- GÜMÜŞ**, Mustafa Alper. "Alacaklı ve Borçlu Sifatının Birleşmesi (BK m. 116)." *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* VII, 2 (2008): 25-59.
- GÜNAL**, Nadi. "Roma Miras Hukukuna Genel Bir Bakış ve Vasiyet Yolu İle Miras." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 44, 1 (1995): 425-442.
- GÜNDOĞDU**, Fatih. *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*. İstanbul, 2014.
- HATEMİ**, Hüseyin. *Kişiler Hukuku*. İstanbul, 2021.
- HATEMİ**, Hüseyin ve K. Emre **GÖKYAYLA**. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. İstanbul, 2021.
- HELVACI**, Serap. *Gerçek Kişiler*. İstanbul, 2016.
- HONIG**, Richard. *Roma Hukuku*. İstanbul, 1938.
- HUGUENIN**, Clarie. *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Zürich, 2008.

- İLHAN**, Cengiz. *Günümüz Türkçe'siyle Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliye)* Ankara, 2011.
- İMRE**, Zahit ve Hasan **ERMAN**. *Miras Hukuku*. İstanbul, 2021.
- İNAL**, H. Tamer. *Borca Aykırılık Dönme ve Fesih*. Ankara, 2018.
- İNAN**, Ali Naim. *Borçlar Hukuku Notları Genel Hükümler Birinci Cüz*. Ankara, 1965-1966.
- İNAN**, Ali Naim ve Özge **YÜCEL**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2014.
- İPEKEL KAYALI**, Ferna. *Türk Ticaret Kanunu'na Göre Birleşmeler*. İstanbul, 2014.
- KAHVECİ**, Nalan. "Alacağın Devrinde Takas." *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XXIV, 1(2020): 55-92*.
- KAPANCI**, Kadir Berk. *Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler*. İstanbul, 2014.
- KARAMAN**, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. C. 2, İstanbul, 2009.
- KAYIHAN**, Şaban. *Şirketler Hukuku*. Ankara, 2021.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2021.
- KOCAMAN**, Arif Burhanettin. "Birleşme Suretiyle Borcun Sona Ermesi ve Borçluya Temlik." *Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu: 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku*, Editörler: Şebnem AKİPEK ÖCAL, Özge UZUN KAZMACI, Ahmet AYAR, Zeliha

- Gizem SAYUN ve Nesli ŞEN ÖZÇELİK, 1003-1021. Ankara, 2017.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU,** Necip, Hüseyin **HATEMİ,** Rona **SEROZAN** ve Abdülkadir **ARPACI.** *Borçlar Hukuku Genel Bölüm.* Birinci Cilt, İstanbul, 2017.
- KRETSCHMAR,** Paul. *Die Theorie Der Confusion.* Leipzig, 1899.
- KUNTALP,** Erden. “Medeni Kanun Hükümleri Açısından İpotekli Borç Senedi.” *Teori ve Uygulama Açısından İpotekli Borç Senetleri Sempozyumu,* Ankara, 1984.
- KURBAN,** Yasin. *Mecelle ve Günümüz Hukuku (Hukukun Doksan Dokuz İlkesi).* Ankara, 2020.
- KURT,** Leyla Müjde. *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (TBK m. 136).* Ankara, 2016.
- KURTOĞLU,** Serda. *İslam Hukuku Dersleri.* C. II, İstanbul, 1972.
- LEE,** James. “Confusio: Reference to Roman Law in the House of Lords and the Development of English Private Law.” *Roman Legal Tradition* 5, 1 (2009): 24-66.
- di MARZO,** Salvatore. *Roma Hukuku.* Çeviren Ziya UMUR. İstanbul, 1959.
- MOREY,** William C. *Outlines of Roman Law, Comprising Its Historical Growth and General Principles.* New York, 1906.

NOMER, Haluk N.

Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul, 2021.

(Kısaltılmışı: Nomer, Borçlar Genel)

Beklenen Haklar Üzerindeki Tasarrufların

Hukuki Sonuçları. İstanbul, 2002. (Kısaltılmışı:

Nomer, Beklenen Hak)

“Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK

118/I Anlamında Aynı Cinsten Kabul Edilip

Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi.”

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

LVII, 1-2 (1999): 241-264. (Kısaltılmışı: Nomer,

Takas)

NOMER, Haluk N. ve Mehmet Serkan

Eşya Hukuku. İstanbul, 2019.

ERGÜNE.

OĞUZMAN, M. Kemal.

Miras Hukuku. İstanbul, 1984.

OĞZUMAN, M. Kemal, **ÖZ** M.

Borçlar Hukuku Genel Hükümler.C. I, İstanbul,

Turgut.

2021.

OĞUZMAN, M. Kemal, **ÖZER** Seliçi

Eşya Hukuku. İstanbul, 2021.

ve Saibe **OKTAY-ÖZDEMİR**.

OĞUZOĞLU, Hüseyin Cahit.

Roma Hukuku. Ankara, 1959.

OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe.

“Teminat Amaçlı Alacak Devri ve Toptan Temlik

Sözleşmeleri.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk*

Fakültesi Mecmuası 57, 1-2(1999): 265-300.

OSER, Hugo

İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183.

ve Wilhelm

Çeviren Ferid AYİTER. Ankara, 1950.

SCHÖNENBERGER.

ÖNDER, Bengisu.

Banka Teminat Mektupları. Ankara, 2020.

ÖZ, Turgut.

“Borçların Sona Erme Halleri.” *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu*, ed. Rona Serozan, Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla ve H. Murat Develioğlu. İstanbul, 2018.

ÖZÇELİK, Ş. Barış.

“Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63, 3(2014): 569-621.

ÖZEN, Burak.

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi. İstanbul, 2017.

ÖZER SARITAŞ,

Duygu.

Roma Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları. İstanbul, 2016.

ÖZKAN ŞAHİN, Gizem.

“Kefalet Sözleşmesinin Sona Ermesi” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, 2 (2019): 1288-1336.

ÖZTAN, Bilge.

Kişiler Hukuku - Gerçek Kişiler. Ankara, 2021.
(Kısaltılmışı: Öztan, Kişiler Hukuku)

Aile Hukuku. Ankara, 2015. (Kısaltılmışı: Öztan, Aile Hukuku)

ÖZTAN, Fırat.

Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara, 2020.
(Kısaltılmışı: Öztan, Kıymetli Evrak)

PEKCANITEZ, Hakan, Oğuz

Medeni Usul Hukuku. İstanbul, 2017.

ATALAY ve Muhammet **ÖZEKES**.

POROY, Reha ve Ünal **TEKİNALP**.

Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul, 2018.

- PULAŞLI, Hasan.** *Kıymetli Evrak Hukukununun Esasları.* Ankara, 2018.
- RADO, Türkan.** *Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku.* İstanbul, 2021
- REİSOĞLU, Sefa.** *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler.* İstanbul, 2014. (Kısaltılmışı: Reisoğlu, Borçlar Genel)
- REİSOĞLU, Seza.** *Türk Kefalet Hukuku.* Ankara, 2013. (Kısaltılmışı: Reisoğlu, Kefalet)
- SACHS, Eduard.** *Die Wirkungen Der Konfusion Nach Römishem Rechte Und Dem Rechte Des Bürgerlichen Gesetzbuches.* Berlin, 1898.
- SAYMEN, Ferit.** “Takasa Müteallik İrade Beyanı.” *Journal of Istanbul University Law Faculty* 13, 4(2011): 1433-1450.
- SAYMEN, Ferit H.** *Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler.* C. II, İstanbul, 1958.
- ve Halid K. **ELBİR.**
- SALCEDO,** “The Principle “Ea Quae Initio Recte Constituerunt, Resolvuntur, Cum in Eum Casum Recciderunt a Quo Non Potuissent Consistere””: A Brief Reflection on the Basis of the Extinctive Effect of the Confusion of Obligations.” In *Rights of Citizens and Their Protection*, Editör: New Bulgarian University, 229 - 38. Bulgaria, 2019.
- SALMOND, John W.** *Jurisprudence or the Theory of the Law.* London, 1907.

- SAMAR**, Mahmut. “İslam Hukukunda Akitlerin Birleştirilmesi (Safkateyn) Yasağı ve Günümüz Finans Uygulamalarına Etkisi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018.
- SARAÇ**, Tahir. “Derneklerin Birleşmesi.” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* I, I (1996): 151-70.
- SELİÇİ**, Özer. *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*. İstanbul, 1976.
- SEROZAN**, Rona. ““Culpa in Contrahendo”, “Akdin Müsbet İhlali” Ve “Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme” Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi.” *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 2, 3 (1968): 108-29.
- SİRMEN**, A. Lale. *Eşya Hukuku*. Ankara, 2021
- SOHM**, Rudolf. *Institutes of Roman Law*. Translated by James Crawford LEDLIE. Oxford, 1892.
- SÖĞÜTLÜ**, Özlem. *Roma Özel Hukuku Ders Kitabı*. Ankara, 2021.
- STEIN**, Peter. “Roman Law in the Commercial Court.” *Cambridge Law Journal* 46, 3 (1987): 369-71.
- ŞAFAK**, Ali. *Teminat Amaçlı Alacağın Temliki*. İstanbul, 2011.
- ŞEN**, Elif. *Kısmi İfa*. Ankara, 2018.
- TAHİROĞLU**, Bülent. *Roma Borçlar Hukuku*. İstanbul, 2021.

- TANDOĞAN**, Haluk. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. C. II, İstanbul, 2010.
- TEKİNAY**, Selahattin Sulhi, Sermet **AKMAN**, Haluk **BURCUOĞLU** ve Atilla **ALTOP**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. 1-2, İstanbul, 1988.
- von TUHR**, Andreas. *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı*. Çeviren Cevat EDEGE. C. 1-2, Ankara, 1983.
- TANRIVER**, Süha. *Medeni Usul Hukuku*. C. I. Ankara, 2016.
- TAŞATAN**, Caner. “Kefalet Sözleşmesinin Geçerliliği ve Sona Ermesi Bakımından Asıl Borç.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XXV*, 2(2021): 341-369.
- TUNÇOMAĞ**, Kemal. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. I, İstanbul, 1976.
- TÜMERDEM**, Murat. *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK md. 126)*. Ankara, 2018.
- ULAŞ**, Işıl. *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*. Ankara, 2012.
- UMUR**, Ziya. *Roma Hukuku Lügati*. İstanbul, 1975. (Kısaltılmışı: Lügat)
- *Roma Hukuku Ders Notları*. İstanbul, 2010. (Kısaltılmışı: Roma Hukuku)
- UYGUR**, Turgut. *Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (m.61-181)*. C. 2, Ankara,1990

ÜLGEN, Hüseyin, Mehmet

Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul, 2014.

HELVACI, Abuzer **KENDİGELEN**

ve Arslan **KAYA**.

ÜNAL, Mehmet.

“Malik Lehine Sınırlı Aynı Hak Kavramı.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XII, 1-2 (2008): 223-36.

WACKE, Andreas.

"Die Konfusion: Schuldtilgungsgrund Oder Bloßer Wegfall Der Klagbarkeit? Zur Vornahme Der Erfüllung Mit Sich Selbst.". *Perspektiven Des Privatrechts Am Anfang Des 21. Jahrhunderts. Festschrift Für Dieter Medicus Zum 80. Geburtstag Am 9. Mai 2009*, 543-88. Köln, 2009.

WILLI, Philipp.

Über Konfusion Bei Obligationen Nach Römischen Rechte. Zürich, 1857.

YAĞCIOĞLU, Ali Haydar.

Model Bir Kanun Tasarısı Niteliğindeki İsviçre Borçlar Kanununun Genel Hükümleri Hakkındaki 2020 Tasarısı (OR 2020) Hükümlerine İlişkin Açıklamalar. Ankara, 2021.

YENER COŞKUN, Hilal.

Banka Teminat Mektuplarında İlgililerin Hak ve Borçları. İstanbul, 2012.

ZIMMERMANN, Reinhard.

The Law of Obligations Roman Foundations of the Civilian Tradition. New York, 1996.
The Digest of Justinian. Çeviren Alan Watson. C. 4, Philadelphia, 1998.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

<https://rwi.app/iurisprudencia/de/bgb/documents/static/358128>

www.jstor.org

www.lexpera.com.tr

www.sinerjimevzuat.com.tr

www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf

ÖZET

Ayçiçek, Zehra, Birleşme Sebebiyle Borcun Sona Ermesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Birleşme, TBK m. 135’te düzenlenen dar anlamda borca ilişkin bir sona erme sebebidir. Taraflardan biri veya üçüncü bir kimse üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının bir araya gelmesi halinde borç birleşme sebebiyle sona erer. Bunun sebebi hiç kimsenin kendisine karşı alacaklı veya borçlu olamamasıdır. Birleşme sebebiyle borç sona erse de TBK m. 135/II’de düzenlenmiş olan birleştirici olayın geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasıyla borç varlığını sürdürmeye devam eder. Birleşmeye ilişkin hükmün son fıkrasında, birleşme gerçekleşse dahi borcun sona ermeyeceği durumlar düzenlenmiştir. Buna göre, taşınmaz rehnine ve kıymetli evraka ilişkin hükümler saklıdır.

Birleşme hususunda, “*kimsenin kendisine karşı alacaklı veya borçlu olamayacağından*” bahisle borcu sona erdirdiği kabul edilse de bu etki tartışma konusudur. Borcun birleşme süresince askıda olacağı, imkânsızlık sebebiyle ifa edilemeyeceği ve eksik borca dönüşeceği bu hususta ileri sürülen fikirlerdendir. Birleşmeye dair hüküm kanun yapma tekniği açısından da eleştirilere maruz kalmıştır. Zira istisnaların fazlalığı, birleşme etkisinin zayıflaması ve birleşmeye dair şartların fazlalığı hükmün uygulanmasını güç kılmaktadır. Genel bir sona erme sebebi olarak düzenlenmiş bu hükmün, uygulama alanına giren her somut olaya uygulanacak olması sebebiyle, taraf menfaatleri açısından haksız sonuçlar doğurması da mümkündür. Birleşmeye dair, başka hukuk sistemlerinde farklı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Bu sebepler bir arada değerlendirilerek çalışmada, birleşmenin genel bir sona erme sebebi olarak mı yoksa gerektiği yerlerde özel bir sona erme sebebi olarak mı düzenlenmesi gerektiği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Borç, Birleşme (Confusion), Alacaklı ve Borçlu, Sona Erme, Gerçek Birleşme, Birleşme Etkisinin Zayıflaması.

ABSTRACT

Ayçiçek, Zehra, Extinguishment of Obligations due to Merger of Rights, Master's Degree Thesis, Ankara, 2002.

The merger of rights is a cause for the termination of the debt which is regulated in Turkish Code of Obligations Art. 135. In the event that the titles of creditor and debtor come together on one of the parties or a third party, the debt ends due to the merger. This is the reason that no one is creditor or debtor to himself. In the situation that the merger act regulated in the Turkish Code of Obligations Art.135/II disappears with retroactive effect, the debt continues to exist. In the last paragraph of the provision regarding the merger, the situations in which the debt will not extinguish even if the merger takes place are regulated. Accordingly, the provisions regarding immovable pledge and negotiable instruments are reserved.

Although it is accepted that the merger ends the debt with the mention that “no one can be a creditor or debtor against itself”, this effect is a matter of debate. Suspension of the debt during the merger, inability to perform due to impossibility and turning it into an obligatio naturalis are among the ideas put forward in this regard. The merger provision has also been criticized in terms of the rule-making technique. Because the excess of exceptions, the weakening of the effect of the merger and the excess of the conditions regarding the merger make the implementation of the provision difficult. Since this provision, which is regulated as a general reason for termination, will be applied to every concrete case that falls within the scope of its application, it is also possible for it to have unfair consequences in terms of the interests of the parties. It is seen that different regulations are made in other legal systems regarding the merger of right. These reasons were evaluated together and it was discussed whether the merger should be regulated as a general or as a special reason for extinguishment.

Key Words: Obligation, Merger of Rights (Confusion), Creditor and Debtor, Extinguishment of Obligations, Real Confusion.